

*Załącznik do Uchwały Nr XXXII/253/2018
Rady Gminy w Stubnie
z dnia 28 maja 2018 r.*

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY STUBNO DO ROKU 2022

Stubno, marzec 2018 r.

SPIS TREŚCI:

1.	WSTĘP	3
2.	OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI.....	5
2.1.	POZIOM KRAJOWY	5
2.2.	POZIOM REGIONALNY	8
2.3.	POZIOM LOKALNY	9
3.	DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE STUBNO	11
3.1.	OBSZAR PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNY	11
3.2.	OBSZAR SPOŁECZNY	24
3.3.	OBSZAR GOSPODARCZY	38
3.4.	OBSZAR TECHNICZNY	46
3.5.	OBSZAR ŚRODOWISKO NATURALNE	58
4.	ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI	62
5.	WIZJA STANU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI	78
6.	CELE REWITALIZACJI	82
7.	LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	88
8.	MECHANIZM ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI	94
9.	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE	101
10.	MECHANIZM WŁĄCZENIA GRUP INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI	106
11.	SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI	120
12.	SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ	123

Opracował: Podkarpackie Centrum Doradztwa Biznesowego Sp. z o.o.,

ul. Ułanów 11, Rzeszów

Zespół redakcyjny w składzie:

Joanna Pięta

Katarzyna Michno

Jakub Jajkiewicz

1. WSTĘP

Zgodnie z zapisami art. 2.1. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji pod pojęciem rewitalizacji należy rozumieć: „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2022 (dalej LPR) jest programem wieloletnich działań zmierzających do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju poprzez optymalne wykorzystanie wewnętrznych uwarunkowań i wzmacnianie lokalnych potencjałów. Objęcie danego obszaru programem lub planem rewitalizacji stanowi podstawę wspierania go poprzez instrumenty i narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne oraz krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

LPR opracowany został zgodnie z zasadami określonymi w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydanych przez Ministerstwo Rozwoju (Warszawa, 2 sierpnia 2016 r.) oraz zgodnie z *Instrukcją przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020* (Załącznik do Uchwały nr 194/3956/16 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 12 lipca 2016 r.).

Opracowany LPR wspiera realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na jej ożywienie gospodarcze, ekonomiczne oraz rozwój w sferze społecznej, kulturalnej i turystycznej. Obszary rozwojowe gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania zrealizowane w zakresie infrastruktury technicznej pomogą zrealizować zadania w sferze gospodarczej, równocześnie pozytywnie wpływając na ochronę środowiska i rozwój turystyki. Z kolei cele osiągnięte w ramach strefy społecznej i kulturowej wpłyną na realizację celów w zakresie atrakcyjności turystycznej. Tym samym rewitalizacja jest ważną częścią myślenia o rozwoju dalszym rozwoju gminy Stubno, dlatego też niniejszym dokument jest kluczowym programem społecznym i gospodarczym dla gminy w odniesieniu do jej obszarów problemowych. Jest to o tyle istotne, bowiem rewitalizacja jest procesem długotrwałym, kosztownym i wymagającym zachowania ciągłości oraz konsekwencji.

Głównym wyznacznikiem LPR jest koncentracja na prowadzeniu działań o charakterze kompleksowym i inicjowanie przemian przestrzennych, technicznych, ekonomicznych, a nade wszystko społecznych, których celem jest przywrócenie funkcjonalności poszczególnych terenów i stworzenie warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze zdegradowanym – wymagającym interwencji.

2. OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI

Skuteczne i efektywne planowanie procesu rewitalizacji wymaga zachowania jego spójności i komplementarności z przedsięwzięciami realizowanymi na różnych szczeblach planowania (krajowym, regionalnym, lokalnym). W związku z powyższym istotne jest poszukiwanie wspólnych celów i kierunków działania podejmowanych w ramach polityk sektorowych, horyzontalnych i regionalnych z działaniami podejmowanymi na szczeblu lokalnym. Tylko bowiem wczesna identyfikacja wspólnych celów i obszarów interwencji już na etapie programowania zagwarantuje lepsze przygotowanie do realizacji wspólnych przedsięwzięć. Poniżej przedstawiono powiązanie LPR z dokumentami planistycznymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

2.1. POZIOM KRAJOWY

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Kluczowy dokument strategiczny w długim horyzoncie czasu, określający główne trendy i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego oraz kierunki jego przestrzennego zagospodarowania. Jak podkreślają autorzy Strategii dla polskiego rozwoju w wymiarze ekonomicznym potrzebna jest równowaga finansowa, wzrost oszczędności oraz inwestycje, szczególnie w obszarze działań prorozwojowych. Natomiast w wymiarze społecznym niezbędne jest wykorzystanie i rozbudzenie aspiracji społecznych, bo one składają się na konsumpcję. Z punktu widzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych istotne jest podkreślenie rosnącego zróżnicowania obszarów wiejskich: na te o zdywersyfikowanych funkcjach i dochodach mieszkańców oraz te o niskim poziomie wielofunkcyjności i dywersyfikacji źródeł dochodów ich mieszkańców. Problemy rozwojowe terenów zlokalizowanych daleko od ośrodków miejskich, na których często, dominują małe gospodarstwa rolne produkujące na własne potrzeby, są inne niż na obszarach położonych w zasięgu oddziaływania dużych miast. Główne wyzwanie dla długookresowej polityki rozwoju dotyczy, więc wspierania najbardziej dynamicznych obszarów oraz wyrównywania szans rozwojowych obszarów słabszych poprzez rozwijanie i kreowanie ich potencjałów.

Powiązanie:

1. Obszar: Równoważenie potencjałów rozwojowych regionów.
 - Cel 8 - Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.
 - Kierunek interwencji: Stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej na linii obszary wiejskie - miasta.
2. Obszar: Kapitał społeczny.
 - Cel 11 – Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

- Kierunek interwencji: Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym ludzi poprzez stałe zwiększanie dostępności zasobów kultury i kształcenie nawyków kulturowych.
- Kierunek interwencji: Modernizacja infrastruktury oraz rozszerzenie ról społecznych instytucji kultury, w tym bibliotek i ośrodków kultury.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jak wskazują autorzy Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, przedstawia ona nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca kraju. Jako cel główny zaplanowanych działań wskazano stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym

Powiązanie:

- I. Cel główny SOR Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym:
 1. Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, osiągnięty m.in. poprzez:
 - Poprawę dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
 - Wzrost i poprawę wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.

Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów.

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Dokument wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich. Celem strategicznym polityki regionalnej określonym w Strategii, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Krajowa Strategia Rozwoju ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych.

3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Z punktu widzenia powodzenia procesów rewitalizacyjnych w gminie Stubno istotne znaczenie mają zapisy Strategii odnoszące się do roli kultury w tworzeniu kapitału społecznego, która stanowi niezaprzeczalny czynnik rozwoju regionalnego: przyciąga inwestorów i turystów, kreuje pozytywny wizerunek miast i regionów, stanowi sposób na zwalczanie problemów społecznych. Takie postrzeganie kultury, które nie sprowadza jej jedynie do zastanego dziedzictwa kulturowego i wykorzystania go w turystyce, ale opiera się przede wszystkim na zmianie sposobu myślenia o roli kultury w życiu społecznym, wpisuje się w nową wizję polityki regionalnej.

Powiązanie:

1. Cel: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).
 - 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.
 - 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Ze względu na specyfikę sytuacji społeczno-gospodarczej Polska Wschodnia jest obszarem szczególnego zainteresowania polityki regionalnej wymagającym podejmowania dodatkowych działań, umożliwiających nadrobienie zapóźnień i zdynamizowanie rozwoju. Skutecznie wdrożone przedsięwzięcia przyczynią się do zwiększenia spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej całego kraju. Jak wynika z przeprowadzonej na potrzeby opracowania Strategii analizy, makroregion Polski Wschodniej cechuje znacznie niższa niż średnio w Polsce wydajność pracy, która jest efektem utrwalonej specyfiki branżowej, koncentrującej znaczne zasoby pracy w mało wydajnym sektorze rolniczym i niższej niż średnio w kraju produktywności pozostałych sektorów gospodarki. Dodatkowo, wskazano, iż potencjał innowacyjny, jakość zasobów pracy i infrastruktura, to trzy obszary, które odpowiadają za znaczną część dystansu rozwojowego, który dzieli makroregion od bardziej rozwiniętych części Polski i UE. Jak podkreślono jedną z głównych szans na zmianę tego stanu rzeczy jest aktywizacja zasobów pracy i podniesienie, jakości kapitału ludzkiego, co będzie sprzyjać większemu włączeniu społecznemu, zwłaszcza grup defaworyzowanych oraz systematycznemu podnoszeniu i wzmacnianiu umiejętności i kompetencji kadr, zdolnych do skutecznego działania w warunkach gospodarki opartej na wiedzy i generowania dodatkowych impulsów rozwojowych.

Powiązanie:

1. Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej.
 - Strategiczne obszary: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.
 - Strategiczne kierunki działań: Przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy, Przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem Polski Wschodniej.

2.2. POZIOM REGIONALNY

Strategia rozwoju województwa- Podkarpackie 2020

Rozwój województwa podkarpackiego do roku 2020, w tym także i gminy Stubno będzie determinowany przez szereg czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Wśród czynników zewnętrznych autorzy Strategii wskazują na umiejętność wykorzystania potencjałów rozwojowych regionu, dostosowanie do potrzeb do rynku pracy, czy działania podejmowane przez samorządy w sferze rozwoju gospodarczego. Wizja rozwoju województwa podkarpackiego w 2020 r. zakłada, iż będzie ono obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującego wewnętrzne potencjały oraz transgraniczne położenie, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców.

Powiązanie:

1. Dziedzina działań strategicznych: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.
 - Cel 1.3 Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu:
 - Kierunki działań: 1.31. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.
 - Cel 2.2. Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu:
 - Kierunki działań 2.2.1. Tworzenie warunków do zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.
 - Kierunki działań 2.2.3 Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.
2. Dziedzina działań strategicznych: Sieć osadnicza.
 - Cel 3.4: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.
 - Kierunki działań: 3.4.2: Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości, jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.
 - Kierunki działań 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.

Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023

Program ten stanowi kontynuację Wojewódzkiego Programu Pomocy Społecznej realizowanego w latach 2009-2015 i obejmuje obszary związane między innymi z problematyką zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego, bezdomności, pomocy udzielonej osobom starszym, dzieciom i młodzieży.

Powiązanie:

1. Cel strategiczny: Zwiększenie efektywności systemu pomocy i integracji w województwie.

- Cel operacyjny I: Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego w województwie.
 - Działania: Wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie integracji i reintegracji osób zagrożonych bądź dotkniętych wykluczeniem społecznym; Wsparcie działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; Wsparcie programów i inicjatyw na rzecz pomocy osobom zagrożonym bądź dotkniętym wykluczeniem społecznym.

2.3. POZIOM LOKALNY

Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Stubno na lata 2014-2020

Autorzy Strategii jednoznacznie wskazują, iż celem działania gminy jest poprawa warunków gospodarczych i sytuacji społecznej mieszkańców przy zachowaniu jej walorów naturalnych. Tak zdefiniowany priorytet, ukierunkowany na poprawę funkcji socjalno-ekonomicznych i środowiskowych w sposób jednoznaczny wskazuje na konieczność przeprowadzenia gruntownej rewitalizacji terenu pozbawionego jednorodnych funkcji rozwoju. Co więcej do głównych obszarów problemowych gminy wymagających rewitalizacji wskazano konieczność uatrakcyjnienia jej terenów dla rozwoju przedsiębiorczości i ludzi młodych oraz potrzebę rozwoju infrastruktury społecznej.

Powiązanie:

1. Obszar: Gospodarka
 - Cel 1.2. Wsparcie inicjatyw ukierunkowanych na tworzenie miejsc pracy i rozwijanie przedsiębiorczości.
2. Obszar: Społeczeństwo
 - Cel 2.2 Zapewnienie aktywnych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży, a także stworzenie warunków dla rekreacji dla dorosłych mieszkańców gminy.
 - Cel 2.3. Wsparcie aktywności kulturalnej.
3. Obszar: Środowisko
 - Cel 3.3. Wykorzystanie potencjału środowiska dla rozwoju turystyki i promocji gminy.
 - Cel 3.4. Troska o zabytki i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Odnowienie funkcji kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych wokół dawnych ośrodków społecznych w Kalnikowie i Stubnie, poprzez kompleksową rewitalizację Zespołu Dworskiego w Stubnie oraz Parku Podworskiego w Kalnikowie przyczyni się z jednej strony do zachowania i równoczesnego wykorzystania potencjału środowiska oraz dziedzictwa kulturowego dla dalszego, zrównoważonego rozwoju gminy. Z drugiej strony zaś stanowić będzie bazę pozwalającą na organizację różnych form spędzania czasu wolnego przez mieszkańców gminy. Wykorzystanie unikatowego charakteru zasobów przyrodniczych jest szansą dla zrównoważonego rozwoju gminy Stubno.

Odpowiednie wykorzystanie potencjału środowiska gminy będzie sprzyjać nie tylko utrzymaniu odpowiedniego stanu środowiska, ale także przyczyni się do tworzenia miejsc pracy na terenach niezurbanizowanych. Z kolei podjęcie inicjatyw związanych ze stworzeniem wioski tematycznej "Bocianowo", przełoży się na aktywizację mieszkańców gminy, a tym samym rozwój społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym, bowiem dzięki wykreowaniu wizji obszaru, jako miejsca atrakcyjnego dla zamieszkania, stałego wypoczynku i prowadzenia działalności nie tylko rolniczej, ale także pozarolniczej, zwiększy zaangażowanie społeczne w działania dynamizujące lokalną gospodarkę i kulturę. Aktywności podejmowane w ramach planowanych w LPR zadań w sposób bezpośredni wpłyną na stymulację rozwoju ekonomicznego, a tym samym poprawę, jakości życia mieszkańców gminy, z równoczesnym zachowaniem dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Tym samym realizacja działań zaplanowanych w niniejszym dokumencie stanowi niekwestionowany krok w kierunku urzeczywistnienia zapisów Strategii zrównoważonego rozwoju Gminy Stubno, poprzez uwzględnienie głównych kierunków gminy w obszarze gospodarki, społeczeństwa i środowiska.

2.4. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Urząd Gminy w Stubnie na podstawie art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, pismami z dnia 2 listopada 2017 r., zwrócił się do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Przemyślu o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla "Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2022".

Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem z dnia 15 listopada, znak: SNZ.9020.1.268.2017.BW, po rozpatrzeniu wniosku przekazanego przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Przemyślu uzgodnił w zakresie sanitarno-higienicznym odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu pn. "Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2022".

Równocześnie RDOŚ w Rzeszowie działając w trybie art. 47 i 57 ust. 1. pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, a także uwzględniając zakres i charakter działań przewidzianych w ww. dokumencie, pismem z dnia 28 listopada 2017 r., znak: WOOŚ.410.1.272.2017.AP.2, zajął stanowisko, iż dla "Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2022" nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

3. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE

STUBNO

W niniejszym rozdziale opisano aktualną sytuację panującą na obszarze gminy Stubno, która była podstawą do dalszej, wnikliwej analizy wskaźnikowej w rozdziale 4, pozwalającej na wyodrębnienie obszarów zdegradowanych, biorąc pod uwagę występujące na nich problemy natury przestrzenno - funkcjonalnej, społecznej, gospodarczej, technicznej oraz środowiskowej.

Dla potrzeb diagnozy skorzystano z szeregu różnych źródeł informacji oraz danych. Głównym źródłem danych, z których korzystano w ramach opracowywania raportu diagnostycznego, były dane statystyczne pozyskane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Jednocześnie w celu przygotowania niniejszej diagnozy korzystano również z informacji gromadzonych przez inne instytucje i podmioty niż służby statystyki publicznej, w tym m.in. Urząd Gminy Stubno, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Przemyśle.

Na potrzeby analizy czynników określających stan kryzysowy, do zdiagnozowania przyjęto sołectwa, jako jednostki urbanistyczne umożliwiające porównanie wewnątrzgminnego stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników degradacji.

3.1. OBSZAR PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNY

Gmina Stubno stanowi część składową województwa podkarpackiego, które zostało utworzone w związku z wprowadzeniem reformy administracyjnej w Polsce, poprzez połączenie dawnych województw: rzeszowskiego, przemyskiego, krośnieńskiego, a także częściowo tarnowskiego i tarnobrzskiego. Województwo podkarpackie jest najbardziej wysuniętym na południowy – wschód regionem naszego kraju, który graniczy z województwami: lubelskim, małopolskim i świętokrzyskim. Wschodnia i południowa granica województwa jest równocześnie granicą Państwa z Ukrainą i Słowacją. Stolicą regionu i siedzibą władz samorządowych jest liczący 188 014 mieszkańców Rzeszów.

Gmina Stubno położona jest we wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie przemyskim. Graniczy od:

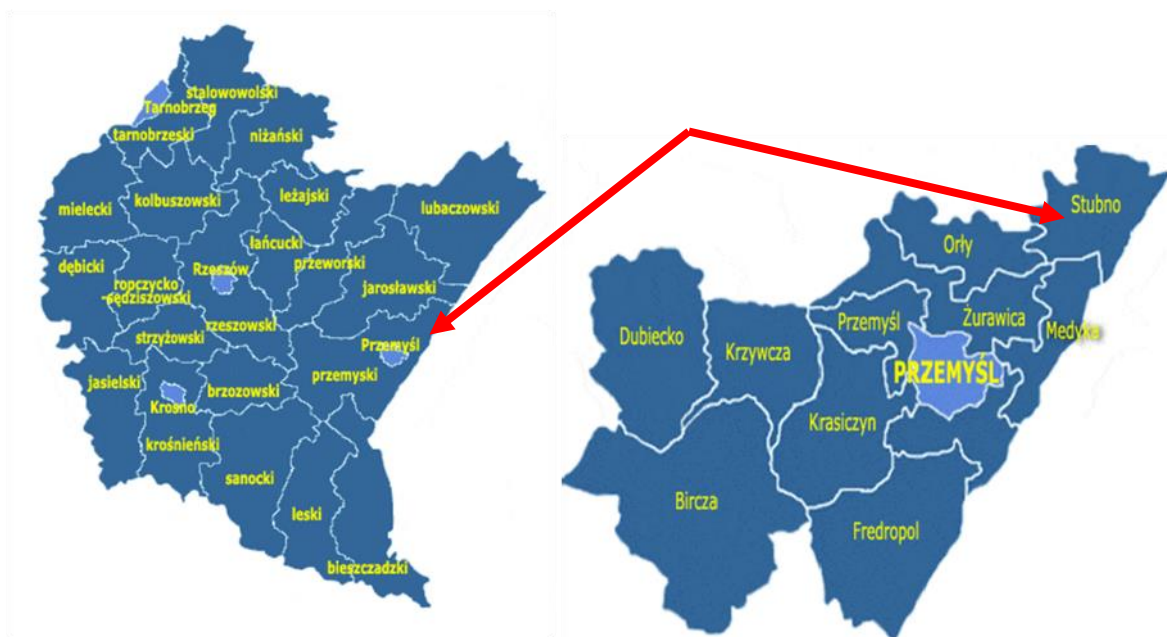
- północy z gminą Radymno (powiat jarosławski),
- zachodu z gminami Orły i Żurawica,
- południa z gminą Medyka.

Wschodnią granicę obszaru gminy, a równocześnie województwa podkarpackiego stanowi polsko-ukraińska granica państwa. Gmina posiada dogodne połączenia komunikacyjne z Przemyślem (25 km) i Radymnem (12 km) oraz z przejściem granicznym w Korczowej (na północy) i z Medyką (na południu). Siedzibą gminy jest miejscowość Stubno, które od Rzeszowa, centrum województwa podkarpackiego dzieli około 95 km.

Charakter powiązań układów przestrzennych w strukturze sieci osadniczej jest jednym z podstawowych czynników generujących rozwój poszczególnych elementów tej struktury. Bliskość powiatowego miasta Przemyśl oraz położenie w pasie przygranicznym w pobliżu przejść granicznych w Medyce i Korczowej, a także bliskość autostrady A4 należy uznać za główny czynnik rozwoju gminy Stubno. Główne powiązania to:

- rynek pracy – możliwość zatrudnienia,
- infrastruktura techniczna – połączenia komunikacyjne z regionem, krajem, jak również połączenia międzynarodowe,
- usługi medyczne – specjalistyczne usługi medyczne, hospitalizacja, pogotowie ratunkowe ,
- kulturalne – kino, imprezy kulturalne , sportowe,
- obsługa administracyjna – usługi bankowe, ubezpieczenia społeczne, doradztwo biznesowe, urząd skarbowy,
- rynek zbytu produktów rolnych.

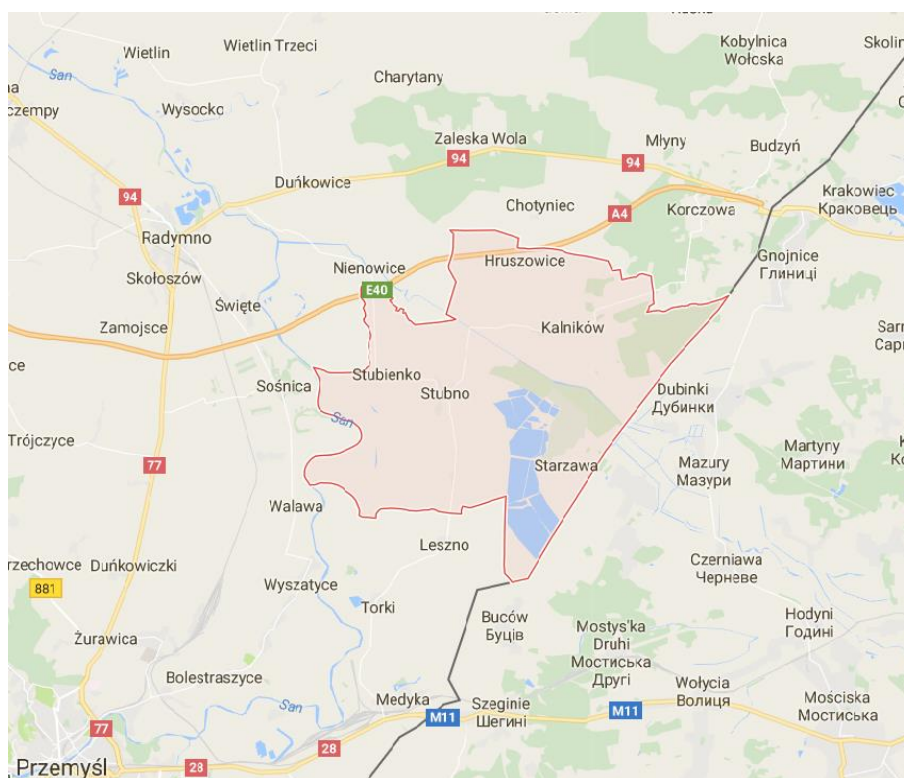
Mapa 1. Położenie Gminy Stubno na tle województwa podkarpackiego i powiatu przemyskiego

Źródło: www.gminy.pl

Niewątpliwym atutem gminy jest bliskość autostrady A4, a także dogodne położenie w pobliżu przejść granicznych o statusie międzynarodowym w Korczowej i Medyce.

Mapa 2. Powiązania komunikacyjne gminy Stubno

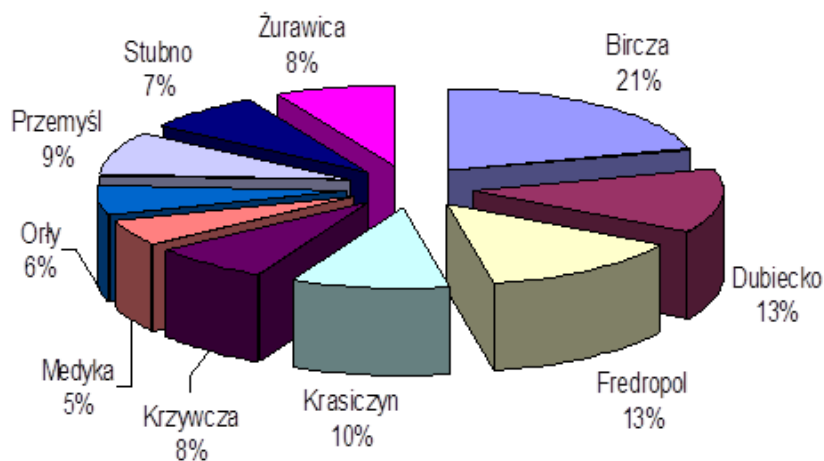
Źródło: <https://www.google.pl/maps/place/Stubno/> (dostęp z dnia 11.03.2017 r.)

Gmina Stubno zajmuje powierzchnię 89 km², tj. 8 870 ha (co stanowi 7,3% ogólnej powierzchni powiatu przemyskiego i lokuje ją na 8 pozycji wśród pozostałych gmin powiatu. Analizowana gmina jest jedną z dziesięciu gmin powiatu przemyskiego, na który składają się także:

- gmina Bircza,
- gmina Dubiecko,
- gmina Fredropol,
- gmina Krasiczyn,
- gmina Krzywczyna,
- gmina Medyka,
- gmina Orły,
- gmina Przemysław (bez miasta Przemysław),
- gmina Żurawica.

Powiat przemyski obejmuje wyłącznie obszary wiejskie, na jego terenie nie występują miasta. Największą pod względem powierzchni gminą jest Bircza (255 km²), najmniejszą Medyka (61 km²).

Wykres 1. Udział poszczególnych gmin w ogólnej powierzchni powiatu przemyskiego

Źródło: GUS-Bank Danych Lokalnych

W granicach administracyjnych gminy znajduje się 8 następujących sołectw:

- Barycz,
- Gaje,
- Hruszowice,
- Kalników,
- Nakło,
- Starzawa,
- Stubienko,
- Stubno.

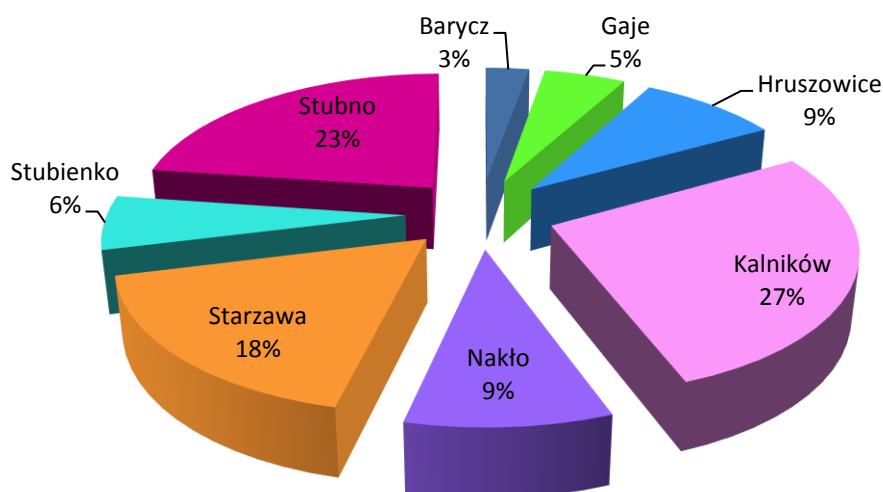
Największe powierzchniowo, a tym samym skupiające ponad 60% mieszkańców wieś to Stubno oraz Kalników.

Tabela 1. Podział administracyjny gminy Stubno

Sołectwo	Powierzchnia (km ²)	Powierzchnia (%)
Barycz	2,48	2,78
Gaje	4,66	5,2
Hruszowice	8,00	8,9
Kalników	24,41	27,39
Nakło	8,25	9,25
Starzawa	15,67	17,47
Stubienko	5,4	6,1
Stubno	20,25	22,72
Ogółem	89,12	100

Źródło: Urząd Gminy Stubno

Wykres 2. Udział poszczególnych sołectw w ogólnej powierzchni gminy Stubno

Źródło: Urząd Gminy Stubno

Tabela 2. Charakterystyka miejscowości gminy Stubno

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania [stan na dzień 31.12.2014 r.]	Opis miejscowości	Największe walory miejscowości wg jej mieszkańców (na podstawie ankiety konsultacyjnej)
1.	Barycz	222	Całkowicie nowo założona wieś zasiedlona przez kolonistów z okolic Przeworska charakteryzująca się jednolicową zabudową.	2. bliskość rzeki San- bardzo dobre warunki dla rozwoju wędkarstwa
3.	Gaje	232	Przysiółek – sołectwo historycznej wsi Hruszowice z reaktywowaną i nowo wybudowaną cerkwią greko-katolicką.	• czyste środowisko naturalne • szlaki turystyczne
4.	Hruszowice	118	Historyczna wieś ze śladami po założeniu dworsko-parkowym. Hruszowice należą prawdopodobnie do najstarszych osad w tym rejonie. Badania archeologiczne potwierdziły istnienie tutaj wczesnośredniowiecznego grodu. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego informuje o dokumencie z 1301 r., wydanym przez kniazia wołyńskiego Lwa, syna króla Daniela, który miał się znajdować w archiwum kapituły greckokatolickiej w Przemyślu, nadającym Hruszowice biskupstwu przemyskiemu. Dokument ten według części historyków został podrobiony przez duchowieństwo ruskie. Z dawnego dworu w Hruszowicach pozostała tylko kaplica grobowa z XIX w., użytkowana obecnie jako kościół rzymskokatolicki pw. Matki Bożej Różańcowej oraz kilkanaście starych drzew z przydworskiego parku. Przed II wojną światową Hruszowice były dużą wsią, zamieszkaną w większości	5. czyste środowisko naturalne 6. dziedzictwo kulturowe

			przez Ukraińców, wysiedlonych w latach 1945-1947. Część z nich powróciła w latach 60. XX w. We wsi zachowało się kilkanaście drewnianych domów i trzy metalowe krzyże z pocz. XX w. oraz fundamenty drewnianej cerkwi greckokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP z 1720 r., spalonej w 1945 r.	
7.	Kalników	1185	Druga, co do wielkości wieś w gminie. Mieszkańcy to wierni 3 parafii: Rzymskokatolickiej, Greckokatolickiej i Prawosławnej. W miejscowości znajdują się resztki po dworze i parku Orzechowiczów, cerkiew z XIX w i kościół z 1914 r. Pierwsza wzmianka o wsi, zachowana w przemyskich aktach grodzkich pochodzi z 1378. Już wtedy była tu cerkiew pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny. Przez całe znane dzieje miejscowość zamieszkała była w większości przez Ukraińców. Jest to jedyna wieś położona w pasie przygranicznym w okolicy Przemyśla, która nie została w wysiedlona po II wojnie światowej. W 1945 r. wywieziono do ZSRR tylko kilkanaście rodzin, a podczas Akcji „Wisła” wysiedlono kilkadziesiąt osób. Stało się to m.in. dzięki polskiemu księdzu, który wystawił Ukraińcom rzymskokatolickie metryki.	• czyste środowisko naturalne • skupiska bocianków bielików • Stadnina Koni • schrony i cmentarz z I wojny światowej • park
8.	Nakło	525	Historyczna wieś z osiedlem popegeerowskim, z ciekawie usytuowanym kościołem, resztki po folwarku (zabytkowa gorzelnia). We wsi budowano tradycyjnie domy z dachem czterospadowym, krytym dachówką. Domy drewniane upodabniano często do murowanych, obijając je trzciną i tynkując oraz zdobiąc węglą boniowaniem. Wiele z nich zachowało się do dziś. Na kształt starych budowane są niekiedy domy współczesne. Do 1998 r. istniał w Nakle cmentarz wojenny z I wojny światowej. Znajdował się przy drodze z Przemyśla do Stubna, naprzeciw cmentarza parafialnego. W 1990 r. na porośniętym drzewami owocowymi cmentarzu widać było trzy rzędy zbiorowych mogił ziemnych. W 1998 r.	9. czyste środowisko naturalne

			dokonano ekshumacji i szczątki pochowanych zostały przeniesione na cmentarz wojenny w Starzawie.	
10.	Starzawa	198	Większość obszaru miejscowości zajmuje Gospodarstwo Rybne, założone na miejscu dawnego majątku ziemskiego. Na sztucznym wzniesieniu, począwszy od XVI wieku, stały trzy kolejne dwory, po których jedynym śladem jest resztką parku z XIX wieku. Gospodarstwo Rybne obejmuje zespół stawów, będący ostoją ptactwa wodnego i błotnego oraz jest miejscem odpoczynku ptaków podczas corocznych przelotów. Na terenie wsi utworzono rezerwat leśny "Starzawa", chroniący fragment lasów łęgowych z zespołem łągi wiązowo-jesionowego oraz ze stanowiskiem szachownicy kostkowej. Roślina ta ma kwiaty podobne do tulipana, z okwiatem obróconym w dół. Nazwa pochodzi od delikatnego wzoru, jaśniejszych i ciemniejszych pól, przypominających szachownicę. Po drugiej stronie granicy leży ukraińska wieś Starzawa.	• stawy rybne • rzeka Wisznia • łowiska ryb • liczne tereny zielone
11.	Stubienko	282	We wsi znajduje się dawna greckokatolicka cerkiew pw. Narodzenia Bogarodzicy. Świątynia została wzniesiona w 1849 r. na miejscu starszej drewnianej cerkwi. Cerkiew w Stubienku była filialną parafii w Stubnie (dekanat przemyski, po I wojnie - medycki). W 1785 roku wieś liczyła 493 mieszkańców, z tego 314 grekokatolików, 166 rzymskich katolików i 13 Żydów. W 1936 roku na 760 mieszkańców było 630 grekokatolików. Po wysiedleniu ludności greckokatolickiej po II wojnie światowej cerkiew nie była użytkowana. Od 1971 pełni funkcję filialnego kościoła rzymskokatolickiego w parafii Matki Bożej Szkaplerznej w Stubnie. Remont budynku przeprowadzono w 1976 roku oraz w 2006 r. Ikonostas ze Stubienka znajduje się obecnie w nowej cerkwi greckokatolickiej w Mokrem. Właścicielem Stubienka w XIX w. był Antoni Józef Mniszek (1804-1875).	12. czyste środowisko naturalne 13. dziedzictwo kulturowe
14.	Stubno	1330	Miejscowość jest siedzibą i centrum administracyjno-gospodarczym gminy Stubno z okazałymi pozostałościami po folwarku Myszkowskich - późniejszej	• rozległe tereny zielone • czyste środowisko naturalne

			stadninie koni Stubno (PGR), zabytkową ocalałą po pożarze kościoła dzwonnica.	• rezerwat przyrody • dwór z parkiem • Stadnina Koni • cykliczna impreza "Bocianiada" • szlak architektury drewnianej
Ogółem		4 092		

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Z punktu widzenia sfery przestrzenno - funkcjonalnej główna słabość gminy Stubno wynika z peryferyjnego położenia i znacznego oddalenia od większych miast, mogących wpłynąć stymulująco. Ponadto dominująca struktura gospodarcza, w postaci nieefektywnych, małych gospodarstw rolniczych, jak i niskiej społecznej mobilizacji stanowi czynnik hamujący rozwój gminy. Jeżeli w perspektywie najbliższych lat te trudności nie zostaną rozwiązane to rozwój obszaru gminy będzie uzależniony od subregionalnych ośrodków wzrostu.

W przeprowadzonej na potrzeby opracowania niniejszego programu ankiecie konsultacyjnej mieszkańcy gminy Stubno wskazali na następujące największe atuty gminy Stubno:

- warunki krajobrazowo- przyrodnicze, czyste środowisko naturalne (36 wskazań),
- położenie przygraniczne (18 wskazań),
- dziedzictwo kulturowe i warunki do rozwoju turystyki (11 wskazań),
- rozwinięte rolnictwo i warunki do produkcji ekologicznej żywności (9 wskazań),
- stawy rybne (6 wskazań),
- stadniny koni w Stubnie i Kalnikowie (5 wskazań),
- dobrze rozwinięta sieć szkół i świetlic (5 wskazań),
- dostępna siła robocza (2 wskazania),
- siedliska bociana białego (2 wskazania).

Z kolei do najistotniejszych problemów gminy, skutecznie hamujących jej zrównoważony rozwój zaliczono:

- bezrobocie i brak miejsc pracy (24 wskazania),
- zły stan infrastruktury drogowej i słaba dostępność komunikacyjna (21 wskazań),
- brak zakładów pracy i słaby rozwój przedsiębiorczości (15 wskazań),
- brak bazy turystyczno-gastronomicznej (14 wskazań),
- migracja, zwłaszcza ludzi młodych (8 wskazań),
- niskie dochody mieszkańców (6 wskazań),
- brak zainteresowania inwestorów z zewnątrz (4 wskazania),
- starzenie się społeczeństwa (3 wskazania).

W celu określenia skali pozostałych negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno - funkcjonalnej konieczne jest także zlokalizowanie obszarów na terenie gminy Stubno o niewystarczającym stopniu świadczonych usług publicznych, analizie poddano poziom dostępu mieszkańców do infrastruktury społecznej, która stanowi podstawę świadczenia usług socjalnych i kulturalnych dla mieszkańców gminy. Infrastrukturą tą mogą być szpitale, domy pomocy społecznej, szkoły oraz przedszkola, jak również obiekty kulturalne czy też obiekty sportowe. Na potrzeby diagnozy przestrzenno-funkcjonalnej, w odniesieniu do infrastruktury społecznej, przyjęto wskaźnik dostępności gminnych żłobków, przedszkoli i szkół jak również wskaźnik dostępności obiektów kulturalno- sportowych, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danego sołectwa. Wyboru tego dokonano z uwagi na istotne

znaczenie dostępu do tego rodzaju infrastruktury, służącej poszerzaniu wiedzy oraz podnoszeniu poziomu edukacji i będącej istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarki. Z drugiej strony gminne obiekty kulturalno-sportowe odgrywają duży wpływ na atrakcyjność osiedleńczą i lokalizacyjną obszaru. Co przy peryferyjnym położeniu gminy w połączeniu z ujemnym saldem migracji utrzymującym się tu ma bardzo istotne znaczenie.

Wyposażenie gminy w infrastrukturę społeczną zabezpieczającą dostęp do obiektów edukacyjnych, zbadano na podstawie wykazów żłobków, przedszkoli i szkół udostępnionych przez Urząd Gminy w Stubnie oraz wykazu szkół i placówek znajdujących się na stronie Kuratorium Oświaty w Rzeszowie. Należy nadmienić, iż na terenie gminy nie działają żadne żłobki oraz zaledwie 2 przedszkola w Stubienku i w Stubnie, a także 3 szkoły: Zespół Szkół w Kalnikowie (szkoła podstawowa i gimnazjum), Zespół Szkół w Stubnie (szkoła podstawowa i gimnazjum) oraz Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Stubienku.

Tabela 3. Infrastruktura edukacyjna w gminie Stubno

Sołectwo	Liczba żłobków	Liczba przedszkoli	Liczba szkół	Liczba obiektów infrastruktury edukacyjnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców wg miejsca zamieszkania
Barycz	0	0	0	0
Gaje	0	0	0	0
Hruszowice	0	0	0	0
Kalników	0	0	1	0,08
Nakło	0	0	0	0
Starzawa	0	0	0	0
Stubienko	0	1	1	0,75
Stubno	0	1	1	0,15
Ogółem	0	2	3	0,12

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

W ostatnich latach rola publicznej przestrzeni zielonej i wypoczynkowej nabiera coraz większego znaczenia. Poza estetyczną oprawą dla gminy, wpływa na podnoszenie standardu życia, dlatego jest tak istotnym elementem procesu rewitalizacji. Decydują także o postrzeganiu danego obszaru, co ma duże znaczenie w kontekście konkurencji regionalnej między gminami. Na potrzeby diagnozy zdecydowano się zbadać dostępność infrastruktury kulturalno-rekreacyjnej stanowiącej podstawę do zapewnienia różnych form rekreacji i spędzania czasu wolnego przez mieszkańców.

Tabela 4. Wyposażenie gminy Stubno w infrastrukturę kulturalno - rekreacyjną

Sołectwo	Liczba obiektów kulturalnych, świetlic itp.	Liczba obiektów sportowych (hale sportowe, stadiony, fitness na świeżym powietrzu itp.)	Liczba placów zabaw
Barycz	1	0	1
Gaje	1	0	1
Hruszowice	1	0	0
Kalników	2	1 boisko do piłki nożnej	1
Nakło	1	1 boisko do piłki nożnej	0
Starzawa	1	0	0
Stubienko	1	1 kort tenisowy	1
Stubno	2	2 boiska sportowe do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej i kosza, 1 sala sportowa przy szkole	1
Ogółem	10	6	5

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

Stubno jako siedziba gminy jest też jej najważniejszą miejscowością, gdzie koncentruje się życie kulturalne mieszkańców okolicznych wsi. Do tego faktu przyczyniają się przede wszystkim Gminna Placówka Kultury w Stubnie, w skład której wchodzi: Biblioteka Publiczna w Stubnie, prowadząca filię biblioteczną w Kalnikowie oraz punkty biblioteczne w Baryczu, Gajach, Hruszowicach, Nakle i Stubienku, a także świetlice wiejskie w miejscowościach: Barycz, Gaje, Hruszowice, Kalników, Nakło, Stubienko oraz dwie w Stubnie. Działania placówki koordynowane są przez dyrektora, a jej zadaniem jest prowadzenie działalności kulturalnej polegającej na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury na terenie gminy Stubno.

Działalność Biblioteki Publicznej skoncentrowana jest natomiast na gromadzeniu i udostępnianiu zbiorów książek z różnych dziedzin służących kształtowaniu kultury społeczeństwa, kształceniu ogólnemu i zawodowemu. Gminna Placówka Kultury poza działalnością biblioteczną podejmuje też działania związane z rozwojem i wychowaniem kulturalnym dzieci i młodzieży, jak też dostarczaniem kulturalnej rozrywki mieszkańcom gminy. Tym rodzajem działalności w Stubnie zajmują się dwie świetlice wiejskie. Działalność kulturalna koncentruje się jednak głównie na obchodach świąt i rocznic państwowych, okolicznościowych, regionalnych i gminnych. Jedną z ważniejszych imprez organizowanych na terenie Stubna jest coroczna impreza przyrodniczo-kulturalna "Bocianiada".

Analiza oferty kulturalno - rozrywkowej Gminnej Placówki Kultury pokazuje jednak, iż jej głównym odbiorcą są przede wszystkim dzieci z terenu gminy, dla których organizowane są: dyskoteki, andrzejki, zabawy choinkowe, spotkanie z Mikołajem, ferie zimowe i półkolonie letnie, czy konkursy plastyczne. Starsza młodzież oraz osoby dorosłe mają możliwość uczestniczenia jedynie w akademiach okolicznościowych z okazji np. Dnia Matki, Dnia Ojca, Dnia Babci i Dziadka, czy obchodów Święta Konstytucji 3 Maja. Dość standardowa oferta nie stanowi czynnika przyciągającego zwłaszcza młodzieży z terenu gminy i jest jedną z przyczyn wskazywania przez mieszkańców biorących udział w ankiecie konsultacyjnej potrzeby stworzenia atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do różnych grup odbiorców.

Infrastrukturę sportową i rekreacyjną reprezentuje na obszarze gminy niewielka liczba obiektów, powodując, że możliwości wypoczynku i aktywnego spędzania wolnego czasu ograniczają się do tych, wykorzystujących przede wszystkim walory środowiska przyrodniczego i ukształtowanie terenu.

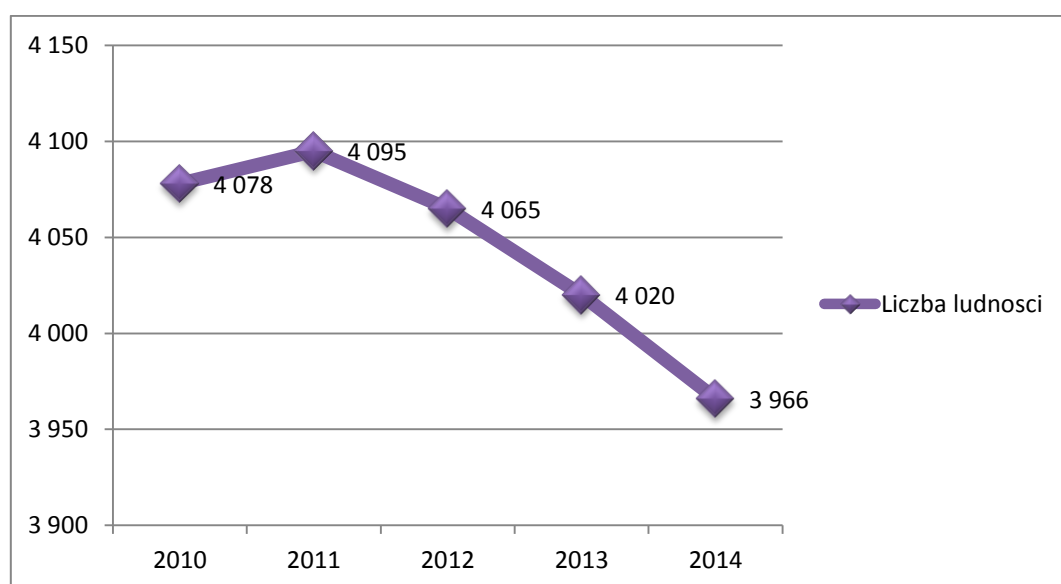
W miejscowości Stubno działają dwa kluby sportowe, których głównym zadaniem jest promocja kultury fizycznej wśród mieszkańców. Pierwszy z nich działa przy Zespole Szkół jako Uczniowski Klub Sportowy „Olimp”, w ramach którego istnieje szkołka piłki nożnej i sekcja koszykówki dziewcząt. Drugi natomiast to grający w rozgrywkach A-klasy w grupie przemyskiej, Ludowy Klub Sportowy „Granica” Stubno, który zrzesza 55 członków. Życie sportowe mieszkańców gminy toczy się, więc wokół piłki nożnej oraz koszykówki. Przeszkodą w rozwoju innych dziedzin sportu jest brak odpowiedniej kadry trenerskiej. Na terenie gminy brak jest siłowni, basenu, ścieżek rowerowych, boisk do siatkówki, czy skate parku, co skutecznie hamuje rozwój innych dyscyplin sportu.

Do najważniejszych potrzeb w dziedzinie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na obszarze objętym gminy Stubno należy zaliczyć więc należy zwiększenie ilości placów zabaw, bowiem brak ich zupełnie w sołectwach: Hruszowice, Nakło i Starzawa. Po jednym placu zabaw znajduje się w pozostałych miejscowościach, co jednak nie zaspokaja potrzeb lokalnej społeczności w zakresie możliwości atrakcyjnego spędzania czasu wolnego z dziećmi. Dodatkowo istnieje pilna konieczność dalszej rozbudowy trybun na stadionie zlokalizowanym w miejscowości Stubno, bowiem bez nowoczesnej bazy sportowej, dostosowanej do potencjalnej liczby korzystających, nie jest możliwe upowszechnienie sportu i zwiększenie aktywności fizycznej mieszkańców gminy. Dodatkowo budowa w miejscowości Stubno skate parku jest w szczególności odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez młodzież zamieszkującą na terenie gminy, bowiem tego typu obiekt sportowy pozwoli aktywnie wypocząć i skupić w jednym miejscu ludzi dzielących tę samą pasję (jazdy na deskorolkach, rolkach i rowerach BMX), którzy z racji peryferyjnego położenia gminy, z dala od dużych ośrodków miejskich są pozbawieni możliwości tej aktywnej, urozmaiconej formy spędzania czasu wolnego i rozwijania swoich sportowych zainteresowań.

3.2. OBSZAR SPOŁECZNY

Analiza struktury demograficznej jest niezwykle istotna w kontekście dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Stubno, ponieważ determinuje skalę i rodzaj potrzeb mieszkańców. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na koniec roku 2014 liczba ludności w gminie Stubno według faktycznego miejsca zamieszkania wyniosła 3 966 osoby, co stanowi ok. 5,5% ludności powiatu przemyskiego. W ogólnej liczbie ludności gminy kobiety stanowią 50,35%. W porównaniu do 2010 r. liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 112 osób (z 4 078 osób). Prognozy GUS na najbliższe lata wskazują, iż niekorzystny trend będzie się utrzymywał, co jest zauważalne również w skali województwa, jak również całego kraju.

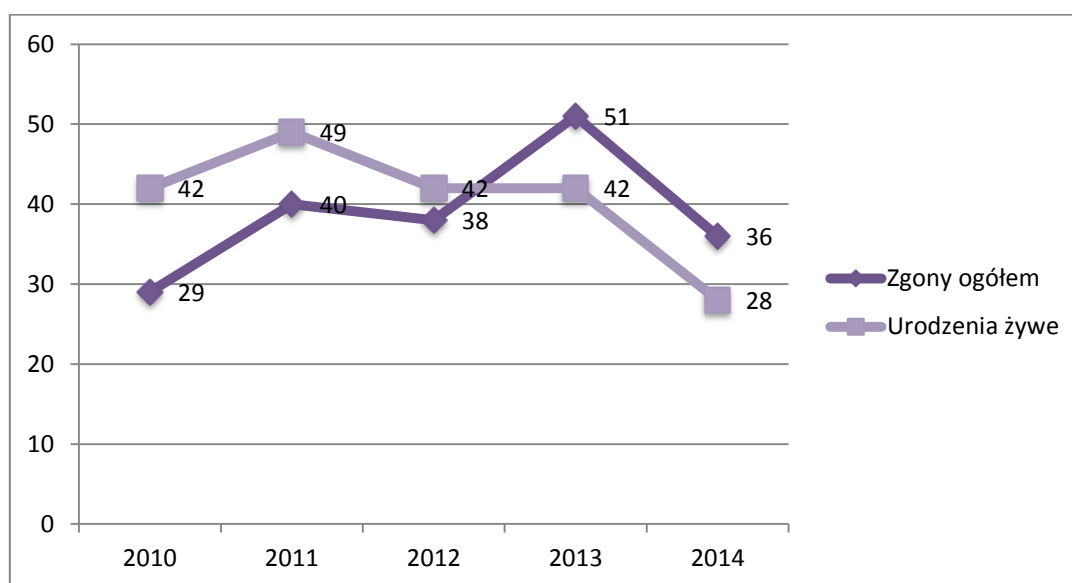
Wykres 3. Zmiana liczby ludności w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

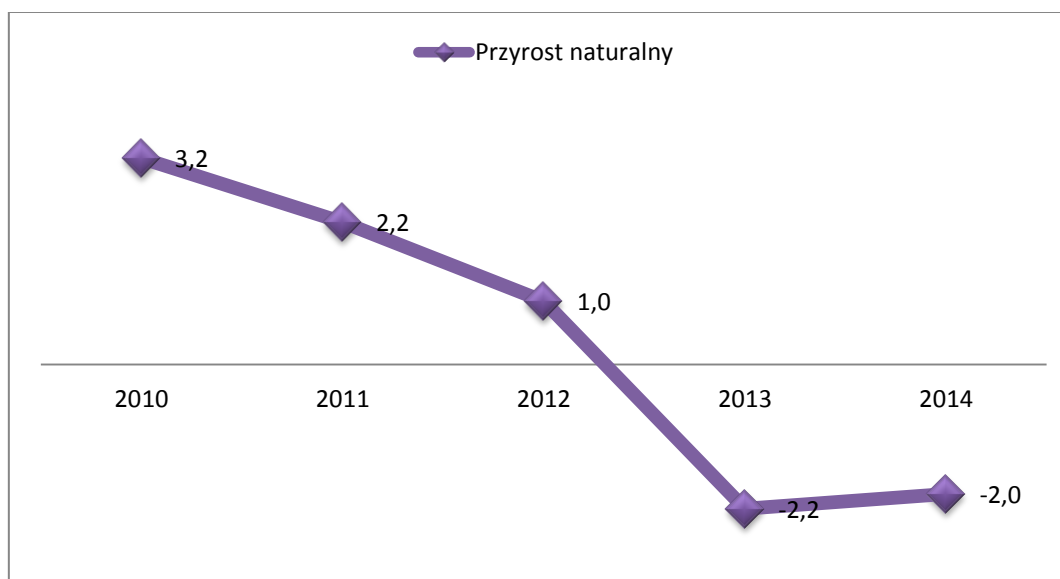
Dynamika zmian liczby ludności gminy Stubno kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu migracyjnego. Charakterystyczne zjawisko dla gminy Stubno na przestrzeni lat 2013-2014 było utrzymujące się ujemne saldo przyrostu naturalnego. Oznacza to, iż liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń żywych. W 2014 roku wskaźnik przyrostu naturalnego (w przeliczeniu na 1000 ludności) wyniósł -2,0‰, osiągając tym samym wartość porównywalną dla powiatu przemyskiego (-2,1‰).

Wykres 4. Ruch naturalny ludności w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Wykres 5. Przyrost naturalny ludności (w przeliczeniu na 1000 ludności) w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

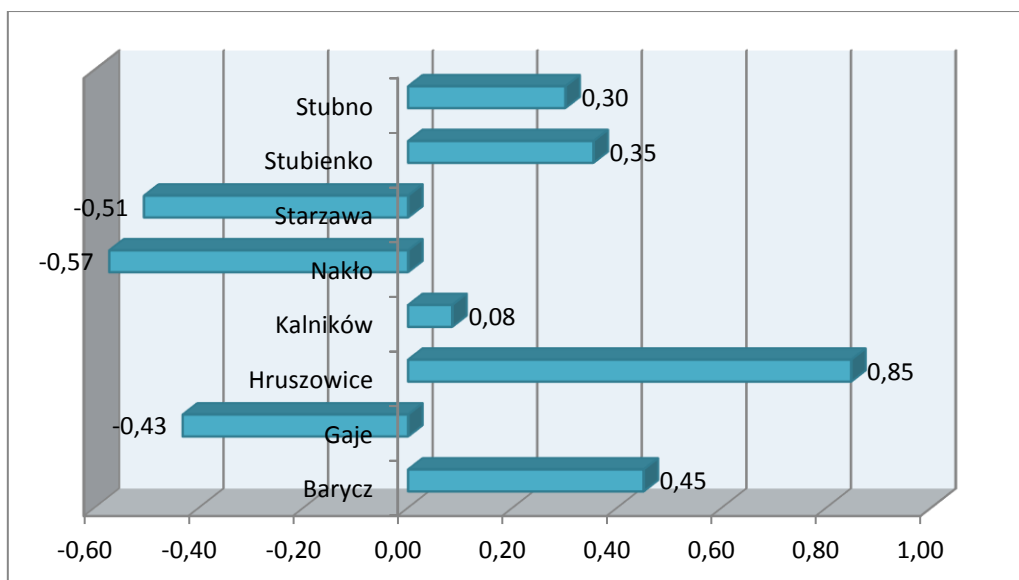

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Ujemny przyrost naturalny, zdiagnozowany na obszarze analizowanej gminy może wskazywać na nagromadzenie problemów społecznych, związanych przede wszystkim z bezrobociem i ubóstwem.

Na podstawie danych zaprezentowanych poniżej można zaobserwować, iż w 5 sołectwach gminy pojawił się dodatni przyrost naturalny, w pozostałych 3 sołectwach przyrost naturalny jest ujemny. Największy przyrost naturalny wykazuje miejscowość Hruszowice (0,85), natomiast najmniejszy sołectwo Nakło (-0,57).

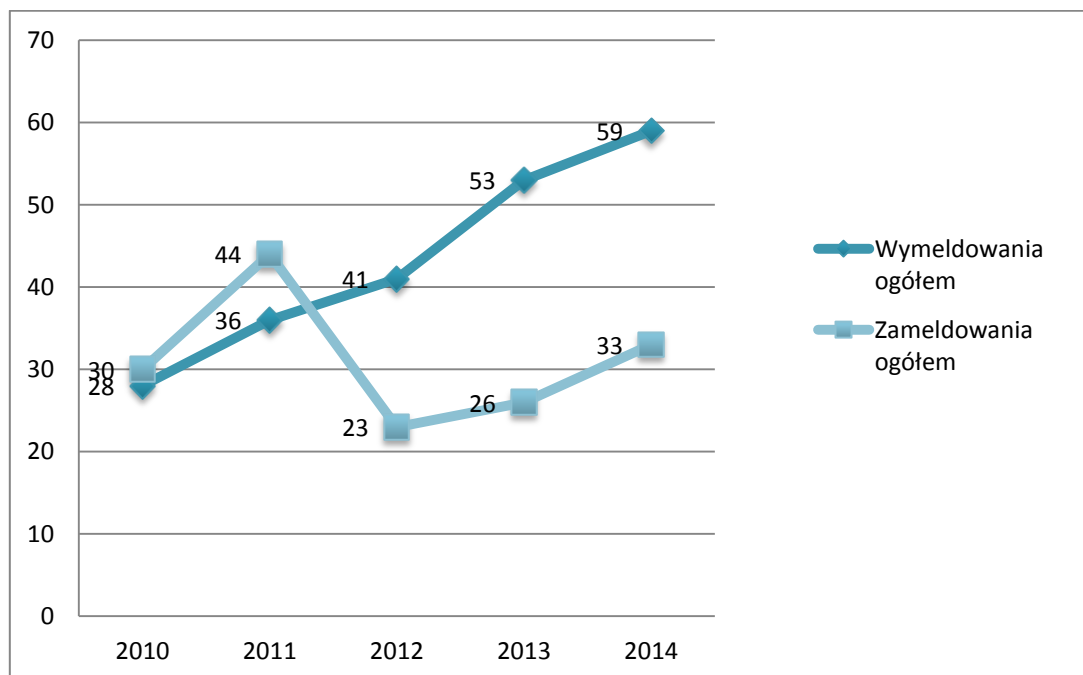
Wykres 6. Przyrost naturalny ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno
[wg stanu na dzień 31.12.2014 r.]

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

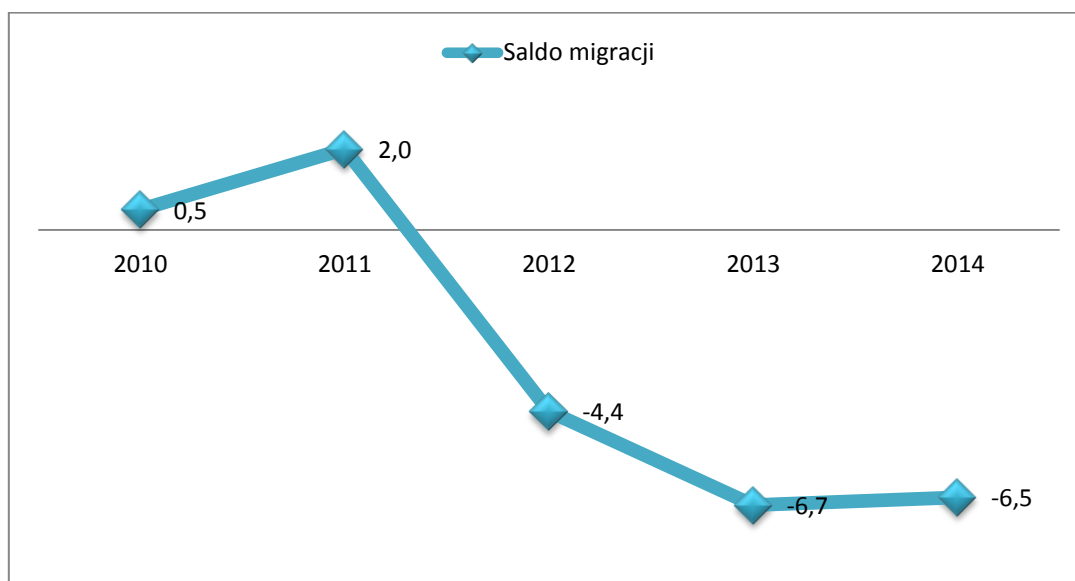
Na przestrzeni lat 2010-2014 (za wyjątkiem lat 2010 i 2011) w analizowanej gminie utrzymywało się stale ujemne saldo ruchu wędrownego (migracyjnego), co oznacza, iż liczba osób emigrujących na stałe z obszaru gminy przewyższała liczbę osób osiedlających się w jej granicach. Średni roczny odpływ mieszkańców wynosił kilkadziesiąt osób. W 2014 roku współczynnik salda migracji (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) wyniósł - 6,5%, osiągając tym samym wyższą wartość niż przeciętnie w Polsce (-0,4‰) oraz województwie podkarpackim (-1,1‰).

Wykres 7. Ruch wędrowny ludności gminy Stubno w latach 2010 -2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

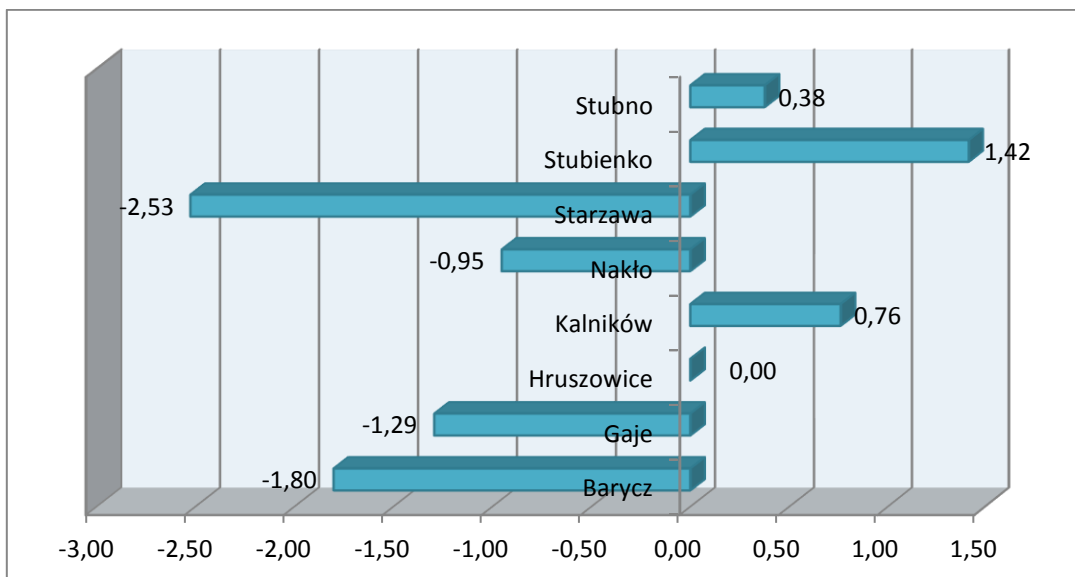
Wykres 8. Saldo migracji (w przeliczeniu na 1000 ludności) w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Na podstawie przedstawionych na poniższym wykresie danych można stwierdzić, iż w aż czterech miejscowościach gminy Stubno w 2014 r. odnotowano ujemne saldo migracji, w tym największą jego wartość osiągnęły sołectwa: Starzawa (-2,53) oraz Barycz (-1,80), a także Gaje (-1,29). Dodatnie saldo migracji zaobserwowano w: Stubienku (1,42), Kalnikowie (0,76) oraz Stubnie (0,38), co świadczy o większej ilości osób przybywających do wskazanych miejscowości na pobyt stały, w stosunku do ilości osób wyjeżdżających.

Wykres 9. Saldo migracji w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno [stan na dzień 31.12.2014 r.]

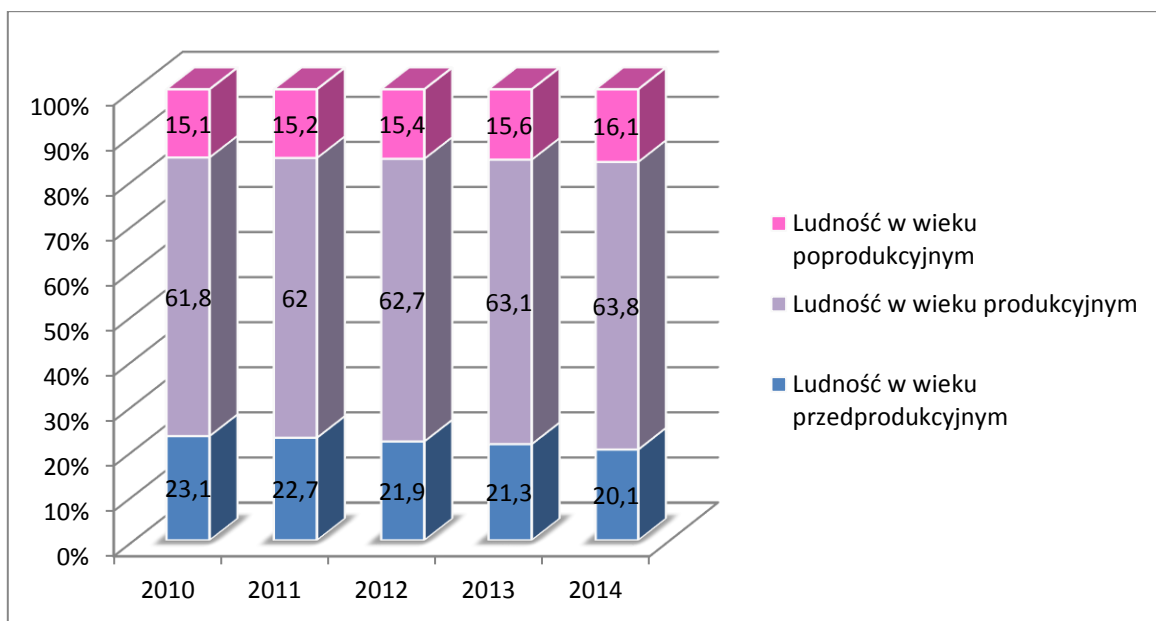
Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Postępująca ucieczka ludności z terenu gminy Stubno jest dowodem na niską atrakcyjność osiedleńczą tych obszarów położonych przy wschodniej granicy. Proces ten ma niewątpliwie podłoże ekonomiczne i wiąże się z poszukiwaniem lepszych szans życiowych. Głównymi kierunkami odpływu ludności z terenu gminy są przede wszystkim szybciej rozwijające się aglomeracje miejskie oraz ośrodki

zagraniczne. Sytuację tę należy ocenić jako bardzo niekorzystną, tym bardziej, iż wiadomo jest, że rzeczywista skala emigracji zagranicznej jest znacznie większa. Co więcej – straty demograficzne z terenu gminy nie mają jednak wyłącznie charakteru ilościowego. Odpływ osób młodych, przedsiębiorczych, odważnych w podejmowaniu decyzji, odbija się niekorzystnie na poziomie aktywności ekonomicznej i społecznej ludzi, którzy tutaj pozostają.

W 2014 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowiły 20,1% ogółu mieszkańców gminy Stubno. Utrzymująca się niekorzystna tendencja dotyczy także ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat). W 2014 roku odsetek tej grupy wiekowej wyniósł 63,8%. Z drugiej strony sukcesywnie wzrasta odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Udział najstarszej grupy ekonomicznej w strukturze ludności gminy Stubno przekroczył już 16%. Niekorzystne zmiany w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym i wieku poprodukcyjnym mają swoje odzwierciedlenie w postaci wskaźników obciążenia demograficznego. Wskaźnik wyraża stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2014 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 56 osoby w wieku nieprodukcyjnym i 25 osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 5. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014 [w %]

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Analizując udział ludności według ekonomicznych grup wieku w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno należy zauważyć, iż największy udział osób wieku poprodukcyjnym odnotowano w 2014 r. w miejscowości Kalników (19,16%) oraz Stubno (18,35%).

Tabela 6. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno wg stanu na dzień 31.12.2014 r. [w %]

Sołectwa	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % ludności ogółem	Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem
Barycz	26,13	58,11	15,77
Gaje	23,28	62,93	13,79
Hruszowice	22,88	60,17	16,95
Kalników	20,08	60,76	19,16
Nakło	20,76	66,86	12,38
Starzawa	17,17	68,18	14,65
Stubienko	20,92	62,41	16,67
Stubno	16,39	65,26	18,35

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Przedstawione powyżej problemy społeczne gminy Stubno są kluczowym czynnikiem przesądającym o szansach jej dalszego rozwoju. Do najważniejszych zaliczyć należy ujemny przyrost naturalny połączony z ujemnym saldem migracji. Dodatkowo postępujący proces starzenia populacji gminy będzie się wiązał ze wzrostem liczby zgonów, co przy modelu małodziejnej rodziny nie daje szansy na dodatni przyrost naturalny. Należy więc podjąć działania zmierzające do pobudzania wzrostu urodzeń, stymulowania przyrostu miejsc pracy (w myśl zasady praca – bezpieczna rodzina) oraz koniecznej opieki i pomocy dla osób starszych. Warto podjąć także inicjatywy mające na celu aktywizację życiową osób starszych (aktywna rekreacja, turystyka, udział w imprezach kulturalnych), a także zaangażowanie ich w budowanie społeczności lokalnej.

Rynek pracy

Odzwierciedleniem kondycji i stanu gospodarki gminy Stubno jest lokalny rynek pracy, który równocześnie świadczy o poziomie i jakości życia jej mieszkańców, a także o ich sytuacji materialnej.

Co ważne rynek pracy gminy Stubno stanowi wypadkową jej uwarunkowań środowiskowych, przestrzennych, społecznych, gospodarczych, a także infrastrukturalnych.

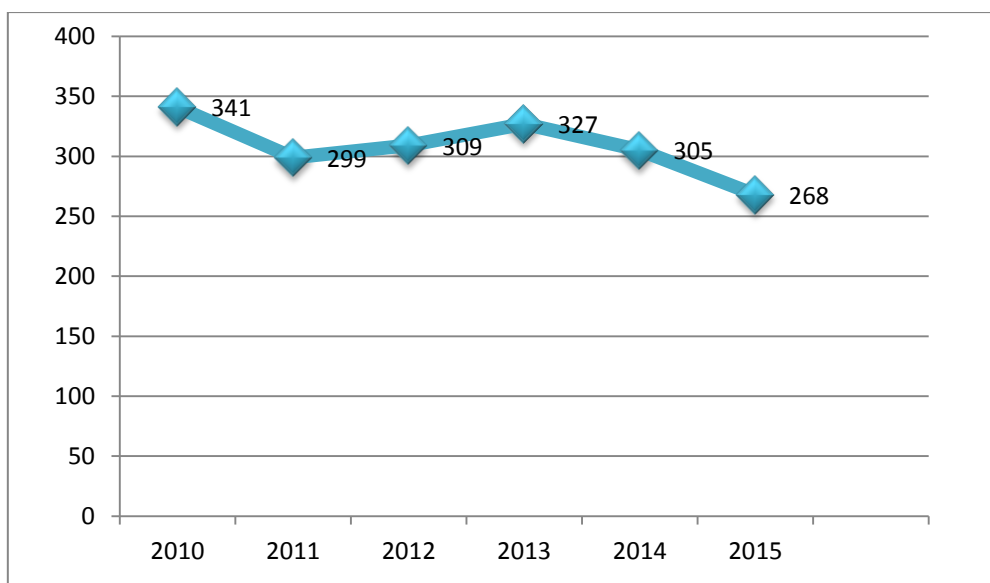
Najbardziej niekorzystne z punktu widzenia rynku pracy to bezrobocie, bowiem jego wysoki poziom generuje duże obciążenie dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie pomocy społecznej i równocześnie prowadzi do zmniejszenia aktywności gospodarczej, a w konsekwencji jest jedną z głównych przyczyn występowania negatywnych zjawisk natury społecznej.

Oceniając lokalny poziom rozwoju gospodarczego gminy Stubno należy uwzględnić także stopę bezrobocia. Wartość tego wskaźnika na Podkarpaciu w porównaniu do innych województw jest dość wysoka. W końcu XII. 2015 r. stopa bezrobocia rejestrowanego dla województwa podkarpackiego wynosiła 13,2 % i była wyższa od stopy bezrobocia dla Polski (9,8 %) o 3,4 pkt. proc. Najwyższą wartość

opisywanego wskaźnika odnotowano w powiatach: leskim (20,8%), brzozowskim (20,7%), strzyżowskim (20,2%), niżańskim (20,0%), bieszczadzkim (19,5%), a także przemyskim (17,7%)¹.

W województwie podkarpackim, w tym zwłaszcza na obszarze gminy Stubno występuje także większe niż w innych regionach kraju bezrobocie ukryte, które dotyka głównie tereny wiejskie oraz słabo zurbanizowane. Na koniec 2015 roku w gminie Stubno zarejestrowanych było 268 osób bezrobotnych. W ogólnej liczbie bezrobotnych na terenie opisywanej gminy kobiety stanowiły 43,65%, z kolei mężczyźni 56,34% ogółu zarejestrowanych, tj. 151 osób.

Wykres 10. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2015

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Spadająca liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Stubno jest m.in. efektem znacznego udziału rolnictwa w strukturze bazy ekonomicznej gminy opartego na tradycyjnych gospodarstwach rodzinnych. Gospodarstwa te dają zatrudnienie istniejącym faktycznie nadwyżkom siły roboczej. W tej sytuacji niezbędny jest rozwój przedsiębiorczości na tych terenach. Nowe miejsca pracy stanowią szansę na ograniczenie bezrobocia, w tym zmniejszenie nadmiaru osób pracujących w rolnictwie.

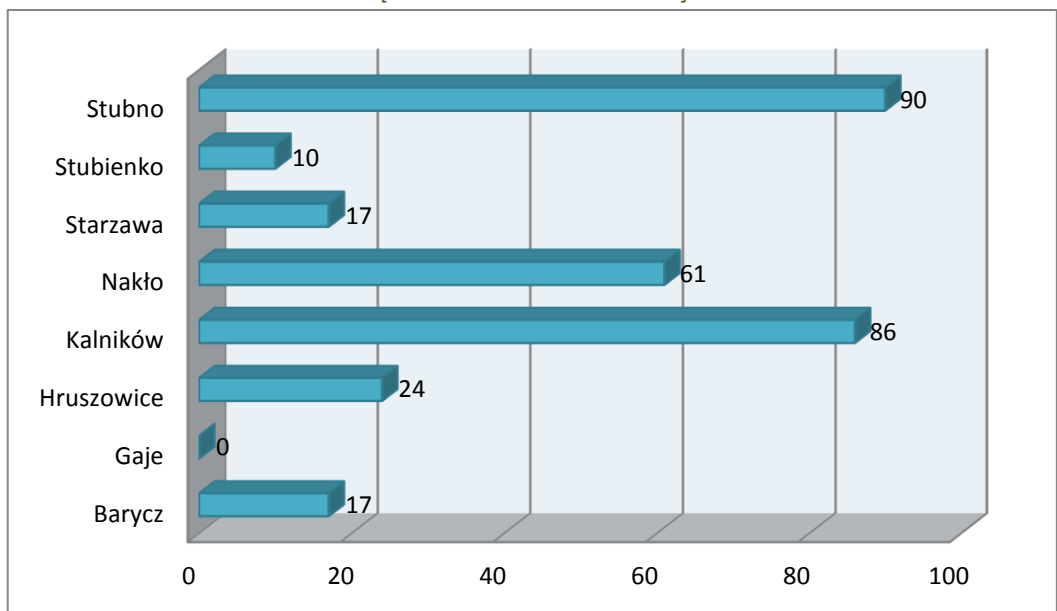
Brak pracy lub jej utrata jest przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. patologia, czy uzależnienia od alkoholu), a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny. Chcąc zmniejszać poziom bezrobocia, władze gminy dążą do skutecznego pozyskiwania nowych inwestorów, a także stwarzania odpowiednich warunków do prowadzenia działalności gospodarczej na swoim terenie. Jest to o tyle istotne, iż na terenie gminy Stubno nie ma zlokalizowanych żadnych zakładów przemysłowych, a ludność gminy ze względu na rolniczy charakter utrzymuje się głównie z pracy w rolnictwie.

1

<http://wuprzeszow.praca.gov.pl/documents/60111/2183811/Informacja%20o%20stanie%20i%20strukturze%20bezrobocia%20w%20wojew%C3%B3dztwie%20podkarpackim%20w%20styczniu%202016%20r.pdf/731cc8e0-a7dc-4fe7-adf7-343635c05953?t=1455780759389>
(dostęp z dnia 11.03.2017 r.)

Znajduje to swoje odzwierciedlenie w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno, największy odsetek bezrobotnych odnotowano w 2014 r. w miejscowościach: Stubno (29% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych), Kalników (28%) oraz Nakło (20%), we wszystkich trzech wskazanych sołectwa ponad połowa to bezrobotni dłużej niż 12 miesięcy. Szczegóły zawiera wykres poniżej.

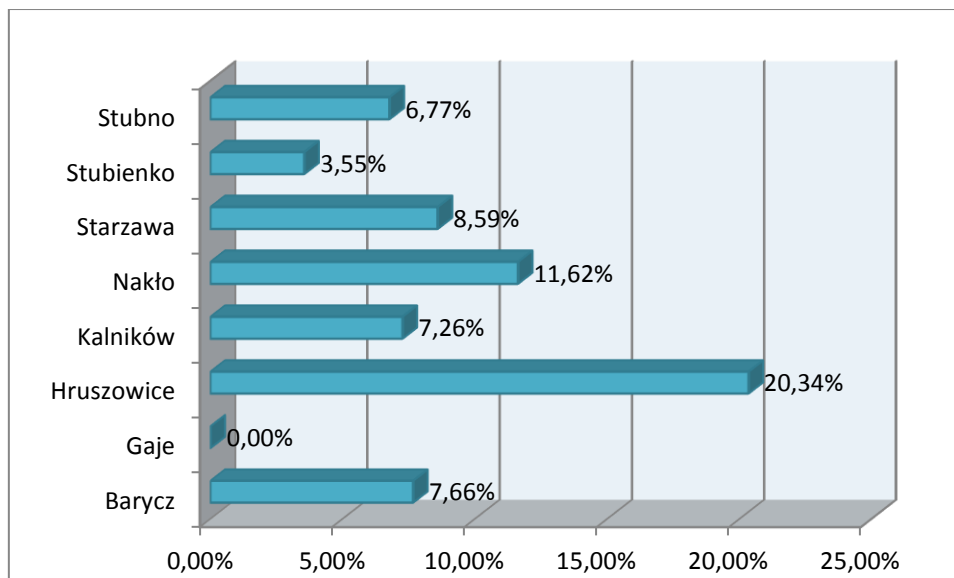
Wykres 11. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno [stan na dzień 31.12.2014 r.]

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przemyślu

Problem bezrobocia w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno przeanalizowano także w odniesieniu do całkowitej liczby mieszkańców. Najwięcej ludności bezrobotnej ogółem w stosunku do liczby mieszkańców występuje w Hruszowicach (20,34%). Na kolejnym miejscu znalazło się Nakło z wartością 11,62%. Z kolei dla Stubna, Kalnikowa, Baryczy i Starzawy wartość wskaźnika ludności bezrobotnej ogółem w stosunku do liczby mieszkańców waha się od 6,77% do 8,59%.

Wykres 12. Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie mieszkańców w gminie Stubno
[stan na dzień 31.12.2014 r.]

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie, Powiatowy Urząd Pracy w Przemyśle

Poziom bezrobocie na terenie gminy, ale także i całego powiatu przemyskiego jest stosunkowo wysoki, pomimo bliskiego sąsiedztwa miasta Przemyśla, w którym znajdują się większe w skali lokalnej zakłady. Do najważniejszych pracodawców w samej gminie zaliczyć można:

- Urząd Gminy w Stubnie,
- Szkoły
- Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Stubnie,
- Gminną Spółdzielnię SCH w Medyce – filia w Stubnie,
- Stadninę Koni w Kalnikowie,
- Stadninę Koni w Stubnie,
- Bank Spółdzielczy,
- Piekarnię Stubno,
- Zakład Usprawniania Leczniczego w Stubnie,
- Rol-Mech Stubno,
- Gospodarstwo rolno-przetwórcze w Stubnie (Małachowscy),
- Gospodarstwo rolne po byłej spółdzielni w Kalnikowie,
- Gospodarstwo Rybackie w Starzawie.

Pomoc społeczna

Kluczowe znaczenie z punktu widzenia rozpoznania problemów społecznych występujących na obszarze poddawany rewitalizacji ma analiza danych dotyczących świadczeń udzielanych z zakresu pomocy społecznej. Na obszarze gminy Stubno działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje zadania w tym zakresie. Najczęstszym powodem udzielania świadczeń z zakresu pomocy społecznej jest długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie oraz ubóstwo. Równie często pomoc jest niezbędna dla rodzin, gdzie występuje niepełnosprawność członka lub członków rodziny, a także bezradność opiekuńczo-wychowawcza.

Według danych GUS w 2014 r. 161 gospodarstw z terenu gminy Stubno skorzystało ze środowiskowej pomocy społecznej, tj. o niespełna 10 mniej niż w roku 2010. Równocześnie w tym samym czasie 210 rodzin otrzymało zasiłki rodzinne na dzieci w łącznej wysokości 1 228 tys. zł. Szczegóły zawiera tabela poniżej.

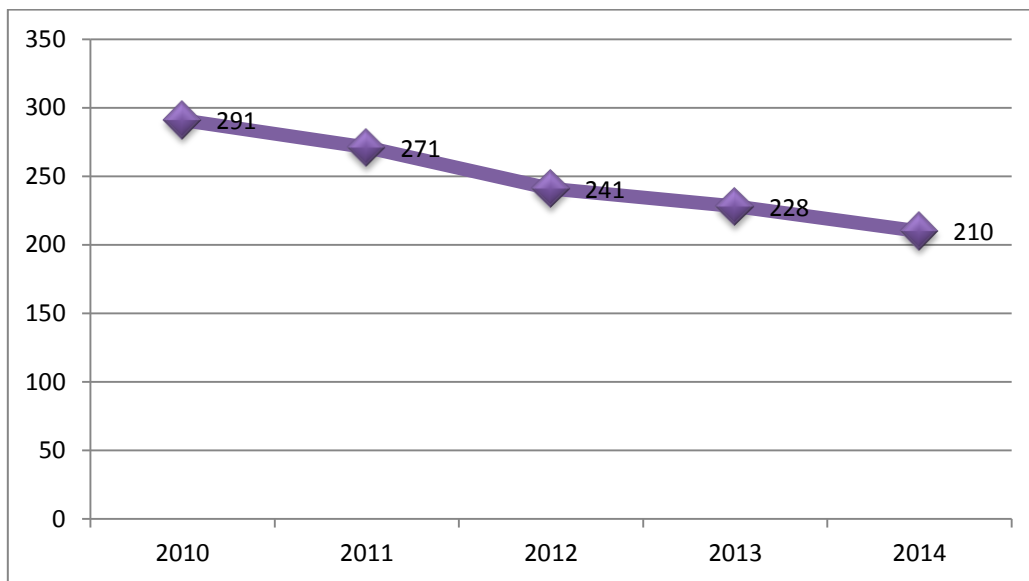
Tabela 7. Zestawienie danych dotyczące świadczeń z zakresu pomocy społecznej w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Lata	Liczba osób korzystająca ze świadczeń rodzinnych	Kwota przeznaczana na świadczenia rodzinne [tys. zł]	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej [szt.]
2010	613	1 443	173
2011	564	1 574	174
2012	502	1 693	169
2013	470	1 489	168
2014	431	1 228	161

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

W skali całej gminy Stubno na przestrzeni lat 2010-2014 nieznacznie spadła liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci z 291 rodzin w 2010 r. do 210 w 2014 r.

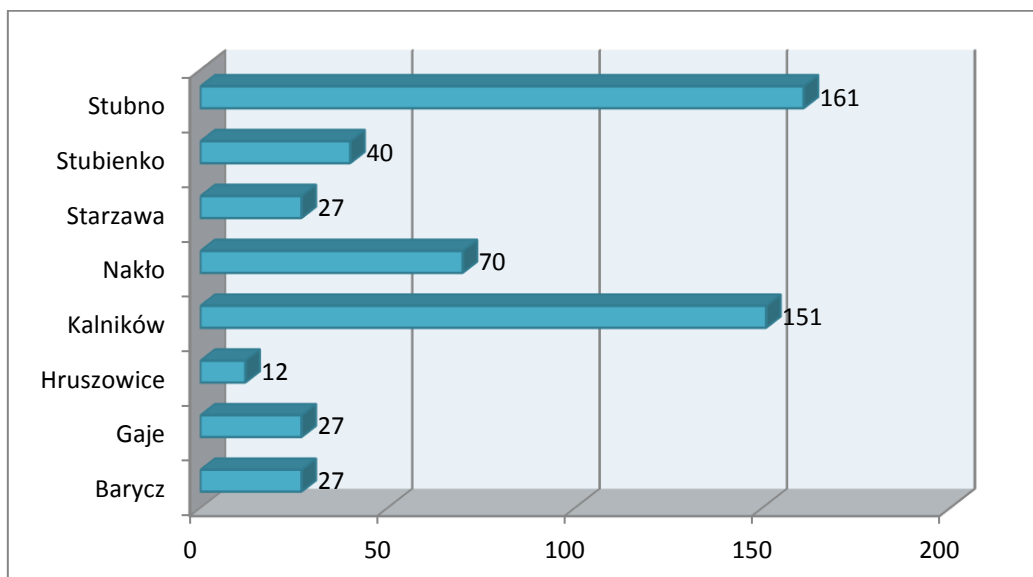
Wykres 13. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Na terenie gminy Stubno obserwuje się wciąż wysoką ilość liczby osób korzystających z pomocy społecznej, analizując poszczególne sołectwa gminy w 2014 r. najwięcej osób objętych pomocą społeczną w odniesieniu do liczby mieszkańców danego sołectwa odnotowano w miejscowości Stubienko (14,18% korzystających) oraz Starzawa (13,64% korzystających). Szczegóły obrazuje wykres poniżej.

Wykres 14. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno [stan na dzień 31.12.2014 r.]

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Niewątpliwie zjawiska demograficzne występujące w gminie Stubno (ujemny przyrost naturalny, wzrost liczby osób starszych) są jednymi z ważniejszych problemów wpływających na możliwości

rozwoju społeczności lokalnej gminy. Wyznaczają one także konieczne do podjęcia działania w zakresie wspomagania rodzin w opiece nad dziećmi, ochrony zdrowia, ale także pomocy społecznej zwłaszcza adresowanej do osób starszych.

Dla gminy Stubno szczególnie poważnym wyzwaniem jest zapewnienie skutecznej pomocy i opieki nad samotnie zamieszkującymi osobami. Należy tu mieć na uwadze rozwój specyficznej infrastruktury (łączność i transport) zapewniającej dostęp osobom starszym do różnych dóbr i usług, a pracownikom socjalnym i wolontariuszom sprawny przepływ informacji o pojawiających się potrzebach. Pomocne w budowaniu skutecznej opieki nad osobami starszymi mogą być działania o charakterze edukacyjnym, podnoszące umiejętności osób starszych w zakresie obsługi nowoczesnych środków łączności. Uwzględniając możliwości, jakie stwarza sieć internetowa należy nie tylko edukować dzieci i młodzież w tym zakresie, ale myśleć też o osobach dojrzałych w wieku lat 50+ by wspomagać ich aktywność zawodową i społeczną oraz przygotować do użytkowania przyszłych systemów opieki, które niewątpliwie będą wykorzystywać nowe technologie.

Problemy mieszkańców gminy Stubno w obszarze społecznym

Poniżej dokonano analizy SWOT sfery społecznej gminy Stubno, która stanowiła punkt wyjścia do określenia najważniejszych problemów mieszkańców gminy w zakresie kapitału ludzkiego.

Tabela 8. Analiza SWOT obszaru społecznego gminy Stubno

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- wielokulturowość, - osoby deklarujące chęć podjęcia własnej działalności gospodarczej, - dostępna siła robocza, - działające na terenie gminy organizacje pozarządowe	- ujemny przyrost naturalny, - migracja ludności, zwłaszcza młodych ludzi, - starzenie się społeczeństwa gminy, - bezrobocie, - brak możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, - bierność obywatelska, - niski poziom wiedzy mieszkańców w zakresie możliwości uzyskania wsparcia finansowego, - niski poziom wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym, - brak punktów informacyjnych o możliwościach otrzymania dofinansowania, brak pomocy prawnej, - brak wsparcia aktywności fizycznej dorosłych mieszkańców (siłownie, zajęcia sportowe), - brak przedsięwzięć integrujących i aktywizujących mieszkańców, - kwalifikacje mieszkańców niedostosowane do aktualnych potrzeb rynku pracy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- wsparcie dla organizacji społecznych, - aktywizacja i integracja społeczeństwa, - zwiększanie aktywności grup wykluczonych, - szkolenia, kursy podnoszące kwalifikacje i umiejętności, - napiływ turystów z kraju i zagranicy, - współpraca z instytucjami i stowarzyszeniami nad opracowywaniem wspólnych projektów oraz pozyskiwaniem dofinansowania	- niechęć do zmian, - brak akceptacji dla pojawiających się pomysłów innowacyjnych, - starzenie się społeczeństwa, - obawy potencjalnych beneficjentów przed realizacją projektów, - brak świadomości potrzeby aktywnego stylu życia i ruchu, - wycofywanie się z życia społecznego, - uzależnienie od telewizji i Internetu, - niedostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Problemy związane z bezrobociem, ujemnym saldem migracji, a także starzeniem się społeczności gminy Stubno są równocześnie jedną z głównych przyczyn niskiego poziomu aktywności społecznej

mieszkańców, przejawiającej się brakiem pomysłu na kreowanie rozwoju wspólnego, jak również brakiem partycypacji społecznej w sferze gospodarczej, kulturalnej, czy socjalnej gminy, co skutkuje marginalizacją i dezaktywacją terenu gminy Stubno. Na analizowanym obszarze mieszkają coraz bardziej bierni obywatele, którym brakuje pomysłu "na siebie", a tym bardziej na rozwój lokalny. Niedostrzegający terytorialnych możliwości rozwoju mieszkańcy (usytuowanie, potencjał naturalny - najliczniej występujące w Polsce skupiska bociana białego oraz potencjał geograficzny dorzecza i bliskość granicy) emigrują lub ulegają ubożeniu. Tak niekorzystne i niskie kompetencje społeczne wynikają z niewystarczającej liczby inicjatyw, w które mogliby się angażować obywatele. Niezbędne jest zatem wzmocnienie wartości życia społecznego wokół oddolnych inicjatyw, które wykorzystywałyby potencjał obszaru.

Stan i struktura ludności pod względem wieku jest kluczowym czynnikiem decydującym o wielu kwestiach związanych m.in. z zasilaniem budżetu gmin w podatki, kosztami edukacji czy wsparciem dla osób starszych. Obserwowana obecnie struktura ludności obszaru gminy Stubno jest pod wieloma względami niekorzystna. Podsumowując dane i informacje zaprezentowane w niniejszym podrozdziale do najważniejszych problemów mieszkańców gminy Stubno w zakresie sfery społecznej zaliczyć należy:

1. Niekorzystną sytuacją demograficzną gminy: ujemny przyrost naturalny w części sołectw gminy, spadek liczby ludności w gminie,
2. Proces starzenia się społeczeństwa: wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, malejąca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Starzenie się społeczeństwa będzie miało długotrwałe konsekwencje w zakresie jakości i ilości kapitału społecznego, warunkującego rozwój gminy w perspektywie najbliższych lat.
3. Wyludnianie się gminy spowodowane m.in. emigracją młodych ludzi w poszukiwaniu pracy oraz brak zainteresowania młodych osób osiedlaniem się na terenie gminy.
4. Wysoki poziom bezrobocia, brak miejsc pracy zwłaszcza dla ludzi młodych.
5. Niski poziom aktywności społecznej i brak zaangażowania społeczności w życie lokalne.
6. Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu w sołectwach (utrudniony dostęp do kultury).
7. Brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży oraz osób starszych.
8. Niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną – ograniczony dostęp dla osób zamieszkujących teren wiejski.

Zaobserwowane niekorzystne zjawiska społeczne na terenie gminy Stubno niosą za sobą poważne konsekwencje zarówno krótko, jak i długoterminowe. Planując bowiem cele i przedsięwzięcia w LPR należy tworzyć optymalne warunki dla osób w wieku produkcyjnym, aby chciały się osiedlać na terenie gminy, tu zakładać rodziny i realizować się zawodowo. W tym celu niezbędne jest tworzenie miejsc pracy, pobudzanie przedsiębiorczości (wspieranie rozwoju własnej działalności gospodarczej), oferowanie wsparcia merytorycznego dla podmiotów gospodarczych, wspieranie oddolnych inicjatyw społecznych, tworzenie szerokorozumianej infrastruktury niezbędnej do zaspakajania zgłaszanych potrzeb indywidualnych oraz zbiorowych, zmieniającej się pod względem struktury wiekowej społeczności.

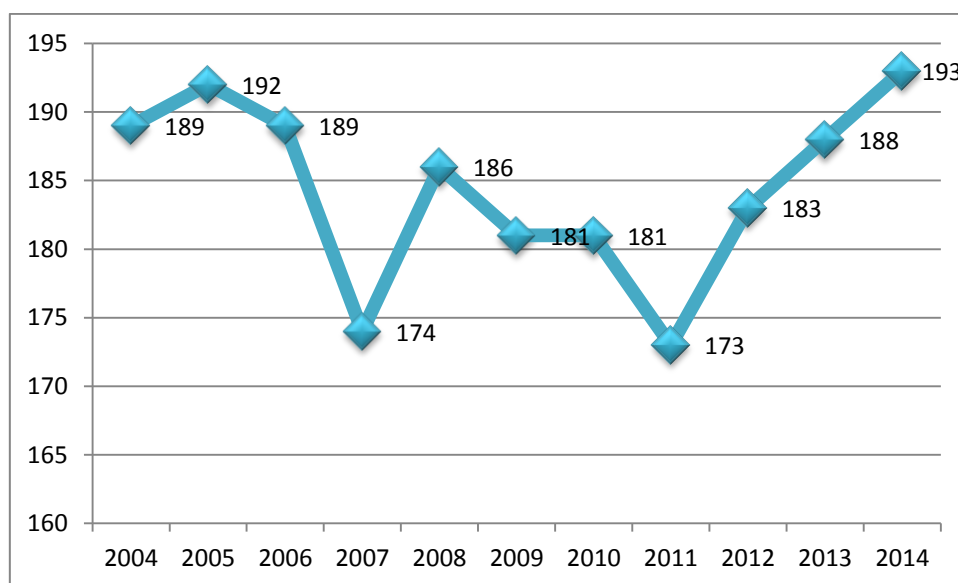
3.3. OBSZAR GOSPODARCZY

Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno-ekonomicznego poszczególnych jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym, bowiem zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach.

Gmina Stubno ma typowo rolniczy charakter. Pola uprawne rozmieszczone są na tym obszarze dość równomiernie, a gleby charakteryzują się dobrym potencjałem plonotwórczym. Charakterystyczną cechą gminy Stubno jest rozdrobnienie gospodarstw rolnych, gdyż dominują na tym terenie gospodarstwa stosunkowo niewielkie. W gminie znajduje się około 540 gospodarstw indywidualnych, z czego 199 znajduje się w samej miejscowości Stubno. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w całej gminie wynosi 4,50 ha. Wiodącym kierunkiem działalności rolniczej na terenie gminy jest produkcja roślinna, w której dominują zboża o ogólnej powierzchni upraw powyżej 50% całości zasiewów. Działalność rolnicza indywidualnych gospodarstw rolnych, nastawiona jest przede wszystkim na konsumpcję i zaspokajanie własnych potrzeb. Perspektywy rozwojowe dla rolników indywidualnych utrzymujących się wyłącznie lub głównie z pracy we własnym gospodarstwie nie są zadowalające. Większość prac wykonywana jest przez rolników własnym sprzętem, często przestarzałym, co odbija się niekorzystnie na kondycji i perspektywie rozwoju produkcji rolnej.

Rozwój przedsiębiorczości wpływa na wzrost miejsc pracy, a w ich tworzeniu ważną rolę odgrywają małe i średnie firmy. Na koniec 2014 roku na terenie opisywanej gminy zarejestrowanych było jedynie 193 podmioty gospodarki narodowej (co stanowi 3,14% ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie przemyskim), tj. o zaledwie 12 więcej niż w roku 2010.

Wykres 15. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON, w gminie Stubno na przestrzeni lat 2004-2014

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Analizując liczbę podmiotów na terenie gminy Stubno według struktury branżowej zauważyć można, że dominują podmioty gospodarcze należące do sekcji handel hurtowy i detaliczny. Na koniec 2014 r. zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w tej sekcji zarejestrowanych było 53 jednostek gospodarczych (co stanowi 27% ogółu podmiotów). Kolejnymi branżami na mapie gospodarczej gminy są budownictwo - 31 jednostek gospodarczych (16%), pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników 24 jednostki (12%), a także rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybołówstwo - 14 podmiotów gospodarczych (7%). Szczegółowy obraz przedsiębiorczości w gminie Stubno prezentuje poniższa tabela.

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg. sekcji PKD 2007 w gminie Stubno [stan na dzień 31.12.2014 r.]

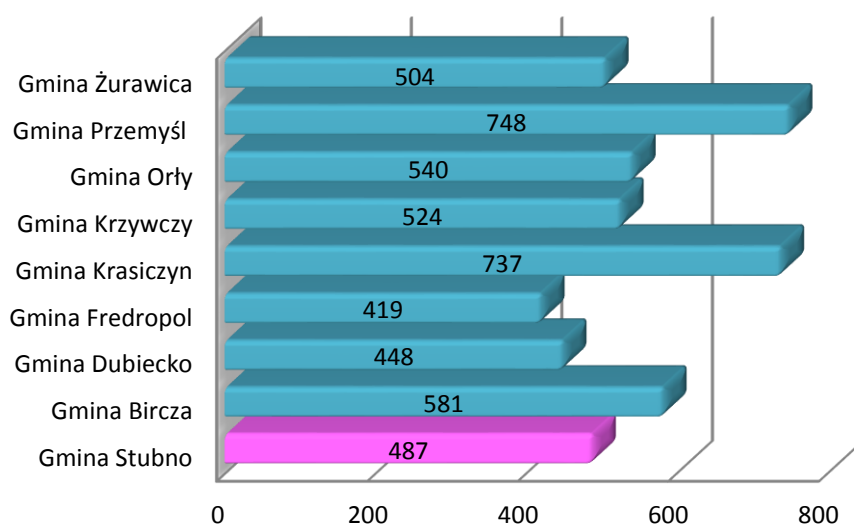
Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw
Sekcja A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	14
Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe	6
Sekcja D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacji	1
Sekcja E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
Sekcja F Budownictwo	31
Sekcja G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	53
Sekcja H Transport i gospodarka magazynowa	7
Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	3
Sekcja J Działalność wydawnicza	3
Sekcja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6
Sekcja L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2
Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8
Sekcja N Działalność w zakresie administrowania i działalność wspierająca	3
Sekcja O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne	7
Sekcja P Edukacja	11
Sekcja Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5
Sekcja R Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	8
Sekcja S i T Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	24

Źródło: GUS-Bank Danych Lokalnych

W strukturze gospodarki analizowanej gminy, podobnie jak w całym kraju wyraźnie dominuje sektor prywatny. Wg danych na koniec roku 2014 na jego terenie zarejestrowanych było 193 podmioty gospodarczych, z czego 10 stanowiły podmioty sektora publicznego (6%), natomiast 183 sektora prywatnego (94,00%).

Obecny stopień rozwoju gospodarczego gminy obrazuje wskaźnik przedsiębiorczości wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Na koniec 2014 roku w gminie Stubno wskaźnik ten wynosił zaledwie 487 i był znacznie niższy od średniej dla całego powiatu przemyskiego, która wyniosła 969.

Wykres 16. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w 2014 r. w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w gminach powiatu przemyskiego

Źródło: GUS- Bank Danych Lokalnych

Bardzo niski poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Stubno potwierdza także analiza danych w zakresie liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W 2014 r. powstało 21 nowych podmiotów, w tym 18 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W analizowanym okresie zarejestrowano zaledwie 2 spółki handlowe (1 w 2010 r. i 1 w 2012 r.).

Z danych GUS wynika, że w gminie dominują podmioty gospodarcze prowadzone przez osoby fizyczne. Na terenie gminy nie ma podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego. Uniemożliwia to dopływ zewnętrznego finansowania przedsiębiorstw. Co ważne na obszarze gminy brak jest również firm, które realizują przedsięwzięcia innowacyjne. Kondycja finansowa przedsiębiorstw działających na terenie gminy Stubno jest niezadowalająca. Jest bowiem konsekwencją m.in. niewielkich rozmiarów firm i ujemnego salda migracji, co sprawia iż firmy mają bardzo niskie możliwości w zakresie inwestycji oraz ograniczony popyt lokalny, który utrudnia przedsiębiorstwom zwiększenie wydajności. Dodatkowo oddalenie gminy od ośrodków miejskich wpływa na oddalenie firm od rynków i obszarów produkcji oraz ograniczone połączenia z rynkami miejskimi. Lokalne przedsiębiorstwa borykają się także z:

- nadmierną biurokracją, z którą wiąże się rozwój firm,
- trudnościami w pozyskaniu wystarczającego kapitału,
- ogólnym brakiem zróżnicowania działalności gospodarczej,

- brakiem innych przedsiębiorców i sieci kontaktów między nimi,
- trudnościami w pozyskaniu wykwalifikowanej siły roboczej.

Tabela 10. Podmioty nowozarejestrowane według rodzaju działalności w gminie Stubno na przestrzeni lat 2010-2014

Podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007	Rodzaj działalności	2010	2011	2012	2013	2014
	ogółem	12	14	17	14	21
	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0	1	1	0	0
	przemysł i budownictwo	1	3	5	6	6
	pozostała działalność	11	10	11	8	15

Źródło: GUS-Bank Danych Lokalnych

Na potrzeby przeprowadzenia diagnozy w obszarze gospodarki dokonano także analizy w zakresie podmiotów nowozarejestrowanych w poszczególnych sołectwach gminy. Najkorzystniej sytuacja w obrębie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych przedstawia się w sołectwach Stubno i Kalników. Z kolei najmniejsza liczba nowych podmiotów powstawała na przestrzeni lat 2010-2014 w miejscowościach: Barycz, Gaje i Hruszowice. Ogromną barierę hamującą rozwój przedsiębiorstw na terenie gminy stanowi brak kapitału na rozpoczęcie działalności oraz na przeprowadzanie różnych modernizacji czy doinwestowanie już działających firm. Dużą barierę stanowi też niechęć ludności gminy Stubno do podejmowania działalności gospodarczej oraz niekorzystna struktura wykształcenia i wieku. Wiele osób obawia się podjęcia decyzji o rozpoczęciu działalności gospodarczej, gdyż jest ona obarczona ryzykiem i niepewnością.

Tabela 11. Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w poszczególnych sołectwach gminy Stubno w latach 2010-2014

Lp.	Sołectwo	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Barycz	1	0	1	1	2
2.	Gaje	1	0	2	0	1
3.	Hruszowice	1	0	2	0	0
4.	Kalników	2	4	4	2	4
5.	Nakło	1	2	2	2	3
6.	Starzawa	1	1	0	2	2
7.	Stubienko	1	1	3	2	3
8.	Stubno	4	6	3	5	6
Suma		12	14	17	14	21

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

Zważywszy na fakt dominującej liczby podmiotów gospodarczych, prowadzonych przez osoby fizyczne, w gminie przeważają firmy związane z handlem i budownictwem. Podmioty handlu detalicznego i usług rozmieszczone są względnie proporcjonalnie do liczby mieszkańców na danym terenie. Dość duża odległość od głównych aglomeracji województwa, takich jak Rzeszów, Jarosław (z wyjątkiem Przemyśla) nie sprzyja inwestycjom znaczących przedsiębiorstw o zasięgu ogólnokrajowym i wojewódzkim. Dużym zagrożeniem dla firm działających na obszarze gminy jest ekspansja sieci handlowych na obszarze miast, sąsiadujących z gminą. Grozi to wypieraniem, a co za tym idzie zanikaniem sektora małych firm handlowych. Na bardzo słabą kondycję finansową przedsiębiorstw z terenu gminy Stubno ma również wpływ efekt spowolnienia w postaci braku kapitału na rozwój i inwestowanie w nowe przedsięwzięcia, niski poziom dostępności funduszy pomocowych dla właścicieli małych firm oraz brak wsparcia merytorycznego dla osób chętnych na tworzenie mikroprzedsiębiorstw. Dość dużym zagrożeniem dla lokalnych przedsiębiorstw w gminie jest też wzrost obciążeń fiskalnych wynikających z sytuacji budżetowej kraju – wpływające na kondycję finansową firm - skutkujące zmniejszeniem możliwości finansowania inwestycji, ograniczonymi możliwościami wykorzystania funduszy unijnych. Efektem nadmiernie restrykcyjnych przepisów i regulacji, zbyt skomplikowanych procedur oraz nakładania, zwłaszcza na małe i średnie firmy, zbyt wysokich obciążeń na rzecz państwa może być wchodzenie do szarej strefy. Tymczasem dobre jakościowo gleby na terenie gminy Stubno sprzyjają rozwojowi rolnictwa, zwłaszcza ekologicznego. „Specjalizacja” oczywiście nie narzuca ani też nie hamuje rozwoju innych gałęzi przedsiębiorczości.

Dużym problemem mieszkańców lokalnej społeczności gminy Stubno jest brak miejsc pracy, wysoki poziom bezrobocia, oraz niski poziom przedsiębiorczości, na co wpływa przede wszystkim brak środków finansowych i niewykorzystane surowce i zasoby umożliwiające podjęcie działalności. Na

obszarze gminy brak większych zakładów pracy, w których mieszkańcy gminy mogą znaleźć zatrudnienie. Część osób prowadzących działalność powinna wykorzystać szanse, jakie stworzy rozwijający się sektor turystyczny, natomiast część osób powinna podjąć lub zdywersyfikować działalność w kontekście potrzeb społeczności lokalnej. Takie działania pozwolą na rozwój przedsiębiorczości oraz zwiększenie wachlarza usług na obszarach gminy czyniąc je atrakcyjniejszymi do zamieszkania.

Ogromną szansą dla mieszkańców gminy Stubno jest agroturystyka oraz budowa i rozwój bazy wypoczynkowej. Warunkiem jednak powodzenia tej działalności jest wysoka jakość usług oferowanych za przystępną cenę. Ta forma wypoczynku staje się coraz bardziej popularna wśród ludności nie tylko polskiej, ale również wśród mieszkańców krajów Unii Europejskiej. Agroturystyka może być rozwijana na terenie gminy Stubno z uwagi na jej niepowtarzalne walory środowiskowe i bogate dziedzictwo kulturowe. Konieczne jest jednak właściwe wyeksponowanie jej walorów i niezwykłości rejonu. Dla gminy Stubno dużą szansą może stać się tzw. efekt mnożnikowy tej formy przedsiębiorczości, oznaczający zwielokrotnienie korzyści dla środowiska lokalnego przez rozwój usług komplementarnych. Wśród korzyści płynących dla mieszkańców gminy Stubno z agroturystyki wymienić należy m.in.:

- dodatkowe źródło dochodu dla gospodarstw rolniczych prowadzących agroturystykę;
- utrzymanie i tworzenie miejsc pracy w usługach towarzyszących (np. transport, lecznictwo, handel, warsztaty naprawcze, usługi inne);
- poprawa szeroko pojętej infrastruktury;
- rozwój inicjatyw lokalnych.

Tabela 12. Analiza SWOT obszaru gospodarczego gminy Stubno

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• dobra infrastruktura dla rozwoju działalności gospodarczej, • mieszkańcy posiadający zasoby i surowce umożliwiające podjęcie działalności i rozwój lokalny, • dobre warunki do rozwoju agroturystyki	• brak inwestorów zewnętrznych, • duża liczba osób bezrobotnych nieaktywnych zawodowo, • niska aktywność zawodowa, • niskie zarobki, • migracja zarobkowa, • słabo rozwijający się sektor usług, który nie potrafi wykorzystać uwarunkowań lokalnych, • słaby rozwój przedsiębiorstw z powodu braku środków finansowych, • brak wiedzy odnośnie prawnych, fiskalnych i podatkowych aspektów prowadzenia działalności gospodarczej • brak dużych przedsiębiorstw, • rozdrobnione gospodarstwa rolne • trudności proceduralne w podjęciu działalności gospodarczej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• pozyskiwanie dofinansowań na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw, • pomoc/doradztwo w zakresie pozyskiwania i rozliczania dofinansowań oraz organizacja szkoleń tematycznych, • rozwój turystyki i agroturystyki, • rozwój gospodarstw ekologicznych – produkcja zdrowej żywności, • wzrost dostępu do źródeł informacji.	• rosnące bezrobocie i szara strefa, • skomplikowane procedury pozyskiwania środków pomocowych, • wysokie koszty w zakresie inwestycji technicznej, • biurokracja.

Problemy mieszkańców gminy Stubno w obszarze gospodarczym:

- 1) Brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych lokowaniem inwestycji na terenie gminy Stubno za sprawą m.in.: niskiego standardu i jakości dróg; słabej dostępność mediów elektronicznych oraz sieci teleinformatycznych; brak wyodrębnionych terenów dla specjalnej strefy ekonomicznej; brak w pełni wyposażonych w infrastrukturę terenów pod inwestycje przemysłowe.
- 2) Niski wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców.
- 3) Niewykorzystany gospodarczo potencjał rekreacyjno-turystyczny i historyczny gminy.

- 4) Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna i turystyczna.
- 5) Niedostateczna informacja turystyczna i słabo wyeksponowane atrakcje turystyczne.
- 6) Ograniczone zasoby kapitałowe na rozwój przedsiębiorstw (m.in. trudny dostęp do funduszy pomocowych, zdolność aplikowania, zbyt małe środki dotacyjne).
- 7) Bardzo ograniczone środki finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej.
- 8) Brak zinstytucjonalizowanych form współpracy samorządu z biznesem.

Mając na uwadze powyższą analizę obszaru gospodarki jednym z ważniejszych czynników dla stymulacji rozwoju gminy Stubno w obszarze gospodarki jest rozwój przedsiębiorczości jej mieszkańców. Stanowi on bowiem istotną szansę na zmniejszenie bezrobocia i przesunięcie siły roboczej z rolnictwa do innych działów gospodarki. Głównymi obszarami działalności mogą być tutaj handel i usługi. Nie wystarczy jednak tylko zachęcać do przedsiębiorczości. Niezwykle istotnym elementem jest stwarzanie korzystnych warunków do jej rozwoju przez poprawę infrastruktury, rozwinięty system informacji, szkolenia, ulgi inwestycyjne.

3.4. OBSZAR TECHNICZNY

Polityka przestrzenna gminy

Polityka przestrzenna gminy Stubno kształtowana jest w oparciu o *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego*, zaakceptowane przez Radę Gminy Stubno w 2002 roku, aktualizacja Uchwałą Rady Gminy w 2008 r. oraz uchwałą nr VII/38/2015 z dnia 27 marca 2015 r.

Struktura użytkowania terenu prezentuje się następująco:

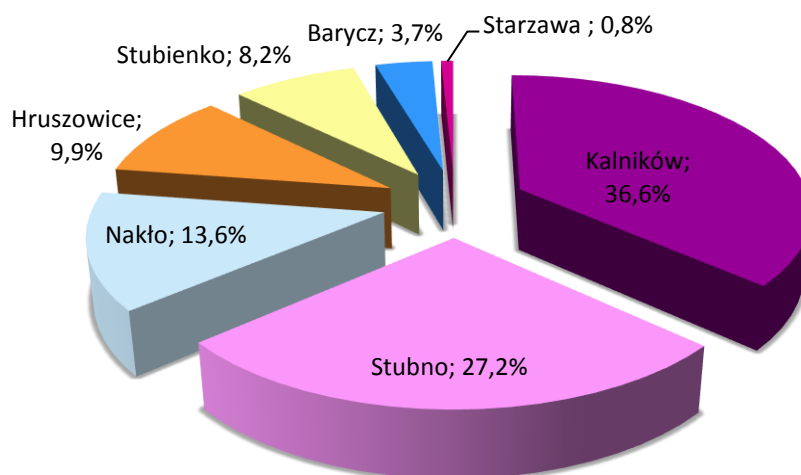
- użytki rolne – 6 948 ha
- lasy i grunty leśne – 913 ha
- pozostałe (w tym pod wodami) – 1 501 ha.

Obszary zabudowane zajmują zaledwie kilka procent powierzchni, a zróżnicowanie zabudowy sieci osadniczej jest znaczne, zarówno w zakresie liczby mieszkańców, jak i standardów wyposażenia; na terenie gminy pojawiają się budynki o charakterze usługowym, komercyjnym, publicznym, produkcyjnym, magazynowym, gospodarczym i infrastrukturalnym. Ich lokalizacja w przestrzeni różnicuje się ze względu na sołectwa, jednakże zaobserwowano ogólną prawidłowość do koncentracji budynków wzdłuż ciągów ulicznych, jak ma to miejsce we wsiach: Stubno, Kalników, Starzawa. Szerokim rozproszeniem poszczególnych zabudowań charakteryzują się Hruszowice - Gaje. Najbardziej uporządkowaną strukturę przestrzenną w zakresie zabudowy zagrodowej posiada miejscowość Barycz, a najlepiej rozwiniętą główną jednostką osadniczą gminy – miejscowość Stubno. Na terenie gminy w kilkunastu miejscach istniejąca zabudowa znajduje się w strefie zalewowej, dla których przewiduje się pozostawienie w dotychczasowym użytkowaniu, bez prawa do rozbudowy, z możliwością wykonywania bieżących remontów, aż do czasu podjęcia działań regulacji gospodarki wodnej.

W gminie Stubno większość gruntów stanowi własność państwową. W posiadaniu sektora prywatnego znajduje się obszar o pow. 3 711 ha (przy największym udziale prywatnych gospodarstw rolnych), sektor państwowy i komunalny zajmuje obszar 5 189 ha. Na terenie gminy dominuje zabudowa mieszkaniowa zagrodowa oraz głównie we wsi Stubno mieszkaniowa, jednorodzinna, wolnostojąca, niezwiązana z produkcją rolną. Obecnie na terenie gminy znajduje się:

- 1016 budynków mieszkalnych, murowanych i drewnianych, w tym: 372 w Kalnikowie, 276 w Stubnie, 138 w Nakle, 101 w Hruszowicach, 83 w Stubienku, 38 w Baryczu i 8 w Starzawie Wsi.
- 33 bloków - budynków wielorodzinnych: 7 w Stubnie, 5 w Nakle, 14 w Starzawie, 5 w Kalnikowie i 2 w Baryczu.

Wykres 17. Rozmieszczenie budynków mieszkalnych w poszczególnych sołectwach gminy Stubno

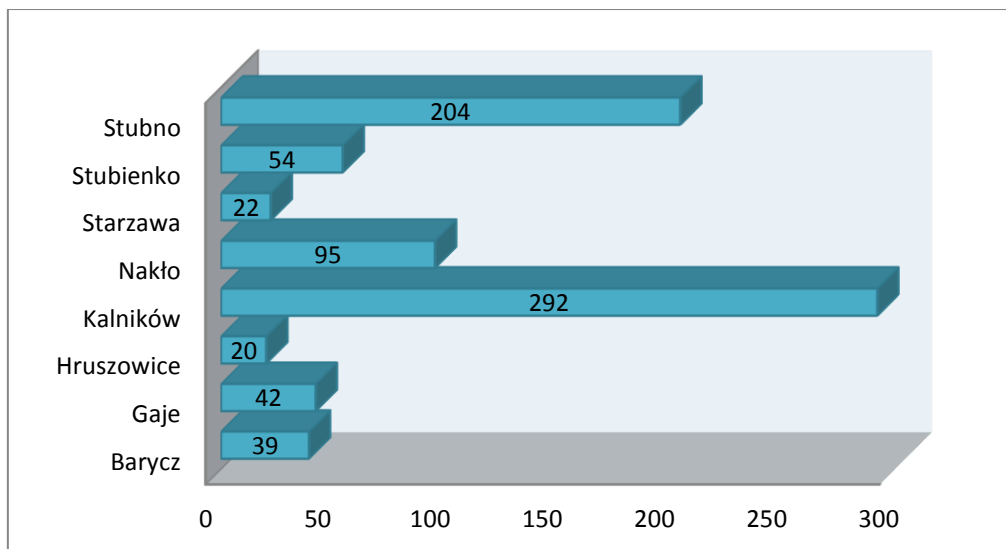
Źródło: Urząd Gminy Stubno

Według danych GUS na terenie gminy istniało 1088 mieszkań (4 136 izb) . Przeciętna liczba izb wynosiła 3,80, a średnia liczba osób przypadających na jedno mieszkanie to 3,68. Z ogólnej liczby mieszkań większość 94% znajduje się we własności prywatnej, a pozostała ich część w rękach innych podmiotów (gminy –24, Skarbu Państwa – 39, zakładu pracy – 1, pozostałych – 3).

Okolo 60% spośród wskazanej liczby budynków jednorodzinnych znajduje się w średnim stanie technicznym, a stan okolo 20% jest zły. Na terytorium Stubna można spotkać również obiekty drewniane (przeważnie budynki gospodarcze) w nienajlepszym stanie technicznym, ale stanowiące o tożsamości kulturowej i historycznej analizowanego obszaru. Szczególnie niekorzystnym trendem występującym na obszarze poszczególnych sołectw gminy Stubno jest wysoki udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem.

Zjawisko to jest widoczne zwłaszcza w miejscowości Starzawa, w której zlokalizowanych jest aż 100 % takich budynków oraz w sołectwie Barycz (95,12% budynków), a także sołectwach Kalników (93,59% budynków) oraz Nakło (93,14% budynków).

Wykres 18. Liczba budynków mieszkalnych, zamieszkałych wybudowanych przed 1989 r. w poszczególnych miejscowościach gminy Stubno [wg stanu na dzień 31.11.2011 r.]

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

W strukturze zagospodarowania spotkać można także zabudowę usługową, komercyjną i publiczną, produkcyjną, magazynową, gospodarczą i infrastrukturalną (drogi, zabudowania techniczne). Należy jednak zaznaczyć, iż geometryczna parcelacja gminy, mimo obecności obiektów publicznych, takich jak szkoła, kościół, dom ludowy, straż pożarna – nie została ukształtowana we wspólne przestrzenie, tzw. przestrzenie publiczne, co jest prawidłowością pojawiającą się w większości obszarów wiejskich. Usługi administracji i większość usług publicznych koncentrują się w centrum gminy. W szczególności na terenie miejscowości gminy Stubno świadczone są następujące usługi publiczne:

- Stubno: Urząd Gminy Stubno, Bank Spółdzielczy, Posterunek Policji, Urząd Pocztowy, Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Spółdzielnia Kółek Rolniczych, Ośrodek Zdrowia, Stadion sportowy, Biblioteka, Kościół.
- Kalników: Kościół, Cerkiew, Biblioteka, Ośrodek Zdrowia, Stadion sportowy z szatnią, Filia Urzędu Poczтового w Stubnie, Szkoła Podstawowa i Gimnazjum,
- Stubienko: Kościół, Przedszkole i Szkoła Podstawowa, Punkt biblioteczny, Boisko sportowe, kort tenisowy, Klub-światlica,
- Barycz: Kościół, Klub-światlica
- Nakło: Kościół, Punkt biblioteczny, Boisko sportowe z szatniami, Klub-światlica,
- Hruszowice: Kościół, Punkt biblioteczny, Boisko sportowe, Klub-światlica,
- Gaje: Cerkiew, Światlica.

Wymienione wyżej obiekty pozostają w różnym stanie technicznym; budynki sakralne i oświaty, wymagają konserwacji i bieżących remontów; pozostałe mieszczące się we wspólnych budynkach z innymi usługowymi, powiększenia powierzchni użytkowej lub przeniesienia do nowych pomieszczeń.

Dziedzictwo kulturowe

Na bogate walory kulturowe gminy Stubno składają się:

1. Zabytki pałacowo-parkowe w Stubnie (obecnie stadnina koni).
2. Zabytki ruralistyczne wokół dawnej cerkwi, obecnie kościoła w Stubienku.
3. Fragmenty parku i zieleni wokół stawów rybnych w Starzawie.
4. Pozostałości folwarczne w Kalnikowie.
5. Domy drewniane pochodzące z XIX w.
6. Cmentarze znajdujące się w gminie Stubno stanowiące ważny element krajobrazu kulturowego.
7. Liczne kapliczki malowniczo wkomponowane w krajobraz.

Obiekty i założenia wpisane do rejestru ochrony zabytków na terenie gminy Stubno:

1. Barycz:
 - kapliczka murowana , XIX w., 2 kapliczki drewniane z pocz. XX w,
 - kapliczka murowana 1939 r.
2. Hruszowice – Gaje
 - Kaplica grobowa pełniąca aktualnie funkcje kościoła Rzym-kat, murowana, XIX w
 - 13 drewnianych domów z pocz. XX w.
3. Kalników:
 - zespół kościoła parafialnego św. Andrzeja, murowany, 1913-14, z plebanią
 - zespół cerkwi grekokatolickiej p.w. Zaśnięcia NMP (cerkiew murowana 1920 r, dzwonnica drewniana, pocz. XX w.)
 - pozostałości zespołu dworskiego i parku, pocz. XIX w.
 - Kaplica cmentarna, murowana, pocz. XX w.
 - 2 kapliczki z i poł. XIX w.
 - 10 drewnianych domów zabytkowych, pocz. XX w.
4. Nakło:
 - 27 domów drewniano-murowanych z pocz. XX w
 - szkoła murowana, lata 30-te XX w.
5. Stubienko:
 - zespół cerkwi p.w. Narodzenia NMP, cerkiew drewniana z poł. XIX w, rozbudowana pod koniec XIX w., dzwonnica drewniana XIX w.
 - 11 domów drewnianych XIX/XX w.

Jednym z bardziej wartościowych obiektów o charakterze zabytkowym, stanowiącym o dziedzictwie kulturowym gminy Stubno jest zespół dworski murowany mieszczący się w miejscowości Stubno, pochodzący z końca XIX w. Od końca XIX w., aż do II wojny światowej dwór wraz z całą wsią stanowił

własność rodziny Myszkowskich. Po 1945 roku cały majątek przeszedł na własność państwa. Głównym elementem zespołu jest pałacyk murowany, nakryty dachem mansardowym z czerwonej dachówki, z czterokolumnowym portykiem od frontu. Murowany dwór wkomponowany jest w okalający go park krajobrazowy o powierzchni 6 ha z licznymi gatunkami drzew i krzewów rodzimych i egzotycznych. W skład zespołu wchodzi także dwie oficyny, rządówka, stajnia, spichlerz i młyn (wszystkie obiekty z początku XX wieku). Na teren parku wjeżdża się przez kutą, żelazną bramę. Jednak stan techniczny tego obiektu pozostawia wiele do życzenia. Spowodowane jest to przez brak właściwej opieki i konserwacji. Dwór i jego otoczenie, a zwłaszcza park, ulega coraz bardziej postępującej dewastacji i z jego dawnej świetności pozostało już bardzo niewiele.

Zdjęcie 1. Dwór w Stubnie

Źródło: www.polskiezabytki.pl

Z kolei jednym z najważniejszych zabytków Kalnikowa jest pochodzący z lat 1912-1913 (zniszczony w 1915 r. - odbudowany w 1923 r.) kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Andrzeja Apostoła. Warte odnotowania jest także wybudowana w roku 1880 murowana cerkiew prawosławna p.w. Zaśnięcia NMP, w której znajduje się wiele cennych XVIII i XIX-wiecznych ikon. W Kalnikowie znajduje się również cmentarz wojenny z roku 1915, a na cmentarzu komunalnym przetrwał do dzisiaj grobowiec rodziny Orzechowiczów, ostatnich właścicieli tych dóbr. Pozostałością zespołu dworskiego jest murowana stajnia i obora z XIX wieku oraz park z przełomu XIX/XX wieku.

Zdjęcie 2. Park dworski w Kalnikowie

Źródło: www.polskiezabytki.pl

W miejscowości Stubienko znajduje się zabytkowa, pochodząca z 1849 roku, drewniana cerkiew greko-katolicka p.w. Narodzenia Bogarodzicy (od 1971 roku kościół rzymsko-katolicki). Stanowi ona jedną z atrakcji Szlaku Architektury Drewnianej na Podkarpaciu.

W Hruszowicach - osadzie z XIV wieku - zachowała się kaplica grobowa z XIX wieku, w której podziemiach mieszczą się groby zmarłych dziedziców i profesora uniwersytetu krakowskiego.

Możliwości rozwoju turystyki na obszarze gminy Stubno są determinowane przez szereg czynników o zróżnicowanym charakterze. Wśród nich podstawowe znaczenie mają występujące na obszarze gminy zasoby i walory turystyczne, mające na celu wykreowanie atrakcji mogących przyciągnąć turystów. Jednakże osiągnięcie wysokiej pozycji konkurencyjnej przez gminę wymaga określonych działań związanych z planowaniem, kreowaniem oraz promocją i koordynacją przedsięwzięć podejmowanych przez podmioty w nim funkcjonujące, a część tych działań jest uzależniona od aktywności samorządu lokalnego w zakresie turystyki. Na podstawie zebranych informacji na temat potencjału turystyczno - kulturowego gminy Stubno poniżej zaprezentowano zestawienie mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń dla gminy Stubno w zakresie dziedzictwa kulturowego i historycznego, które uwzględniono przy planowaniu działań rewitalizacyjnych.

Tabela 13. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• tereny atrakcyjne turystycznie, • duże skupiska bociana białego, • duża liczba zabytków, • bogata kultura i dziedzictwo regionalne, • lokalne tradycje, • bogate tradycje i doświadczenia w produkcji rolnej, • bliskość granicy państwa/Unii Europejskiej, • bliskość autostrady, • wielokulturowość.	• brak zintegrowanej informacji turystycznej, • słaba promocja walorów turystyczno - przyrodniczych gminy, • niski poziom wykorzystania zasobów przyrodniczo - turystycznych gminy, • zły stan zabytków, • brak promocji lokalnego dziedzictwa regionu (brak materiałów informacyjno - promocyjnych, folderów, przewodników), • brak zainteresowania młodzieży historią i zabytkami regionu, • brak przedsięwzięć służących kultywowaniu lokalnego dziedzictwa, • nierozwinięta infrastruktura sportowo - rekreacyjna.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• promocja zasobów przyrodniczo-turystycznych, • rozwój turystyki, • rosnący popyt na agroturystykę i turystykę poznawczą, • wzrost świadomości ekologicznej, • realizacja działań służących ochronie środowiska, • zachowanie i kultywowanie lokalnych tradycji i zwyczajów, • zwiększenie zainteresowania społeczeństwa historią regionu, • rozwój gospodarstw ekologicznych - produkcja zdrowej żywności.	• zapominanie tradycji i zwyczajów lokalnego dziedzictwa kulturowego. • brak poszanowania dla dóbr kultury i dziedzictwa historycznego. • groźba upadku kulturalnego wśród młodzieży . • wysokie koszty w zakresie inwestycji w tworzenie infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej.

Potrzeby mieszkańców gminy Stubno w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowaniu lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego.
2. Ochrona i wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych regionu.
3. Wsparcie lokalnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

4. Kulturowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego.
5. Promocja dziedzictwa kulturowego regionu.

Najważniejszym wnioskiem wynikającym z przeprowadzonej analizy obszaru przestrzenno - funkcjonalnego jest fakt, iż obszar gminy Stubno jest bogaty nie tylko w zasoby naturalne, przyrodnicze, ale także historyczne i kulturowe, które są niedostatecznie wykorzystane, szczególnie turystycznie. Bezpośredni związek z tym zagadnieniem ma ciągle zbyt mało aktywna promocja gminy na zewnątrz. Tym samym powstaje konieczność potraktowania wsparcia lokalnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na bazie istniejących zasobów naturalnych, jako jednego z najważniejszych wyzwań dla dalszego rozwoju gminy. Wykorzystanie tych potencjałów wymaga podjęcia działań związanych z wyposażeniem obszaru w niezbędną infrastrukturę, ale poza inwestycjami potrzebna jest również zintegrowana i przemyślana promocja potencjału gminy. Obszar gminy Stubno jest bardzo bogaty zarówno w obiekty zabytkowe, jak i lokalną kulturę i tradycję. Starzenie się społeczeństwa oraz brak zainteresowania osób młodych kulturą regionu przyczynia się jednak do niszczenia i degradacji obiektów zabytkowych oraz zanikania dziedzictwa kulturowego i historycznego. Z tego powodu niezbędne jest podjęcia działań mających na celu zachowanie lokalnej infrastruktury historycznej i kulturalnej oraz kultywowanie tradycji i zwyczajów. Niezbędne są przedsięwzięcia, które wpłyną zarówno na rozwój gminy, jak i na postawy społeczne oraz większą integrację lokalnej społeczności. Dla zachowania integralności wspólnoty gminy, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do zachowania i podniesienia aktywności mieszkańców poprzez większe zaangażowanie ich w działalność kulturalną, edukacyjną oraz sportową. Działania te mają na celu wywołanie pozytywnych efektów z jednej strony w sferze społecznej, poprzez podtrzymanie tożsamości i przywiązania do obszaru gminy, większą integrację społeczną, a w konsekwencji zahamowanie migracji. Z drugiej zaś w sferze gospodarczej za sprawą wykorzystania oddolnych inicjatyw mieszkańców do poprawy wizerunku gminy.

Poprawa jakości życia mieszkańców, ich aktywizacja oraz kultywowanie lokalnych tradycji zależy w dużej mierze od dostępności dóbr szeroko rozumianej infrastruktury sportowo - rekreacyjnej. Wyposażenie obszaru gminy w infrastrukturę rekreacyjną ma bowiem ogromny wpływ na jej rozwój oraz stanowi jeden z podstawowych czynników kształtujących jej atrakcyjność i konkurencyjność. W badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby opracowywania LPR aż 41% wskazań dotyczyło konieczności rozwoju turystyki na obszarze gminy w połączeniu z promocją jej walorów przyrodniczo-turystycznych. Równocześnie ankietowali wskazywali na główne przeszkody uniemożliwiające wykorzystanie potencjału turystycznego gminy w postaci braku obiektów noclegowych oraz małej gastronomii, a także nierozwiniętej bazy do czynnego uprawiania sportu i rekreacji.

Kolejnym istotnym problemem gminy Stubno skutecznie ograniczającym wykorzystanie potencjału turystycznego gminy jest brak zintegrowanej informacji i promocji. Bardzo niski poziom promocji, jak również niewłaściwy sposób kształtowania polityki marketingu wynika głównie z niewłaściwej struktury procesu promocji. Samorząd lokalny gminy jest pozostawiony sobie w kwestii promocji, nie dysponuje jednocześnie odpowiednimi środkami i nie podejmuje skoordynowanych akcji z sąsiadami, w celu promocji szerszego geograficznie obszaru. Drugą równie istotną kwestią to konieczność dotarcia z informacją bezpośrednio do odbiorcy. Ta sytuacja po pierwsze osłabia możliwość dotarcia do szerszego odbiorcy z jasnym przekazem turystycznym, a po drugie powoduje "chaos" informacyjny.

Zidentyfikowane w tym zakresie bariery wskazują jednocześnie jakie działania należy podjąć, aby przeciwdziałać zaistniałym problemom:

- brak zbiorczej, ogólnodostępnej informacji nt. tego co się dzieje w gminie (kalendarz i mapa imprez, nie ma informacji w języku angielskim, ukraińskim, rosyjskim);
- brak synchronizacji informacji turystycznej z możliwością dojazdu (choćby w postaci linku do przewoźników) brakuje skojarzenia informacji z możliwością noclegu, innych rozrywek, gastronomii;
- bariery infrastrukturalne w postaci odpowiedniej informacji turystycznej, oznakowań, pieszych szlaków, informacji o parkingach, opłatach, możliwości dojazdu we własnym zakresie.

Rozwiązaniem problemu jest świadoma i przemyślana strategia promocji, zarówno gminy, jak również poszczególnych atrakcji turystycznych regionu.

Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa

Gmina Stubno należy do jednej z najlepiej zwodociągowanych gmin w powiecie przemyskim – ok. 100 %. łączna długość sieci wodociągowej w gminie wynosi ok. 53,7 km, korzysta z niej ok. 800 gospodarstw. Długość przyłączy wodociągowych do budynków w gminie wynosi 27,8km.

Tabela 14. Sieć wodociągowa w poszczególnych miejscowościach gminy

Lp.	Nazwa miejscowości	Długość sieci wodociągowej [w km]
1	Stubno	12,4
2	Stubienko - Barycz	8,2
3	Nakło	6,1
4	Hruszowice - Gaje	7,1
5	Kalników	12,6
6	Starzawa	3,3
Razem		53,7

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Gmina posiada własne ujęcia wody i stacje uzdatniania:

- ujęcie i SUW Stubno - pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych z dwóch studni wierconych (Q śr.d= 309,60 m³/dobę) (Q śr.d= 464,40 m³/d). Poprzez pompy głębinowe i stacje wodociągowe woda tłoczona jest do sieci zaopatrującej miejscowości Stubno, Nakło, Stubienko, Barycz, Chałupki Dusowskie.
- ujęcie i SUW Starzawa - pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych z dwóch studni wierconych w Starzawie Rybnej (Q śr.d= 20 m³/d) (Q śr.d= 4,4 m³/d). Poprzez pompy głębinowe i stacje wodociągowa woda tłoczona jest do sieci zaopatrującej budynki wielorodzinne, jednorodzinne i gospodarstwo rybne w Starzawie.

- Ujęcie i ASW Kalników Woda ujmowana jest ze studni o wydajności eksploatacyjnej 26 m³/h. Poprzez automatyczną stację wodociągową ASW woda tłoczona jest do sieci zaopatrującej miejscowość Kalników.
- Miejscowość Gaje i Hruszowice zaopatrywane są w wodę z sieci wodociągowych z Kalnikowa oraz Radymna.

Istniejący system w pełni zaspokaja potrzeby gminy w zakresie zaopatrzenia w wodę do celów bytowo-gospodarczych. Łączne zużycie wody w 2014 roku wyniosło 105,7 dam³.

Sieć kanalizacyjna

Sieć kanalizacyjna na terenie gminy Stubno jest dobrze rozwinięta. Wszystkie miejscowości poza Kalnikowem skanalizowane są w 100%. Jest to efekt przeprowadzonych w ostatnich latach szeroko zakrojonych inwestycji związanych z budową sieci kanalizacyjnych. Dla porównania jeszcze w roku 2006 kanalizację sanitarną posiadali mieszkańcy miejscowości: Stubno - 100 %, Starzawa, Chałupki Dusowskie – 100%, Nakło – 40%, Stubienko – 50% i Kalników – kanalizację zakładową 7%. Łączna długość sieci kanalizacyjnej w gminie wynosiła 22,8 km. Zgodnie z danymi GUS- Bank Danych lokalnych w 2014 r. z sieci kanalizacyjnej skorzystało 2 981 mieszkańców analizowanej gminy.

Tabela 15. Sieć kanalizacyjna w poszczególnych miejscowościach gminy (2015 rok)

Lp.	Nazwa miejscowości	Długość sieci kanalizacyjnej w km	Stopień pokrycia siecią kanalizacyjną w %
1	Stubno	17,2	100
2	Stubienko - Barycz	7,1	100
3	Nakło	6,2	100
4	Hruszowice - Gaje	9,5	100
5	Kalników	8,5	85
6	Starzawa	2,7	100
Razem		55,2	-

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Sieć komunikacyjna

Gmina Stubno leży z dala od głównych szlaków komunikacyjnych, dlatego też przez obszar gminy nie przebiega żadna droga krajowa ani wojewódzka. Natomiast istnieją dwie drogi powiatowe. Pierwsza z nich przebiega osiowo przez teren gminy i jest to droga powiatowa numer 1818 z Radymna przez Michałówkę do Chałupki Medycznych. W Stubnie łączy się z drugą drogą powiatową prowadzącą ze Stubna przez Kalników do Korczowej. Gmina Stubno posiada dostęp do autostrady za pośrednictwem przebiegającej poza gminą drogi krajowej nr 77 i węzła "Przemysły".

Główne drogi mają nawierzchnię bitumiczną, stanowią one jednak mniejszość dróg twardych w gminie. Pozostałe drogi to drogi gruntowe oraz utwardzone, przeważające w terenie. Udział ruchu

ciężkiego w strukturze rodzajowej jest stosunkowo niewielki i nie stanowi szczególnego zagrożenia w aspekcie wpływu na środowisko oraz warunki i bezpieczeństwo ruchu drogowego.

Niekorzystną cechą istniejącego układu komunikacyjnego w gminie Stubno jest brak rozdzielenia przestrzeni dla różnych rodzajów ruchu. Szczególnie dotkliwie dotyka to tzw. niechronionych uczestników ruchu – rowerzystów i pieszych, którzy przy braku wydzielonych ścieżek rowerowych, oraz chodników korzystają z jezdni dróg. Istniejące ciągi chodników dla pieszych wymagają uzupełnień oraz rozwijania wraz z zagospodarowaniem poszczególnych miejscowości oraz podstawowego układu drogowego. Część dróg gminnych, która w tej chwili posiada funkcję mieszaną o znikomym natężeniu ruchu kołowego, spełnia techniczne warunki ciągów pieszo–jezdnych.

Jednym z ważniejszych problemów, z którymi borykają się mieszkańcy gminy Stubno to w dalszym ciągu niewystarczająca ilość i jakość dróg gminnych, niedostosowana do zwiększającego się ruchu samochodów, a także brak odpowiedniej ilości chodników, które nie tylko poprawią estetykę i zagospodarowanie przestrzeni publicznej, ale przede wszystkim wpłyną na poprawę bezpieczeństwa pieszych użytkowników dróg, zarówno mieszkańców, jak przebywających na terenie gminy turystów.

Infrastruktura techniczna jest jedną z głównych determinant związanych z poziomem jakości życia lokalnej społeczności, atrakcyjnością zamieszkania czy zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczych. W związku z powyższym wśród głównych potrzeb w zakresie zjawisk kryzysowych w sferze przestrzenno – funkcjonalnej, szczególnie wśród mieszkańców sołectw Stubno i Kalników zdiagnozowano potrzeby związane z koniecznością uzupełnienia braków lub poprawy stanu technicznego infrastruktury drogowej (wraz z infrastrukturą towarzyszącą), wpływającej na skrócenie czasu przejazdu, bezpieczeństwo i jakość zamieszkania czy prowadzenia działalności gospodarczej, z uwzględnieniem potrzeb pieszych i rowerzystów.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

PODKARPACKIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Tabela 16. Poziom wyposażenia mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Stubno w infrastrukturę techniczną [stan na dzień 31.12.2014 r.]

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystająca z sieci gazowej	Liczba osób korzystająca z sieci wodociągowej	Liczba osób korzystająca z sieci kanalizacyjnej	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej
1.	Barycz	175	222	222	78,83	100	100,00
2.	Gaje	185	232	232	79,74	100	100,00
3.	Hruszowice	94	118	118	79,66	100	100,00
4.	Kalników	948	1185	520	80,00	100	43,88
5.	Nakło	420	525	525	80,00	100	100,00
6.	Starzawa	158	198	198	79,80	100	100,00
7.	Stubienko	225	282	282	79,79	100	100,00
8.	Stubno	1064	1330	1330	80,00	100	100,00
Suma		3269	4092	3427	79,89	100	83,75

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

3.5. OBSZAR ŚRODOWISKO NATURALNE

Pod względem fizyczno-geograficznym obszar powiatu przemyskiego, a tym samym również gminy Stubno położony jest na terenie Pogórza Karpackiego (w zewnętrznym łuku Karpat) w większości w obrębie mezoregionu Pogórza Przemyskiego. Od północy niewielka część terenów należy do mezoregionu Pogórza Dynowskiego oraz od wschodu do makroregionu Płaskowyżu Sańsko - Dniestrzańskiego i od południa do prowincji Gór Sanocko - Turczańskich. Większość obszaru powiatu, a zwłaszcza jego południowa i zachodnia część leży na wysokości powyżej 500 m npm. Najwyższe wzniesienia to Suchy Obycz i Poręba Wysoka, położone w Górach Sanocko-Turczańskich - posiadają wysokość 617 m npm.

Od strony wschodniej obszar powiatu znajdujący się w obrębie Płaskowyżu Sańsko - Dniestrzańskiego obniża się. Pas obniżenia o szerokości 60 km pomiędzy brzegiem Karpat a krawędzią Roztocza nazywany bywa tradycyjnie Bramą Przemyską. Brama ta stanowi dogodne przejście komunikacyjne między krawędzią Karpat, a dnem Kotliny Sandomierskiej.

Pod względem geomorfologicznym tereny powiatu w dominującej większości należą do Pogórza Dynowskiego, w południowej części do Karpat brzeźnych, od wschodu do Płaskowyżu Chyrowskiego oraz od północy do Doliny Dolnego Sanu i Działu Kańczuckiego. Główną rzeką powiatu jest San wraz z dopływami, przepływający równoleżnikowo od zachodu na wschód obszaru powiatu.

Pod względem klimatycznym powiat przemyski i sama gmina Stubno należy głównie do dzielnicy podkarpackiej, obejmującej m.in. część Karpat, gdzie średnia temperatura roczna wynosi od +7 do +8 stopni C, czas trwania pokrywy śnieżnej wynosi od 80 do 90 dni, suma opadów rocznych - 600-800 mm, a okres wegetacyjny, zależnie od wysokości trwa około 210-220 dni. Północno-wschodnia część powiatu znajduje się w zasięgu dzielnicy lubelskiej, obejmującej Roztocze, gdzie średnia temperatura roczna jest niższa od +7 stopni C, czas trwania pokrywy śnieżnej wynosi od 80 do 85 dni, suma opadów rocznych - 700 mm, a okres wegetacyjny trwa około 200-210 dni².

Gmina Stubna utożsamiana jest z obszarem atrakcyjnym ze względu na jej walory przyrodnicze. Aż 212,37 ha, co stanowi 2,4% powierzchni gminy objętych jest ochroną prawną. Mowa o:

1. Rezerwach przyrody o łącznej powierzchni 209,63ha:

- 1) „Szachownica kostkowata w Stubnie” – rezerwat florystyczny utworzony Rozporządzeniem Wojewody Podkarpackiego z dnia 15.05.2001 /Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 2001r Nr 38 poz.642/ o powierzchni 13,63 ha, dla zachowania i ochrony naturalnego stanowiska bardzo rzadkiej i objętej ochroną całkowitą rośliny - szachownicy kostkowej. Rezerwat utworzono na terenie stadniny koni w Stubnie, gdzie występuje ponadto zespół wiąźówki błotnej i bodziszka błotnego, oraz zespoły ostrożnia warzywnego, łąkowego i rdestu węzownika. Z gatunków prawnie chronionych występują: szachownica kostkowata, zimowit jesienny i pełnik europejski. Na terenie rezerwatu spotyka się nieliczne ssaki: zając, wiewiórkę, sarnę i znaczną liczbę ptaków takich jak: perkoz, perkoz dwuczuby, perkoz zausznik, bąk, bączek, czapla siwa, bocian biały, łabędź niemy, kania czarna, błotniak stawowy i wiele innych.

² <http://www.powiat.przemysl.pl/index.php?strona1=107> (dostęp z dnia 11.03.2017 r.)

- 2) „Starzawa” - rezerwat utworzony rozporządzeniem Wojewody Podkarpackiego z dnia 5.08.2003, o powierzchni 196ha położony w m. Starzawa. Rezerwat obejmuje kompleks leśny stanowiący jedną z nielicznych pozostałości lasów w obrębie Pradoliny Podkarpackiej. Występują w nim ekosystemy leśne siedlisk bagiennych, wilgotnych i świeżych, fragmenty lasu łęgowego oraz bardzo rzadko występującego na terenie Pradoliny Podkarpackiej – zespołu łągu wiązowo – jesionowego ze stanowiskiem szachownicy kostkowej w runie i z okazałymi egzemplarzami wiązków. Na obszarze rezerwatu występuje zgrupowanie topoli białej o wymiarach pomnikowych.
2. Użytkach ekologicznych – w gminie Stubno występują tereny o dużych wartościach przyrodniczych, uznane za użytki ekologiczne i utworzone Rozporządzeniem Nr 96 Wojewody Przemyskiego z dnia 22.07.1996 r. (Dz. Urz. Woj. Przemyskiego Nr 12 z dn.16.08.1996) w Nadleśnictwie Radymno, gmina Stubno, należą do nich:
 - 1) „Korczowskie” o pow. 1,96 ha – oddz. 260 b, c, f na działce ewidencyjnej 3605, obrębu ewidencyjnego Kalników
 - 2) „Przygranicze” o pow. 0,78 ha - oddz. 2631 i 266g na działce ewidencyjnej 3646, obrębu ewidencyjnego Kalników
3. Parkach podworskich: W strefie parków zakłada się bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich, które powinny zmierzać do możliwie najpełniejszej rewitalizacji historycznego założenia, wszelkie działania powinny uzyskać akceptację i zezwolenie służby konserwatorskiej:
 - 1) Park podworski w Starzawie wpisany do rejestru zabytków
 - 2) Park podworski w Stubnie wpisany do rejestru zabytków
 - 3) Pozostałości parku w Kalnikowie wpisane do rejestru zabytków
4. Pomnikach przyrody żywej: Na terenie gminy Stubno występują pomniki przyrody żywej – drzewa, wyróżniające się wiekiem, wymiarami, oryginalnym kształtem.

Zanieczyszczenie środowiska

Na stan środowiska naturalnego ma wpływ wzajemna współzależność higieny powietrza atmosferycznego, stan wód powierzchniowych oraz podziemnych, gleb, szaty roślinnej. Na terenie gminy nie ma punktów badania stanu czystości powietrza atmosferycznego, dlatego ocena zawartości poszczególnych zanieczyszczeń może być oszacowana jedynie na podstawie rozkładu zanieczyszczeń powietrza w powiecie przemyskim.

Ocena jakości powietrza ze względu na zdrowie ludzi odnośnie dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, pyłu PM10, ołowiu, ozonu i benzenu w powiecie przemyskim zakwalifikowana została do klasy A, co oznacza że na tym terenie nie wystąpiło zagrożenie przekroczenia dopuszczalnych stężeń tych zanieczyszczeń. Ze względu na ochronę roślin, poziom zanieczyszczenia powietrza pod kątem zawartości tlenków azotu oceniono dla powiatu przemyskiego również w klasie A.

Z uwagi na rolniczo-leśny charakter gmin, oraz niskie natężenie ruchu samochodowego, brak przemysłu emisja zanieczyszczeń powietrza w gminie należy do najniższych w województwie i natężenie zanieczyszczeń w powietrzu nie przekracza dopuszczalnych norm, a stan powietrza jest zadowalający.

Emisja zanieczyszczeń do rzek i potoków na obszarze gminy ma 2 źródła:

- wprowadzane na teren gminy wody zanieczyszczone (pozaklasowe) rzeki Wisznia, przez zrzuty ścieków z miasta Gorodka, Sudowej Wiszni, Mościsk i przejścia granicznego w miejscowości Szeginia (z sąsiadującej z gminą Ukrainy),
- ścieki bytowe i spływy powierzchniowe z obszaru gminy i z terenów sąsiednich.

Na obszarze gminy nie było prowadzonego stałego monitoringu wód podziemnych, co wyklucza szczegółową ocenę jakości wód. Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 429 „Dolina Przemysł” fragmentarycznie występujący na obszarze gminy od wielu lat nie jest objęty stałym monitoringiem. Należy wnioskować, że wody podziemne w tym obszarze mogą zawierać podwyższoną zawartość związków żelaza i manganu (związaną z budową geologiczną) oraz związków azotu jako wpływu zanieczyszczeń antropogenicznych.

Położenie geograficzne gminy Stubno powoduje, że jest ona obszarem tranzytowym dla zanieczyszczeń środowiska z Ukrainy. Szczególnie narażone na zanieczyszczenia są wody wypływające z Ukrainy graniczna rzeka Wisznia – prawy dopływ Sanu. Na terenach przygranicznych z Ukrainą znajdują się ponadto liczne potencjalne źródła zagrożeń dla ludzi i środowiska. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie prowadzi systematyczny nadzór badawczy nad stanem jakości wód granicznych, współpracuje z Państwowym Urzędem Ekologii i Zasobów Naturalnych Obwodu Lwowskiego w przypadkach wystąpienia nadzwyczajnych zanieczyszczeń środowiska.

Potrzeby gminy Stubno w zakresie ochrony środowiska:

- I. Ochrona wód:
 1. Racjonalne wykorzystanie lokalnych zasobów surowcowych.
 2. Zapewnienie najwyższej jakości wód powierzchniowych i podziemnych.
 3. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany ze źródeł rolniczych
- II. Ochrona przyrody:
 1. Ochrona obszarów cennych przyrodniczo.
 2. Ochrona dolin rzecznych.
- III. Powietrze atmosferyczne:
 1. Ograniczenie niskiej emisji.
- IV. Edukacja ekologiczna:
 1. Intensyfikacja edukacji ekologicznej mieszkańców.

Zachowanie wszystkich ustanowionych form ochrony przyrody oraz objęcie ochroną dalszych wartościowych obiektów i obszarów ma na celu: zachowanie różnorodności biologicznej, utrzymanie procesów ekologicznych, zachowanie dziedzictwa geologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin i zwierząt, kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

Wszystkie ciek i zbiorniki wodne, a także inne ekosystemy o charakterze zdeterminowanym przez wodę (źródłiska, torfowiska, lasy łęgowe, łąki zalewowe, szuwały) to obiekty pełniące ważne role przyrodnicze m. in. jako ostoje bioróżnorodności, czy ciągi migracyjne. Dodatkowym argumentem

przemawiającym za ochroną tego typu ekosystemów jest ich wrażliwość na zmiany zachodzące w ich sąsiedztwie, szczególnie naruszanie stosunków hydrologicznych. Wzbogacenie systemu przyrodniczego gminy można również osiągnąć poprzez rozbudowę istniejących terenów zieleni urządzonej, które zapewniają ciągłość systemu przyrodniczego.

Na jakość powietrza atmosferycznego na terenie gminy znaczny wpływ mają zanieczyszczenia transgraniczne pochodzące z Ukrainy. Na terenach gminy, głównym źródłem ciepła jest energia pozyskiwana ze spalania węgla kamiennego w indywidualnych kotłowniach i paleniskach. Zastąpienie kotłowni opalanych węglem na kotłownię na biomasę lub olejowe daje wymierne korzyści dla środowiska takie, jak: zmniejszenie emisji związków siarki do atmosfery oraz likwidacja odpadu pyłu powstającego podczas spalania węgla. Zmiana nośnika energii na bardziej ekologiczny pozwoli na ograniczenie zagrożenia ze strony niskiej emisji. W gminie Stubno istnieją potencjalne możliwości zastosowania odnawialnych źródeł energii pozyskiwanej z biomasy jako paliwa dla indywidualnych systemów ciepłowniczych. Terasy zalewowe dolin rzecznych stwarzają korzystne warunki na wprowadzanie upraw wierzby energetycznej.

Niezbędnym warunkiem realizacji celów w zakresie ochrony jakości środowiska oraz racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych jest sprawnie zorganizowany system edukacji ekologicznej. Dlatego konieczna jest wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do: dzieci oraz osób dorosłych i różnych grup zawodowych (rolników, organizatorów turystyki, przedsiębiorców). System kształcenia powinien być nastawiony na wykształcenie umiejętności obserwowania środowiska i zmian w nim zachodzących, wrażliwości na piękno przyrody i szacunku dla niej oraz zwrócenie uwagi na najistotniejsze w gminie problemy związane z ochroną środowiska. Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na jego stan. Edukacja społeczeństwa powinna pomóc w ukształtowaniu właściwego stosunku do otaczającego środowiska naturalnego, doprowadzić do jego większego poszanowania i zachęcić do wprowadzania zdrowego trybu życia.

4. ZASIĘG PRZESTRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar zdegradowany zgodnie z Wytycznymi jest to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Wytyczne dopuszczają, by obszar zdegradowany był podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów. Odnosząc się dalej do wytycznych stan kryzysowy jest to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w tym m.in.: bezrobocia, ubóstwa, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- przestrzenno-funkcjonalnej,
- gospodarczej,
- technicznej,
- środowiskowej.

Obszar, obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji. Zapisy ustawy o rewitalizacji, a także szczególna koncentracja negatywnych zjawisk w analizowanych sołectwach gminy Stubno stały się podstawą do wskazania części obszaru zdegradowanego jako obszaru rewitalizacji, wybierając tereny, które zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy mają istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, w których gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Na etapie wytyczania granic obszaru rewitalizacji uwzględniono zarówno diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych przeprowadzoną w rozdziale 3. niniejszego opracowania, jak i „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, Ministerstwa Rozwoju (rozdział 3.1) oraz „Instrukcję przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020” (rozdział 3.2).

Zgodnie przywołanymi Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju obszar rewitalizacji to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Mając na uwadze powyższe obszarem rewitalizacji objęto 2 podobszary zdegradowane o łącznej powierzchni 280 ha (3,15% ogółu powierzchni gminy) zamieszkałe przez 880 osób (21,50% ogółu mieszkańców gminy):

Wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji nastąpiło w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich było stwierdzenie, że na wybranym obszarze uznanym wcześniej jako zdegradowany istnieje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk. Drugą z przesłanek było uznanie, że wybrany obszar ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Takie uzasadnienie obejmuje przedstawienie możliwych do wykorzystania w procesie rewitalizacji lokalnych potencjałów, a także nawiązanie do gminnych dokumentów strategicznych (*Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Stubno na lata 2014-2020*), w której wybrany obszar ujęty jest jako ośrodek koncentracji aktywności społeczno-gospodarczej w gminie.

W związku z tym, że rewitalizacja ma wymiar terytorialny, ważne są te obszary gminy, na których występują lokalne potencjały, które będą stanowiły bazę do przezwyciężenia stanu kryzysowego na danym obszarze. Bez takiego podejścia nie ma bowiem szans na powodzenie procesu rewitalizacji oraz na trwałą i realną poprawę jakości i warunków życia społeczności lokalnej. W związku z powyższym przystępując do wyznaczenia obszaru rewitalizacji w pierwszej kolejności zidentyfikowane zostały potencjały lokalne gminy Stubno w podziale na sołectwa, a szczegóły zawiera tabela poniżej.

Tabela 17. Lokalne potencjały gminy Stubno w podziale na sołectwa

Lp.	Nazwa miejscowości	Największe walory miejscowości wg jej mieszkańców (na podstawie ankiety konsultacyjnej)
1.	Barycz	15. bliskość rzeki San- bardzo dobre warunki dla rozwoju wędkarstwa
2.	Gaje	• czyste środowisko naturalne • szlaki turystyczne
3.	Hruszowice	16. czyste środowisko naturalne 17. dziedzictwo kulturowe
4.	Kalników	• czyste środowisko naturalne • skupiska bocianków bielików • Stadnina Koni • schrony i cmentarz z I wojny światowej • zabytkowy park podworski
5.	Nakło	18. czyste środowisko naturalne
6.	Starzawa	• stawy rybne • rzeka Wisznia • łowiska ryb • liczne tereny zielone
7.	Stubienko	19. czyste środowisko naturalne 20. dziedzictwo kulturowe
8.	Stubno	• rozległe tereny zielone • czyste środowisko naturalne • rezerwat przyrody • Zespół dworski z parkiem • Stadnina Koni • cykliczna impreza "Bocianiada" • szlak architektury drewnianej

Źródło: na podstawie ankiety konsultacyjnej

W procesie wyznaczania obszarów rewitalizacji kluczowe znaczenie miały wyniki przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Stubno ankiety konsultacyjnej, w której ankietowani zostali poproszeni o wskazanie tych obszarów, których rewitalizacji byłaby celowa dla poprawy wizerunku i jakości życia w gminie. Osoby biorące udział w konsultacjach miały możliwość wskazania maksymalnie dwóch sołectw, na terenie których znajdują się obszary wymagające podjęcia procesu rewitalizacji. Spośród sołectw znajdujących się w administracyjnych granicach gminy Stubno największy odsetek wskazań uzyskało sołectwo Stubno (62,86%), a także sołectwo Kalników (40%). Na dalszych miejscach znalazły się sołectwa Starzawa i Nakło, odpowiednio 15,71% oraz 14,29%, a także Stubienko 12,86%. Najniższy wynik uzyskały sołectwo Barycz (10%), a także Gaje i Hruszowice po 7,14%. Równocześnie ankietowani

zostali poproszeni o podanie tych obszarów na terenie wskazanych sołectw, w których znajdują się zaniedbane, niewykorzystane obiekty lub przestrzenie, które jednocześnie stanowią walory danego obszaru, a ich odnowa, naprawa będzie celowa dla poprawy wizerunku i jakości życia w gminie. W odniesieniu do sołectwa Stubno aż 43% ankietowanych, którzy wskazali na tą właśnie miejscowość wymieniali dwór z parkiem, z kolei w odniesieniu do Kalników 42% ankietowanych wskazujących to sołectwo wytypowało teren parku podworskiego. Wyniki przeprowadzonej ankiety konsultacyjnej znajdują swoje odzwierciedlenie w dotychczasowej wizji rozwoju gminy w myśl której to sołectwa Stubno i Kalników, z jednej strony otaczające Rezerwat Przyrody Starzawa, na terenie którego występuje unikatowa roślinność (szachownica kostkowa), a także występują duże siedliska bociana białego (ponad 70 gniazd). Z drugiej zaś są miejscem lokalizacji zdegradowanych, dawnych ośrodków kulturalnych gminy, tj. Zespołu Dworskiego w Stubnie i Parku Podworskiego w Kalnikowie. Co więcej sołectwa te pomimo dużego potencjału przyrodniczego i zabytkowego, który powinien stać się naturalnym motorem rozwoju funkcji kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych charakteryzują negatywne zjawiska, dla których przeprowadzono zaprezentowaną poniżej analizę wskaźnikową.

Analiza wskaźnikowa w odniesieniu do wartości referencyjnych dla województwa podkarpackiego w podziale na sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenną oraz ochrony środowiska został przeprowadzona dla całego obszaru każdego z sołectw, tj. Stubna i Kalnikowa.

W obszarze społecznym analizie poddano te wskaźniki, które potwierdzają niekorzystne trendy demograficzne (starzenie się społeczeństwa, wysoki poziom bezrobocia, ubóstwo, niski poziom zaangażowania obywatelskiego) nie tylko na obszarze gminy, ale także w sołectwach, w których wyznaczono obszar rewitalizacji. Posłużyły temu wskaźniki z następujących kategorii:

I. Kategoria: demografia:

- 1) Wskaźnik: Mediana wieku.
- 2) Wskaźnik: Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania.
- 3) Wskaźnik: Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.
- 4) Wskaźnik: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.

II. Kategoria: rynek pracy:

- 1) Wskaźniki: Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania.
- 2) Wskaźnik: Liczba długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem.

III. Kategoria: pomoc społeczna:

- 1) Wskaźnik: Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.
- 2) Wskaźnik: Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.

IV. Kategoria: integracja społeczna:

- 1) Wskaźnik: Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania.
- 2) Wskaźnik: Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura).

Lokalny rozwój gospodarczy zaspokaja istotne potrzeby poprzez tworzenie miejsc pracy, a z czasem jego wymiernym efektem jest powiększanie bazy podatkowej, a dodatkowe dochody mogą być przeznaczone na inwestycje poprawiające stan rozwoju infrastruktury i warunki życia ludności. W związku z powyższym w obszarze gospodarki dla wybranych sołectw skoncentrowano się na analizie danych ilościowych obrazujących wskaźnik przedsiębiorczości, odzwierciedlający zdolność do odnajdowania się na rynku pracy.

I. Kategoria: podmioty gospodarcze:

- 1) Wskaźnik: Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.
- 2) Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.

Czynnikiem mającym istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu jest dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, w tym sieć wodociągowa, kanalizacyjna oraz gazowa. Nierównomierny jej rozwój z jednej strony stanowi poważną barierę rozwoju istniejących obiektów zwiększając ich koszty utrzymania i obniżając jakość świadczonych dla obywateli usług. Z drugiej zaś skutkuje wyraźnym obniżeniem atrakcyjności inwestycyjnej obszaru całej gminy, a dodatkowo niekorzystnie wpływa na stan środowiska naturalnego. W związku z powyższym mając na uwadze wysokie walory środowiskowe występujące na obszarze wyznaczonym do objęcia rewitalizacją konieczna była także analiza następujących wskaźników:

I. Kategoria: Ochrona środowiska:

- 1) Wskaźnik: Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej.
- 2) Wskaźnik: Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej.
- 3) Wskaźnik: Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej.

Estetyka przestrzeni publicznej, estetyka oraz stan techniczny budynków mieszkalnych są wyznacznikiem nie tylko atrakcyjności miejscowości, jako miejsca zamieszkania, ale także decydują o poziomie jakości życia mieszkańców. Mając na uwadze proces starzenia się społeczności obu sołectw, a także emigrację zwłaszcza ludzi młodych odwołano się do wskaźnika obrazującego stan techniczny budynków, w których zamieszkuje ludność Stubna i Kalnikowa.

I. Kategoria: Uwarunkowania przestrzenne:

Wskaźnik: Liczba budynków mieszkalnych, zamieszkałych wybudowanych przed 1989 r. w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych, zamieszkałych.

Wyznaczony za pomocą konsultacji społecznych, a następnie przeprowadzonej analizy wskaźnikowej obszar rewitalizacji stanowi część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego dotkniętego szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk społecznych,, będących m.in. konsekwencją peryferyjnego charakteru obszaru rewitalizacji oraz nagromadzonymi problemami związany mymi głównie z brakiem aktywności i zaangażowania społecznego oraz przedsiębiorczości mieszkańców,

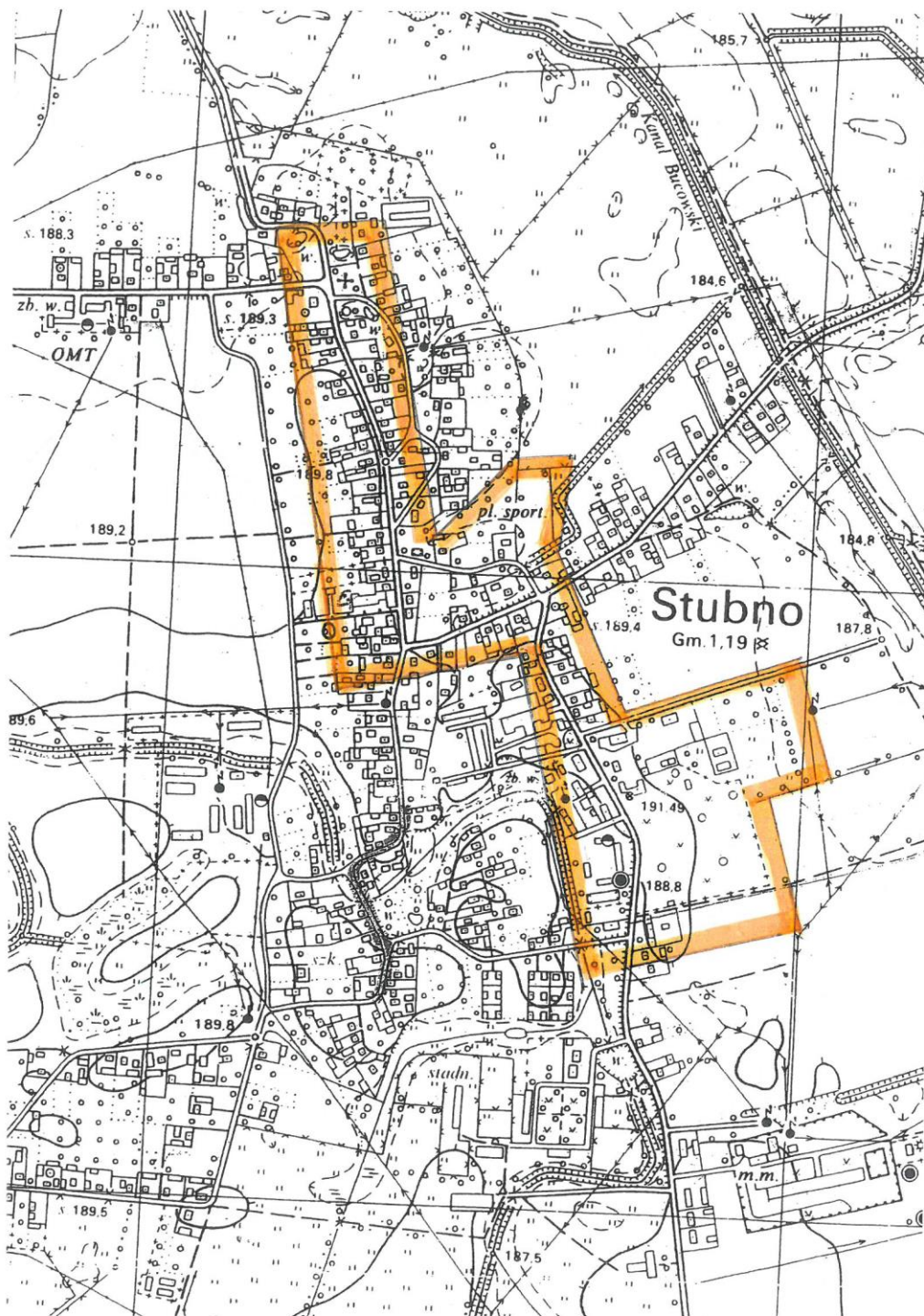
występowaniem wykluczenia społecznego. Równocześnie z uwagi na lokalizację na tak wyznaczonym obszarze niezwykle istotnych z punktu widzenia potencjału rozwojowego gminy Zespołu dworskiego w Stubnie oraz Parku podworskiego w Kalnikowie, wymaga pilnej interwencji i podjęcia zintegrowanych działań zarówno o charakterze infrastrukturalnym, jak i społecznym, które przyczynią się nie tylko do odrestaurowania zaniedbanego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, ale staną się „motorem rozwoju” dla dotkniętych wykluczeniem społecznym mieszkańców gminy Stubno.

Obszar 1: na terenie miejscowości Stubno

powierzchnia obszaru: 250 ha

ludność obszaru: 600 osób

Mapa 3. Obszar 1 - Obszar rewitalizacji na terenie miejscowości Stubno

Źródło: Urząd Gminy Stubno

Obszar 2: na terenie miejscowości Kalników

powierzchnia obszaru: 30 ha

ludność obszaru: 280 osób

Mapa 4. Obszar 2- Obszar rewitalizacji na terenie miejscowości Kalników

Źródło: Urząd Gminy Stubno

Zgodnie z zapisami Instrukcji przygotowywania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 wyznaczone obszary zdegradowane należy odnieść do wartości referencyjnych wskazanych przez Instytucję Zarządzającą RPO WP. Wartości te stanowią dodatkowe kryterium ustalone przez IZ, które ma pomóc w wyznaczeniu obszaru rewitalizacji możliwego do wsparcia w ramach projektów przeznaczonych do dofinansowania w RPO WP 2014-2020. Przyjęcie takiego sposobu postępowania pozwoli ukierunkować Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na najbardziej dotknięte problemami obszary województwa podkarpackiego.

Wymagane jest także wskazanie, że wyznaczony zgodnie z Wytycznymi Ministra obszar zdegradowany charakteryzuje także minimum 4 z niżej wymienionych wskaźników (maksymalnie po 1 z każdej kategorii), dla których wartości oszacowane dla tego obszaru są mniej korzystne niż wartości referencyjne dla województwa podkarpackiego.

W związku z powyższym dla wskazanych powyżej obszarów (jednostek urbanistycznych - sołectwa) przeprowadzono diagnozę wskaźników opisujących negatywne zjawiska społeczne, gospodarcze, środowiskowe techniczne i przestrzenno - funkcjonalne, czyli min. poziom bezrobocia, ubóstwa, niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, której wyniki zaprezentowano poniżej.

OBSZAR SPOŁECZNY

Sfera społeczna była jednym ważniejszych elementów procesu diagnostycznego na potrzeby wyznaczenia obszaru rewitalizacji, ponieważ celem planowanych działań jest m.in. przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, co w dalszej perspektywie ma doprowadzić do poprawy jakości życia społeczności lokalnej gminy Stubno. W związku z tym, dla wybranych powyżej sołectw wykonana została porównawcza analiza ilościowa danych statystycznych w zakresie: trendów demograficznych, bezrobocia, opieki społecznej.

Dane statystyczne podano dla miejscowości - sołectw, na których wskazano obszar rewitalizacji. Umożliwi to porównanie wartości wskaźnika pomiędzy jednostkami statystycznymi oraz w stosunku do wartości referencyjnych ustalonych dla województwa podkarpackiego.

Jednym z istotnych problemów społecznych występującym na wyznaczonym obszarze, który powinien zostać objęty działaniami rewitalizacyjnymi, jest starzenie się społeczeństwa. Oceny tego zjawiska dokonano przy użyciu wskaźnika mediany wieku. Jest to wartość dla danej populacji wyznaczająca granicę wieku, którą połowa osób tej populacji już przekroczyła, a druga połowa jeszcze jej nie osiągnęła. Demograficznie społeczeństwo jest uważane za stare, jeżeli mediana wieku populacji przekroczy wskaźnik 34 lata, jednak zgodnie z przyjętą metodyką, wskaźnik analizowano w odniesieniu do średniej dla województwa podkarpackiego. Na podstawie zebranych danych należy stwierdzić, iż zarówno w miejscowości Stubno, jak i Kalników występuje problem z wyższą medianą wieku niż średnia dla województwa.

Wśród problemów gospodarczych, wynikających z danych demograficznych, istotne znaczenie ma obciążenie demograficzne, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym, który generuje problemy różnego rodzaju, ale przede wszystkim zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego oraz pogarszanie struktury rynku pracy. Zarówno w sołectwie Stubno, jak i Kalników wartość tego wskaźnika osiąga wartość gorszą niż przyjęta wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego.

*Tabela 18. Zestawienie wskaźników z zakresu obszaru społecznego- kategoria demografia
[stan na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	Mediana wieku	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
Stubno	0,37	28,11%	39 lat	0,30
Kalników	0,75	31,52%	40 lat	0,08
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	-0,11	27,9%	38 lat	0,07
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Urząd Gminy Stubno

Wskaźniki dla kategorii demografia, które osiągnęły wartości poniżej wartości referencyjnej dla województwa podkarpackiego, w odniesieniu do obu analizowanych sołectw: Stubna i Kalnikowa to:

- 1) Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania.
- 2) Mediana wieku.

Niekorzystne wartości jakie oba ww. wskaźniki osiągają obrazują jeden z głównych problemów demograficznych, z którymi boryka się gmina Stubno, to problem starzenia się społeczeństwa. Stąd potrzeba z jednej strony podjęcia działań zmierzających do poprawy sytuacji tej grupy ludności. Z drugiej zaś do zachęcenia młodych osób do pozostawania na terenie gminy.

Bezrobocie to jeden z najpoważniejszych problemów, z którym zmagają się mieszkańcy gminy Stubno, dotyka ono bowiem zarówno sytuacji gospodarczej, jak i społecznej i ma ogromny wpływ na codzienne życie wielu osób, a tym samym funkcjonowanie całego społeczeństwa gminy. Bezrobocie w gminie Stubno przyczynia się do powstania licznych sytuacji kryzysowych związanych z brakiem dostępu do stałych dochodów. Bezrobocie zostało poddane analizie pod kątem bezrobocia długotrwałego oraz bezrobocia w stosunku do ilości osób w wieku produkcyjnym.

Długotrwałe bezrobocie związane jest z obniżeniem standardu materialnego życia nie tylko samego bezrobotnego, ale i całej jego rodziny. Niejednokrotnie rodzi konieczność zrezygnowania z tego, co nie jest niezbędne do życia, co istotne jest przyczyną tzw. „dziedziczenia bezrobocia” i generowania patologii społecznych. Tym samym osoby długotrwałe bezrobotne stanowią istotny czynnik ryzyka wykluczenia społecznego. Największy wskaźnik koncentracji ludności długotrwałe bezrobotnej

w stosunku do ludności bezrobotnej ogółem występuje w miejscowości Stubno, przekraczając wartość referencyjną dla województwa podkarpackiego.

Zjawisko bezrobocia na obszarze wyznaczonym do objęcia LPR zostało także przeanalizowane pod kątem oceny ilości osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten pozwala ocenić jaki procent mieszkańców będących w wieku, w którym możliwe jest podjęcie pracy, jej nie posiada. Zarówno w miejscowości Stubno, jak i Kalników udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym pozostaje powyżej średniej ustalonej dla całego województwa.

*Tabela 19. Zestawienie wskaźników z zakresu obszaru społecznego- kategoria rynek pracy
[stan na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Liczba długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania
Stubno	68,89%	10,37%
Kalników	58,14%	11,94%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	61,5%	10,2%
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przemyśle

Wskaźniki dla kategorii rynek pracy, które osiągnęły wartości poniżej wartości referencyjnej dla województwa podkarpackiego, w odniesieniu do obu analizowanych sołectw: Stubna i Kalnikowa to:

- 1) Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania.

Wartość wskaźnika dobitnie obrazuje kolejny kluczowy problem, z którym zmagają się społeczności obszaru rewitalizacji, mianowicie wysoki poziom bezrobocia, zwłaszcza wśród osób młodych, który generuje kolejne niekorzystne zjawiska związane m.in. niskimi dochodami mieszkańców, wysokim poziomem ubóstwa, a także niską aktywnością społeczną.

Dla zobrazowania negatywnego zjawiska związanego z ubóstwem, analizie poddano dane związane z liczbą osób, które zgodnie z ustawą z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego. Z pomocy społecznej korzysta ludność z całego obszaru gminy Stubno. Skala problemu dotyczącego korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest szczególnie widoczna w miejscowości Stubno i Kalników, w których wartości analizowanych wskaźników rozkładają się niekorzystnie względem wartości referencyjnych ustalonych dla województwa podkarpackiego.

*Tabela 20. Zestawienie wskaźników z zakresu obszaru społecznego- kategoria pomoc społeczna
[stan na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
Stubno	12,10	5,26
Kalników	12,74	4,13
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	6,1	3,16
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość powyżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stubnie

Wskaźniki dla kategorii pomoc społeczna, które osiągnęły wartości poniżej wartości referencyjnej dla województwa podkarpackiego, w odniesieniu do obu analizowanych sołectw: Stubna i Kalnikowa to:

- 1) Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.
- 2) Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.

Pośrednio ze zjawiskiem bezrobocia występującym na obszarze zarówno Stubna, jak i Kalnikowa związany jest problem ubóstwa, który obrazują przywołane powyżej wskaźniki przyjmujące niekorzystne wartości.

Frekwencja wyborcza to procent obywateli posiadających prawo do głosowania, którzy oddali swój głos w ramach wyborów. Procentowy udział w wyborach i jego zróżnicowanie pozwala ocenić poziom udziału mieszkańców w życiu społecznym oraz ich zaangażowanie. Na podstawie przedstawionych danych można stwierdzić, iż zarówno w Kalnikowie, jak i Stubnie osiągnął on wartości korzystniejsze niż wynosi średnia dla województwa. Odzwierciedleniem kondycji sfery integracji społecznej jest także liczba działających organizacji pozarządowych. Na analizowanym obszarze jedynie w Kalnikowie wartość wskaźnika mieści się w granicy wartości referencyjnej wynoszącej 0,33.

*Tabela 21. Zestawienie wskaźników z zakresu obszaru społecznego - kategoria integracja społeczna
[Liczba organizacji pozarządowych wg stanu na dzień 31.12.2013 r. Frekwencja w wyborach wg stanu na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Liczba organizacji pozarządowych na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Frekwencja w wyborach do organów jednostek samorządu terytorialnego (I tura)
Stubno	0,37	54,10%
Kalników	0,33	48,14%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	0,33	43,85%
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

OBSZAR GOSPODARCZY

Stan kryzysowy danej jednostki może wynikać również z niskiego poziomu przedsiębiorczości. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej jest uzależniona od potencjału kapitału ludzkiego, lokalizacji oraz wsparcia lokalnych władz. Duża liczba podmiotów gospodarczych zapewnia miejsca pracy oraz zwiększa atrakcyjność obszaru, jako miejsca do życia.

Analiza obszarów zdegradowanych pod względem gospodarczym przeprowadzona została na bazie w wskaźnika liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 osób oraz liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania. Bazowano tu na danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowego Rejestru Sądowego rejestru przedsiębiorców. Ujęto, zatem w analizie wszystkie podmioty gospodarcze aktywnie działające w gminie. Wysoka skala problemów gospodarczych w miejscowości Stubno oraz Klaników związana jest z występowaniem małej liczby podmiotów gospodarczych, czego dowodem jest wartość wskaźnika *Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* dla obu przywołanych miejscowości znacznie poniżej wartości referencyjnej dla województwa podkarpackiego.

*Tabela 22. Zestawienie wskaźników z zakresu obszaru gospodarczego - kategoria podmioty gospodarcze
[stan na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
Stubno	1,8	1,5
Kalników	1,2	0,4
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	7,6	0,7
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

OBSZAR OCHRONY ŚRODOWISKA

Jednym z wskaźników obrazujących stan techniczny zabudowy mający wpływ na stan środowiska jest:

- Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej
- Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej
- Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej

Tabela poniżej zawiera zestawienie powyższych wskaźników dla obszaru rewitalizacji, w odniesieniu do wartości referencyjnych ustalonych dla województwa podkarpackiego.

*Tabela 23. Zestawienie wskaźników z zakresu kategorii ochrona środowiska
[stan na dzień 31.12.2014 r.]*

Jednostka	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej
Stubno	80%	100%	100%
Kalników	80%	100%	43,88%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	72,5%	80,2%	68,7%
<i>Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>	<i>Wartość poniżej wartości referencyjnej</i>

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Analiza zasięgu sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej pozwala stwierdzić iż omawianym obszar sołectwa Stubno oraz Kalników jest dobrze zaopatrzonej w infrastrukturę techniczną. Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność rozbudowy sieci kanalizacyjnej w sołectwie Kalników.

OBSZAR UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

W ramach analizy uwarunkowań przestrzennych występujących w Stubnie i Kalnikowie oceniono wiek budynków mieszkalnych. Wskaźnik przedstawia ilość budynków wybudowanych przed rokiem 1989 w stosunku do wszystkich budynków na danym obszarze. Wiek budynków bardzo często tożsamy jest z problemami technicznymi w obiektach. Im starsza zabudowa tym najczęściej gorszy ich stan oraz mniejsze wykorzystanie nowoczesnej energooszczędnej technologii. We wskazanych miejscowościach odpowiednio 79,38% oraz 93,59% budynków mieszkalnych powstało przed 1989 r., osiągając tym samym wartości gorsze od przyjętej wartości referencyjnej dla województwa podkarpackiego.

*Tabela 24. Zestawienie wskaźników z zakresu kategorii uwarunkowania przestrzenne
[stan na dzień 31.12.2011 r.]*

Jednostka	Liczba budynków mieszkalnych, zamieszkałych wybudowanych przed 1989 r. w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych, zamieszkałych
Stubno	79,38%
Kalników	93,59%
Wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego	76,36%
Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji	Wartość powyżej wartości referencyjnej

Źródło: Urząd Gminy w Stubnie

Uzasadnienie dla wybranych wskaźników

Wyznaczony obszar rewitalizacji na terenie Gminy Stubno charakteryzuje się wskaźnikami, dla których wartości były w 2014 r. mniej korzystne niż wartości referencyjne dla województwa podkarpackiego. Wybrane zostały wskaźniki, dla których zakłada się poprawę wartości w wyniku planowanego do realizacji procesu rewitalizacji. Wskazują one na kluczowe problemy zdiagnozowane na etapie delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, których rozwiązanie/zniwelowanie wpisuje się w cele rewitalizacji. Uzasadnienie wyboru ww. wskaźników wynika w głównej mierze z wiejskiego, peryferyjnego charakteru obszaru rewitalizacji i występowania negatywnych zjawisk typowych dla tego typu terenów. Związane jest to w szczególności z problemami w zakresie aktywności i zaangażowania społecznego oraz przedsiębiorczości mieszkańców, występowaniem wykluczenia społecznego. Ponadto współwystępują negatywne trendy demograficzne, braki w infrastrukturze technicznej i drogowej oraz zdegradowane i niezagospodarowane przestrzenie obiekty dziedzictwa kulturowego.

Wskaźniki, które charakteryzowały się mniej korzystną wartością w porównaniu do średnich wartości dla województwa podkarpackiego dotyczyły kategorii:

- Demografia :
 1. Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania.
 2. Mediana wieku.
- Rynek pracy:
 1. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania.
- Pomoc społeczna:
 1. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.
 2. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania.

Wybrane wskaźniki odzwierciedlają niekorzystne trendy demograficzne, skutecznie hamujące możliwości rozwoju, panujące na obszarze sołectwa Stubno i Kalników, a także i na terenie całej gminy Stubno, szczegółowo opisane w pkt. 3 Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w gminie Stubno w niniejszym Programie. Trendy te są związane z postępującym procesem starzenia się społeczności wskazanych sołectw, zmniejszaniem zasobu siły roboczej, osłabieniem lokalnego kapitału ludzkiego oraz stopniowym pogarszaniem się struktury rynku pracy, przy równoczesnym wysokim poziomie korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

- Podmioty gospodarcze:
 1. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.
 2. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.

Wybrane wskaźniki podobnie jak w przypadku obszaru społecznego odzwierciedlają niekorzystną sytuację w sferze gospodarczej obszaru rewitalizacji, polegająca głównie na bardzo niskim wskaźniku przedsiębiorczości, będącym m.in. konsekwencją niechęci mieszkańców analizowanych sołectw do podejmowania działalności gospodarczej, gdyż jest ona obciążona ryzykiem i niepewnością. Wybrane wskaźniki zarówno w obszarze społecznym, jak i gospodarczym determinuje konieczność podjęcia kompleksowych działań zmierzających do poprawy jakości życia ludności obszaru rewitalizacji, a także i całej gminy Stubno.

- Uwarunkowania przestrzenne:
 1. Liczba budynków mieszkalnych, zamieszkałych wybudowanych przed 1989 r. w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych, zamieszkałych.

Mając na uwadze fakt, iż analiza warunków mieszkaniowych stanowi ważne uzupełnienie dla wskaźników społeczno-gospodarczych i świadczy nie tylko o poziomie degradacji przestrzennej, ale także o jakości i poziomie życia mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji, stąd konieczność odniesienia się także do ww. wskaźnika w niniejszym dokumencie.

Powyższe problemy zostały wskazane na etapie diagnostycznym, a ich rozwiązanie jest istotnie z punktu widzenia wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

5. WIZJA STANU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji, poprzez realizację przedsięwzięć oraz projektów rewitalizacyjnych, stanie się obszarem atrakcyjnym pod względem gospodarczym, turystyczno-rekreacyjnym, kulturowym i społecznym, przy równoczesnym zachowaniu jego bogatych walorów środowiskowych.

Kompleksowe zrewitalizowanie dawnych ośrodków społecznych zlokalizowanych w Zespole Dworskim w Stubnie oraz Parku Podworskim w Kalnikowie oferować będzie mieszkańcom i turystom reprezentacyjną przestrzeń turystyczno-kulturalną, charakteryzującą się dużą funkcjonalnością, estetyką oraz wysokim poziomem walorów przyrodniczych. Odrestaurowane, zabytkowe obiekty = zapewnią możliwość atrakcyjnego spędzenia czasu nie tylko dla mieszkańców, ale także osób przyjezdnych, głównie za sprawą bogatej oferty. Powstaną miejsca sprzyjające podnoszeniu integracji społecznej, w szczególności osób starszych, niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży, najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne.

Odrestaurowane obiekty zabytkowe sprzyjać będą tworzeniu nowych miejsc pracy i rozwijaniu przedsiębiorczości, wykorzystującej lokalny potencjał turystyczno-rekreacyjny. Dawny obszar koncentracji zjawisk negatywnych stanie się tętniącym życiem obszarem, o dużej atrakcyjności turystyczno-kulturalnej zachęcającym mieszkańców, a także przyjeżdżających turystów, do aktywnego spędzania wolnego czasu.

Zdecydowanej poprawie ulegnie standard warunków zamieszkania ludności na obszarach zrewitalizowanych. Kompleksowa rewitalizacja przestrzenno-funkcjonalna przyczyni się bowiem do powstania nowych miejsc pracy, skutkiem czego nastąpi również poprawa warunków materialnych mieszkańców dawnych zdegradowanych terenów.

Zagospodarowane i uporządkowane tereny zielone zachęcą do dbałości i ochrony atrakcji przyrodniczych oraz przyczynią się do wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców, jak również zachowania jego unikatowych walorów dla przyszłych pokoleń.

Zrealizowane projekty społeczne przeciwdziałać będą zjawisku wykluczenia społecznego, w szczególności wśród osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej, budować będą także postawy przedsiębiorczości, poprzez przekazywanie wiedzy i umiejętności z zakresu kompetencji nie tylko społecznych, ale także zawodowych pożądaných na rynku pracy. W efekcie działań rewitalizacyjnych osoby zagrożone wykluczeniem uzyskają możliwość szerszego zaspakajania swoich potrzeb życiowych i społecznych, a także zyskują szansę zwiększenia swoich umiejętności i kompetencji zawodowych.

Realizacja projektu z zakresu stworzenia koncepcji wioski tematycznej "Bocianowo" przełoży się na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, bowiem dzięki kreowaniu wizji obszaru jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania, stałego wypoczynku i prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej zwiększy zaangażowanie społeczne w działania dynamizujące lokalną gospodarkę i kulturę. Aktywności podejmowane w ramach tej inicjatywy (wizyta studyjna, szkolenia z zakresu pozyskiwania środków na rozwój turystyki wiejskiej, profesjonalna organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych, marketingu turystycznego, budowania oferty turystyki wiejskiej, powstawania nowych obiektów turystycznych, stworzenie punktu informacji turystycznej) wpłyną bezpośrednio na stymulację rozwoju ekonomicznego, a tym samym poprawę jakości życia mieszkańców z zachowaniem lokalnych warunków przyrodniczych. Obywatele zaktywizowani w wydarzeniach tej inicjatywy lokalnej zostaną zintegrowani i zmotywowani, tak aby działać na rzecz dobra wspólnego, a w efekcie poprawić sytuację jednostki i całego obszaru wspólnoty lokalnej.

Co ważne w celu zapewnienia komplementarności i spójności działań infrastrukturalnych z przedsięwzięciami "miękkimi" siedziba punktu informacji turystycznej utworzonego w ramach projektu tworzenia koncepcji wioski tematycznej "Bocianowa" zostanie zlokalizowana w jednym z odrestaurowanych pomieszczeń Zespołu Dworskiego w Stubnie.

W myśl założeń wizji określonej w LPR turystyka ma stać się głównym motorem rozwoju gospodarczego gminy Stubno, będzie także ważnym instrumentem aktywizacji lokalnego społeczeństwa. Od jej funkcjonowania na obszarze gminy zależeć będzie m.in. budowanie świadomości społecznej, identyfikacja lokalnej ludności, budowa korzystnych postaw społecznych. Jako obszar rewitalizacji wyznaczono obszary zdegradowane znajdujące się na terenie miejscowości Stubno i Kalników, które z jednej strony wymagają pilnej interwencji. Z drugiej zaś charakteryzują się wysokim, niewykorzystanym potencjałem kulturowym, naturalnym oraz turystycznym, zdolnym do przyciągnięcia znacznej liczby turystów, przyczyniając się do wzrostu dochodów przedsiębiorców, a tym samym gminy. Zrealizowane projekty m.in. zakresie odrestaurowania Zespołu Dworskiego w Stubnie oraz Parku Podworskiego w Kalnikowie pozwolą na neutralizację negatywnego zjawiska w postaci degradacji przestrzeni publicznej, ponadto będą mieć niekwestionowany wpływ na kreowanie pozytywnego wizerunku gminy jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Dodatkowo w ramach projektu "Ekonomia społeczna szansą na aktywizację społeczną mieszkańców gminy Stubno" planuje się utworzenie spółdzielni socjalnej, której siedziba mieścić się będzie w pomieszczeniach odrestaurowanego Zespołu Dworskiego w Stubnie, i która będzie realizować usługi turystyczno-rekreacyjne związane z wykorzystaniem lokalnych zasobów kulturowych i naturalnych m.in. Zespołu Dworskiego w Stubnie i Parku Dworskiego w Kalnikowie oraz kontynuowania koncepcji wioski tematycznej "Bocianowo". W planowanej spółdzielni socjalnej zaangażowane zostaną osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z terenu gminy, spełniające kryteria dotyczące zasad prowadzenia spółdzielni socjalnych. W efekcie poprzez zwiększenie uczestnictwa w życiu zawodowym, społecznym i integrację lokalną osób z terenu objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji, podjęte zostaną aktywne działania zmierzające do przeciwdziałania problemom marginalizacji i wykluczenia społecznego widocznych na terenie gminy. Niewątpliwie także na bazie posianych przez gminę zasobów kulturowych i naturalnych nastąpi także zmiana sytuacji zawodowej osób objętych projektem, w tym także osób niepełnosprawnych, jak również upowszechnienie idei ekonomii społecznej na terenie gminy Stubno.

Równie istotna będzie realizacja projektów infrastrukturalnych o znaczeniu lokalnym, które będą mieć wpływ na sytuację społeczno -gospodarczą gminy oraz wpłyną na wyrównanie szans jej mieszkańców i poprawę tych aspektów, w których odnotowuje się zapóźnienia. To właśnie tzw. infrastruktura stopnia podstawowego (np. plac zabaw, skate park, trybuny na stadionie, odbudowa drogi w Stubnie, budowa chodnika) będzie bazą do realizacji na dobrym poziomie działalności gminnych instytucji kultury sportu i rekreacji, pomagających społeczności lokalnej gminy Stubno w zdobywaniu kompetencji społecznych i kulturowych, niezbędnych nie tylko w konsumpcji dóbr i usług kultury ale także do ogólnego funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie i radzenia na rynku pracy.

Realizacja projektów infrastrukturalnych w szczególności związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru rewitalizacji, polegających na odrestaurowaniu Zespołu Dworskiego w Stubnie oraz Parku Podworskiego w Kalnikowie będzie mieć niekwestionowany wpływ na rozwój społeczno- gospodarczy obszaru rewitalizacji, a także całej gminy w następujących płaszczyznach:

1. Ekonomicznej:

- utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy,
- przychody podatkowe sektora publicznego,
- rozwój rynku nieruchomości.

2. Poziom i jakość życia mieszkańców:

- zaspokajanie potrzeb kulturalnych,
- zaspokajanie potrzeb rekreacyjnych,
- estetyka przestrzeni,
- wpływ na spójność społeczną i tworzenie kapitału społecznego,
- budowanie tożsamości lokalnej.

3. Wizerunek i marka:

- wśród turystów,
- wśród przedsiębiorców i inwestorów,
- wśród mieszkańców.

4. Budowanie gospodarki opartej na wiedzy:

- wykorzystanie odnowionego dziedzictwa dla edukacji,
- budowanie indywidualnego kapitału kulturowego gminy.

W szczególnie istotnym z uwagi na zdiagnozowane problemy i potrzeby mieszkańców aspekcie ekonomicznym, odrestaurowane obiekty i tereny przyciągając konsumentów „poza lokalnych”, generować będą zapotrzebowanie na świadczenie różnorodnych usług turystycznych. Oto bowiem przyjeżdżający do Zespołu Dworskiego w Stubnie, czy Parku Podworskiego w Kalnikowie turyści nabywać będą dobra i usługi poza samymi obiektami dziedzictwa, tworząc popyt na usługi noclegowe,

gastronomiczne, transportowe, przewodnickie, fotograficzne, informacyjne oraz handlowe (sklepy z pamiątkami, sklepy spożywcze, stacje paliw itp.). Korzystać będą także z innych usług związanych z szeroko rozumianym spędzaniem czasu wolnego. Co więcej im więcej potrzeb turystów będzie mogła być spełniana lokalnie przez lokalne firmy i lokalnych mieszkańców w najbliższej okolicy obiektów i miejsc dziedzictwa, tym większe korzyści ekonomiczne dla lokalnej społeczności. Co więcej w długoterminowej perspektywie realizacja projektów przewidzianych do realizacji w niniejszym dokumencie może prowadzić do istotnych pośrednich efektów ekonomicznych związanych z rynkiem nieruchomości. Wzrastająca estetyka otoczenia i rosnąca świadomość jego unikatowości oraz zyski z obsługi turystów mogą spowodować wzrost prestiżu obszaru i wzrost cen nieruchomości nie tylko na obszarze rewitalizacji, ale także całej gminy Stubno.

Niezwykle ważną płaszczyzną oddziaływania odnowionego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Stubno jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców. Odrestaurowane obiekty, a także zabawkowy park, które w opinii mieszkańców całej gminy stanowią jej jeden z najważniejszych jej atutów pozwolą na zaspokojenie potrzeb kulturalnych i rekreacyjnych mieszkańców, a poprzez podniesienie poziomu estetyki przestrzeni publicznej, zrealizowane projekty wpłyną na ogólne zadowolenie z miejsca zamieszkania, poczucie przywiązania do niego, a tym samym tożsamość lokalną.

Odnowione obiekty i przestrzenie wspomagać będą tworzenie się kapitału społecznego gminy, służąc jako miejsce spędzania wolnego czasu, spotkań członków lokalnej społeczności. Nie tylko podczas formalnych działań, które mogą zostać podjęte na odnowionych obszarach przez np. władze gminy, ale już przez sam fakt zapewniania przestrzeni do owych spotkań, służenia różnym grupom bez względu na wiek, czy status społeczny. Zarówno zespół dworski, jak i odnowiony park stanie się naturalną przestrzenią do wspólnego świętowania, uczestnictwa w tradycyjnych wydarzeniach kulturalnych i innych formach spotkań gromadzących społeczność lokalną, budując przy tym poczucie wspólnoty. Ważna rola w rozwijaniu integracji społecznej mieszkańców gminy przypadnie działającej na terenie Zespołu dworskiego w Stubnie spółdzielni socjalnej, której zadaniem będzie m.in. świadczenie szerokiego wachlarza usług rekreacyjno- turystycznych na bazie odnowionego dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz dalsze rozwijanie koncepcji wioski tematycznej „Bocianowo”.

6. CELE REWITALIZACJI

Głównym celem działań rewitalizacyjnych, objętych *Lokalnym Programem Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2020* jest: *wykorzystanie wewnętrznego potencjału rozwojowego gminy Stubno, poprzez odnowę oraz zagospodarowanie obiektów zabytkowych oraz wykorzystanie zasobów przyrodniczych na rzecz rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjno-kulturalnych i promocję obszaru zdegradowanego.*

Tak zdefiniowany cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację poniższych celów szczegółowych, odpowiadających głównym sferom rewitalizacji, tj.: przestrzenno-funkcjonalnej, społecznej, gospodarczej oraz środowiskowej.

1. SFERA SPOŁECZNA

Cel szczegółowy 1.1.: Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym

Kierunki działania:

- 1) Przeciwdziałanie bezrobociu.
- 2) Aktywizacja społeczno- zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

2. SFERA PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNA

Cel szczegółowy 2.1: Kreowanie przestrzeni służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców i turystów

Kierunki działania:

- 1) Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego.
- 2) Ochrona i udostępnianie dziedzictwa przyrodniczego.
- 3) Rozwój infrastruktury rekreacyjnej.
- 4) Poprawa estetyki i stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej.

3. SFERA GOSPODARCZA:

Cel szczegółowy 3.1.: Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na bazie funkcji turystyczno- rekreacyjno-kulturalnych.

Kierunki działania:

- 1) Stymulowanie przedsiębiorczości mieszkańców.
- 2) Poprawa warunków dla rozwoju sektora usług, w szczególności z zakresu kultury, rekreacji i turystyki.

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

PODKARPACIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

4. SFERA ŚRODOWISKOWA:

Cel szczegółowy 4.1.: Ochrona i zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla przyszłych pokoleń.

Kierunki działania:

- 1) Promocja potencjału środowiska naturalnego dla rozwoju turystyki.

Tabela 25. Matryca logiczna powiązań diagnozy oraz celów, kierunków działania i wskaźników monitoringu

Zidentyfikowane problemy/potrzeby społeczno - ekonomiczne	Cel szczegółowy	Kierunki działań	Planowane przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu i rezultatu	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
- Niekorzystna sytuacja demograficzna gminy - Wyludnianie się gminy - Wysoki poziom bezrobocia	Cel 1.1. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	Aktywizacja społeczno – zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Projekt pn. "Ekonomia społeczna szansą na aktywizację mieszkańców gminy Stubno"	- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie . - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie -	- Niechęć do zmian - Starzenie się społeczeństwa
- Wysoki poziom bezrobocia - brak miejsc pracy zwłaszcza dla ludzi młodych - Duża liczba osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo - Słaby rozwój przedsiębiorstw z powodu braku środków finansowych - Niski poziom wiedzy w zakresie możliwości uzyskania wsparcia finansowego	Cel 1.1. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym Cel 3.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na bazie funkcji turystyczno-rekreacyjno-kulturalnych	Przeciwdziałanie bezrobociu Stymulowanie przedsiębiorczości mieszkańców	Projekt pn. "Kierunek zatrudnienie" - Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych	- Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej - Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem - Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej - Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu - Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku	- Brak akceptacji dla pojawiających się pomysłów innowacyjnych - Pozyskiwanie dofinansowań na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw, - Pomoc/doradztwo w zakresie pozyskiwania i rozliczania dofinansowań oraz organizacja szkoleń tematycznych, - Rosnące bezrobocie i szara strefa,

- Niski wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców - Słabo rozwijający się sektor usług, który nie potrafi wykorzystać uwarunkowań lokalnych				pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu	Skomplikowane procedury pozyskiwania środków pomocowych.
- Zły stan obiektów i terenów zabytkowych - Niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną – ograniczony dostęp dla osób zamieszkujących tereny wiejski. - Brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży oraz osób starszych. - Brak rozdzielania przestrzeni dla różnych rodzajów ruchu komunikacyjnego	Cel 3.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na bazie funkcji turystyczno-rekreacyjno-kulturalnych Cel 2.1. Kreowanie przestrzeni służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców i turystów	Poprawa warunków dla rozwoju sektora usług, w szczególności z zakresu kultury, rekreacji i turystyki Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego	1. Remont zabytkowego dworku w Stubnie wraz z terenem przyległym	- Liczba zrewitalizowanych obiektów - Powierzchnia odnowionych obiektów zabytkowych - Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach - Liczba odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystycznej	- Brak poszanowania estetyki przestrzeni wiejskiej, - Brak poszanowania dla dóbr kultury i dziedzictwa historycznego, - Brak polityki architektonicznej zawierającej elementy dziedzictwa kulturowego powodującej zanik tożsamości kulturowej regionu.
		Ochrona i udostępnianie dziedzictwa przyrodniczego	1. Renowacja zabytkowego parku w Kalnikowie	- Obszar poddany rewitalizacji - Liczba odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystycznej	
		Rozwój infrastruktury rekreacyjnej	1. Budowa placu zabaw w Kalnikowie.	Liczba nowopowstałych obiektów infrastruktury rekreacyjnej -	

				– Liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	
			2. Budowa skate parku na osiedlu w Stubnie-	– Liczba nowopowstałych obiektów infrastruktury rekreacyjnej – Liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	
			3. Rozbudowa trybun na stadionie sportowym.	– Liczba rozbudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej – Liczba osób korzystających z rozbudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej – Liczba imprez o charakterze sportowym organizowanych w rozbudowanych obiektach infrastruktury sportowej	
		Poprawa estetyki i stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej	1. Budowa chodnika w Stubnie.	– Długość wybudowanych chodników – Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej	
			2. Przebudowa drogi w Stubnie.	– Długość przebudowanych dróg – Oszczędność czasu na zmodernizowanych drogach w przewozach pasażerskich i towarowych [PLN/rok]	
– Niska poziom aktywności społecznej i brak zaangażowania	Cel 4.1. Ochrona i zachowanie	Promocja potencjału środowiska	Projekt pn. "Kreowanie koncepcji wioski tematycznej Bocianowo" -	– Liczba zorganizowanych inicjatyw lokalnych	– Zapomnienie tradycji i zwyczajów lokalnych

społeczności w życie lokalne - Niewykorzystany gospodarczo potencjał rekreacyjno-turystyczny i historyczny gminy, - Niedostateczna informacja turystyczna i słabo wyeksponowane atrakcje turystyczne. - Brak promocji lokalnego dziedzictwa regionu (brak materiałów informacyjno - promocyjnych, folderów, przewodników), - Brak zainteresowania młodzieży historią i zabytkami regionu - Brak przedsięwzięć służących kultywowaniu lokalnego dziedzictwa - Niski poziom wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, - Niewykorzystany potencjał przyrodniczy	walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla przyszłych pokoleń	naturalnego dla rozwoju turystyki	promocja potencjału kulturowego i przyrodniczego gminy Stubno oraz aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru zmarginalizowanego"	- Liczba zrealizowanych kampanii promocyjno-informacyjnych - Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej - Liczba osób objętych działaniami promocyjnymi i informacyjnymi/w tym liczba osób z grup defaworyzowanych - Liczba zaktywizowanych obywateli działających na rzecz rozwoju lokalnego	dziedzictwa kulturowego, - Starzenie się społeczeństwa - spadek przyrostu naturalnego, - Brak możliwości krzewienia kultury i groźba upadku kulturalnego wśród młodzieży, - Wycofywanie się z życia społecznego, Uzależnienie od telewizji i Internetu.
---	--	--	---	--	--

7. LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Strategicznym założeniem niniejszego Programu rewitalizacji jest wyprowadzenie rewitalizowanego obszaru ze stanu kryzysowego. W celu realizacji tego założenia przeprowadzono szczegółową diagnozę obszaru objętego Programem, aby następnie na tej podstawie zidentyfikować najważniejsze przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz projekty, które będą stanowić odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby i problemy. Określone działania, zarówno te o charakterze infrastrukturalnym, jak i społecznym, które są niezbędne do osiągnięcia celów niniejszego Programu.

W niniejszej części *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno do roku 2022* zamieszczono opis planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Na początku przedstawione zostały podstawowe projekty rewitalizacji, tj. przedsięwzięcia bez których osiągnięcie celów programu nie będzie możliwe, a obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wydostać się z sytuacji kryzysowej. Następnie zamieszczono projekty uzupełniające (w większości przewidziane do realizacji poza obszarem rewitalizacji). Projekty te są komplementarne względem podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak również wpisują się w cele niniejszego dokumentu. Opis każdego z projektów zamieszczonych w programie zawiera: nazwę projektu/przedsięwzięcia, informacje na temat podmiotów realizujących projekt, szacunkową wartość projektu oraz okres realizacji.

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

PODKARPACIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Podstawowe projekty rewitalizacyjne

Tabela 26. Projekty infrastrukturalne przewidziane do realizacji w ramach LPR

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Szacunkowa kwota projektu/przedsięwzięcia	Zakres rzeczowy projektu	Lokalizacja projektu	Okres realizacji	Podmiot realizujący
1.	Remont zabytkowego dworku w Stubnie wraz z terenem przyległym	10 000 000,00 zł	– renowacja stolarki okiennej i drzwiowej, – remont elewacji, – wykonanie instalacji elektrycznej, wykonanie instalacji wod-kan i co, – remont pomieszczeń wewnętrznych, – rewaloryzacja starodrzewia, – remont alejek, – mała architektura	37-723 Stubno działka nr 1546/23	2018-2021	Gmina Stubno
2.	Renowacja zabytkowego parku w Kalnikowie	200 000,00 zł	– rewaloryzacja- pielęgnacja i leczenia starodrzewia, – odbudowa alejek, – mała architektura	37-724 Kalników działka nr 2674/7	2019-2020	Gmina Stubno
3.	Budowa placu zabaw w Kalnikowie	200 000,00 zł	Budowa placu zabaw, montaż urządzeń, budowa ogrodzenie, mała architektura	37-724 Kalników działka nr 2961	2019	Gmina Stubno

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO
ROZWOJU

PODKARPACKIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Tabela 27. Projekty społeczne przewidziane do realizacji w ramach LPR

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Zakres rzeczowy projektu	Szacunkowa kwota projektu/przedsięwzięcia	Okres realizacji	Podmiot realizujący
1.	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych	– organizacja staży, – organizacja szkoleń, – bezzwrotne dotacje na założenie działalności gospodarczej	500 000,00 zł	2019-2021	Stowarzyszenie "Wspólny cel"
2.	Ekonomia społeczna szansą na aktywizację mieszkańców gminy Stubno	– szkolenia z zakresu animacji lokalnej – szkolenia techniczne, zawodowe, kwalifikacyjne związane ze specyfiką spółdzielni – konsultacje prawne – szkolenia dla kadry zarządzającej spółdzielnią – treningi aktywności społecznej – wizyty studyjne – wsparcie finansowe (dotacje) na tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	500 000,00 zł	2018-2020	Gmina Stubno Stowarzyszenie "Wspólny cel"
3.	"Kreowanie koncepcji wioski tematycznej Bocianowo" - promocja potencjału	– kampania informacyjno -promocyjna o idei budowania wioski tematycznej (opracowanie graficzne i wydruk roll -up,	350 000,00 zł	2018 - 2019	Gmina Stubno

kulturowego i przyrodniczego gminy Stubno oraz aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru zmarginalizowanego	folderów, opracowanie broszury tematycznej, stworzenie strony internetowej) – wizyta studyjna i gra terenowa – szkolenia tematyczne z zakresu: pozyskiwania środków na rozwój turystyki wiejskiej, profesjonalna organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych, marketingu turystycznego, budowania oferty turystyki wiejskiej, powstawania nowych obiektów turystycznych), – stworzenie punktu informacji turystycznej			Stowarzyszenie "Wspólnie Możemy Więcej"
--	--	--	--	--

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

Pozostałe rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno, poza przedsięwzięciami i projektami, bez których przeprowadzenie procesu rewitalizacji nie byłoby możliwe, planuje się również przeprowadzić szereg projektów uzupełniających, w tym również takich, które wykraczają poza zdiagnozowany obszar zdegradowany, jednakże ich realizacja będzie miała znaczący wpływ na osiągnięcie głównego celu programu rewitalizacji, którym jest *wykorzystanie wewnętrznego potencjału rozwojowego gminy Stubno, poprzez odnowę oraz zagospodarowanie obiektów zabytkowych oraz wykorzystanie zasobów przyrodniczych na rzecz rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjno-kulturalnych i promocję obszaru zdegradowanego*. Projekty te są komplementarne względem projektów podstawowych, wpisują się również w cele rewitalizacji.

Tabela 28. Pozostałe projekty rewitalizacyjne

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Szacunkowa kwota projektu/przedsięwzięcia	Zakres rzeczowy projektu	Lokalizacja projektu	Okres realizacji	Podmiot realizujący
1.	Budowa chodnika	600 000,00 zł	– budowa chodnika, – budowa odwodnienia, – udowa oświetlenia	Stubno działka nr: 1985, 1911	2018-2021	Gmina Stubno
2.	Przebudowa drogi	300 000,00 zł	Przebudowa drogi poprzez: – wykonanie podbudowy i nawierzchni asfaltowej, – wykonanie oświetlenia	Stubno numer działek: 1946, 1547/12	2018-2020	Gmina Stubno
3.	Rozbudowa trybun na stadionie sportowym w Stubnie	150 000,00	Rozbudowa trybun – 100 nowych miejsc	Stubno działka nr: 1456/12	2019	Gmina Stubno
4.	Budowa skateparku na osiedlu w Stubnie	200 000,00	Budowa skateparku na osiedlu, montaż urządzeń	Stubno działka nr: 1546/24	2019	Gmina Stubno

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy w Stubnie

8. MECHANIZM ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju, wymogiem koniecznym dla wszystkich wspierania projektów rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności aspekt komplementarności dotyczy następujących wymiarów:

- 1) przestrzennego,
- 2) problemowego,
- 3) proceduralno-instytucjonalnego,
- 4) międzyokresowego,
- 5) źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Obszar objęty rewitalizacją skupia podstawowe projekty wskazane w LPR, które wzajemnie się uzupełniają i dopełniają w wymiarze terytorialnym – zarówno w skali określonych sołectw, jak również całej gminy Stubno. Wszystkie projekty opisane w niniejszym dokumencie realizowane będą na wyznaczonych obszarach rewitalizacji, jednak zasięg ich oddziaływania będzie większy i obejmie teren całej gminy. Przyjęte do realizacji „miękkie” przedsięwzięcia rewitalizacyjne ze względu na ich społeczny charakter działań dedykowane będą mieszkańcom całej gminy, ponieważ tylko poprzez większą skalę oddziaływania na wykluczenie społeczne oraz zagrożenie ubóstwem można uzyskać założone efekty w postaci rozwiązania zdefiniowanych problemów. Ich realizacja przyczyni się do poprawy warunków życia nie tylko na obszarze rewitalizowanym, ale również w całej gminie, gdyż planowane działania dotyczą jego centralnej części, skupiającej obiekty historyczne, kulturalne i administracyjne. Działania rewitalizacyjne spowodują, że zdiagnozowane problemy nie tylko nie będą przenosić się na inne obszary, ale również, dzięki ich realizacji, na zdegradowanym obszarze ograniczone zostanie występowanie takich problemów społecznych jak bezrobocie, czy ubóstwo. Dodatkowo, inwestycje, przeprowadzane w ogólnodostępnej przestrzeni publicznej umożliwią wspólne korzystanie z dostępnych dóbr i atrakcji, a także uczestnictwo w licznie organizowanych imprezach kulturalnych i rozrywkowych, sprzyjając tym samym wzmacnianiu więzi społecznych między mieszkańcami całej gminy oraz przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa oznacza, że projekty rewitalizacyjne powinny się wzajemnie uzupełniać, przede wszystkim tematycznie, dzięki czemu będą oddziaływać na obszar rewitalizacji we wszystkich głównych aspektach (przestrzenno-funkcyjnym, społecznym, gospodarczym, technicznym i środowiskowym). Lista projektów podstawowych oraz przedsięwzięć pełniących rolę uzupełniającą zawartych w przedmiotowym dokumencie stanowią kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane we wszystkich sferach zróżnicowane problemy i wykorzystują potencjały

wyznaczonego obszaru rewitalizacji. Wykazane to zostało w powiązaniu każdego projektu ze zdiagnozowanymi problemami. Dzięki temu wszystkie projekty są komplementarne w oddziaływaniu całościowym na obszar rewitalizacji w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Komplementarność problemowa wykazana została w *tabeli nr 24 Matryca logiczna powiązań diagnozy, celów, kierunków działania i wskaźników monitoringu*, gdzie przedstawione zostały problemy rewitalizacyjne, odpowiadające im cele i kierunki działań oraz projekty podstawowe i przedsięwzięcia uzupełniające w każdej sferze. Poszczególne projekty realizują konkretne cele rewitalizacji i kierunki działań. Wszystkie kierunki działań i odpowiadające im projekty są powiązane problemowo oraz odnoszą się do wszystkich sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej rozwiązując zidentyfikowane problemy.

W gminie Stubno projekty rewitalizacyjne uzupełniają się wzajemnie poprzez organizowanie na rewitalizowanych terenach działań o charakterze społecznym (integracyjnym, turystycznym, kulturalnym, rekreacyjnym itp.). Odnowa obiektów zabytkowych oraz zagospodarowanie terenów, objętych rewitalizacją, będą miały odniesienie nie tylko do aspektów infrastrukturalnych, ale również gospodarczych (wzrost potencjału inwestycyjnego obszaru, co wesprze rozwój lokalnej przedsiębiorczości), środowiskowych (promocja bogatych zasobów przyrodniczych), oraz przestrzennych (uporządkowanie obszaru pod kątem funkcjonalnym i estetycznym). Dla każdego projektu wskazane zostaną, jakie będą rezultaty jego realizacji.

Realizacja projektów infrastrukturalnych w szczególności związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru rewitalizacji, będzie mieć niekwestionowany wpływ nie tylko na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji, ale także integrację społeczną. Wszystko za sprawą utworzonej spółdzielni socjalnej, której siedziba będzie się mieścić w odrestaurowanych pomieszczeniach Zespołu Dworskiego w Stubnie, a której zadaniem będzie świadczenie usług turystyczno-rekreacyjnych na bazie odnowionych w ramach działań rewitalizacyjnych zasobów kulturowych i naturalnych.

Odrestaurowane obiekty i tereny zabytkowe, ale także nowo powstała infrastruktura rekreacyjna będzie służyć jako miejsce spędzania wolnego czasu, spotkań członków lokalnej społeczności. Nie tylko podczas formalnych działań, które mogą zostać podjęte na odnowionych obszarach przez np. władze gminy, ale już przez sam fakt zapewniania przestrzeni do owych spotkań, służenia różnym grupom bez względu na wiek, czy status społeczny. Wpływ realizacji projektów infrastrukturalnych, w szczególności odrestaurowanie Zespołu dworskiego w Stubnie oraz Parku dworskiego w Kalnikowie na zwiększenie potencjału inwestycyjnego nie tylko obszaru rewitalizacji, ale także całej gminy Stubno należy rozpatrywać w trzech wymiarach: znaczenie dla rozwoju turystyki, korzyści wynikające ze sprzedaży produktów i usług oraz ich społeczne znaczenie. Jeśli chodzi o gospodarczy wpływ, a zarazem potencjał do kreowania potencjału inwestycyjnego, obejmuje on przychody finansowe oraz zatrudnienie generowane przez ten sektor gospodarki, za sprawą sprzedaży określonych usług kulturalno-turystycznych. W tym miejscu należy podkreślić rolę planowanej do utworzenia w spółdzielni socjalnej, której zadaniem będzie promocja i świadczenie usług rekreacyjno-turystycznych na bazie odrestaurowanego dziedzictwa kulturowego, a także punktu informacji turystycznej, który również będzie miał swoją siedzibę na terenie Zespołu dworskiego w Stubnie. Odrestaurowany Zespół dworski w Stubnie oraz park w Kalnikowie będą mieć także oddziaływanie społeczne nie tylko poprzez zaangażowanie do ich promocji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez ich udział w utworzonej spółdzielni socjalnej, ale także za sprawą „rehabilitacji”

zacończonych gospodarczo obszarów będą mieć korzystny wpływ na integrację społeczną lokalnej ludności. Pozytywnym, długofalowym efektem zagospodarowania terenów zabytkowym będzie także przewidywany wzrost dochodów lokalnych podmiotów oraz tworzenie nowych miejsc pracy nie tylko bezpośrednio w obiektach zabytkowych, ale także w ich najbliższym sąsiedztwie (np. obiekty gastronomiczne, hotelowe, podmioty świadczące usługi rekreacyjne). Mając na uwadze fakt, iż wizją planowanych do podjęcia działań rewitalizacyjnych jest stworzenie obszaru atrakcyjnego pod względem turystyczno-rekreacyjnym, kluczową rolę w dążeniu do osiągnięcia tak nakreślonej wizji muszą odgrywać zabytki. Turystyka jest bowiem tym sektorem gospodarki, który korzysta w największym stopniu z zasobów dziedzictwa historycznego i naturalnego, które równocześnie stanowią podstawę dla rozwoju sektorów zależnych, takich jak: obiekty noclegowe, hotele, transport, gastronomia, produkcja pamiątek. Tę zależność chcą także wykorzystać władze gminy Stubno, zdając sobie sprawę, iż to właśnie Zespół dworski w Stubnie oraz park dworski w Kalnikowie świadczą o wyjątkowości wyznaczonego obszaru rewitalizacji i tworzą jego potencjał, a ich odrestaurowanie w powiązaniu z ze stworzeniem punktu informacji turystycznej i spółdzielni socjalnej świadczącej usługi turystyczno-rekreacyjne na ich bazie przyczyni się do rozwoju gospodarczego nie tylko wyznaczonego obszaru rewitalizacji, ale także całej gminy Stubno.

Komplementarność proceduralno - instytucjonalna

System zarządzania *Lokalnym Programem Rewitalizacji dla Gminy Stubno* przewiduje konieczność współdziałania różnych instytucji w procesie rewitalizacji. W tym celu Wójt gminy Stubno powoła Zespół ds. Rewitalizacji, którego zadaniem będzie zapewnienie spójności działań i procedur dotyczących rewitalizacji, takich jak:

- wybór odpowiedniej strategii działań rewitalizacyjnych,
- opracowanie planów realizacyjnych projektów,
- tworzenie harmonogramu realizacji poszczególnych projektów,
- koordynacja prac związanych z realizacją projektów, promocja projektów,
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa,
- współpraca z interesariuszami oraz ekspertami zewnętrznymi,
- gromadzenie danych oraz sprawozdawczość projektowa.

Członkowie zespołu ds. rewitalizacji zostaną powołani przez Wójta gminy Stubno w drodze zarządzenia. Zespół będzie liczył nie mniej niż 4 członków i nie więcej niż 10, w tym:

- 1) nie więcej niż 2 przedstawicieli gminy i gminnych jednostek organizacyjnych wskazanych przez Wójta;
- 2) nie więcej niż 1 radnych wskazanych przez Radę Gminy w Stubnie;
- 3) nie więcej niż 2 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Stubno;
- 4) nie więcej niż 3 mieszkańców gminy Stubno nie będących członkami organizacji pozarządowych i nie pracujących w jednostkach organizacyjnych gminy
- 5) nie więcej niż 2 przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Stubno;

Przedstawiciele podmiotów wskazanych w pkt. 3 do 5 wybierani są w drodze otwartej procedury. Informacja o naborze na członków Zespołu została ogłoszona została na stronie internetowej www.stubno.pl oraz na tablicach ogłoszeń w Urzędzie Gminy Stubno i w gminnych jednostkach organizacyjnych. Informacje o naborze na członków Zespołu ds. rewitalizacji podana zostanie także podczas ogłoszeń parafialnych w Kościołach znajdujących się na terenie gminy oraz wysłane zostaną również listowe zaproszenia do instytucji i organizacji wskazanych w pkt. powyżej.

Zespół ds. Rewitalizacji, dzięki możliwości bezpośredniego zlecania zadań jednostkom i podmiotom realizującym zadania rewitalizacyjne, będzie miał wpływ na usprawnienie, a tym samym przyspieszenie zarówno procedur administracyjnych, jak i wykonywania samych zadań. To z kolei przełoży się na realizację większej liczby projektów w krótszym czasie, co pozwoli wyeliminować ryzyko utraty dofinansowania za niezrealizowane zadania.

Komplementarność międzyokresowa

Gmina Stubno szczególną uwagę zwraca się na ciągłość programową. Zdecydowana większość przedsięwzięć rewitalizacyjnych zaplanowanych do realizacji na lata 2014-2020 stanowi kontynuację działań realizowanych w poprzednim okresie programowania. Niniejszy dokument uwzględnia także projekty, które uzupełniają przedsięwzięcia realizowane przez gminę Stubno w latach 2007-2013.

Gmina Stubno posiada doświadczenie w realizacji inwestycji współfinansowanych ze środków krajowych i unijnych. Dotychczasowe działania władz gminnych są nakierowane na modernizację i rozbudowę infrastruktury technicznej, a tym samym podnoszenie jakości życia mieszkańców. Na szczególną uwagę w kontekście projektów zaplanowanych w ramach Lokalnego Programu rewitalizacji zasługują zwłaszcza projekty związane z remontem zabytkowego dworu w Stubnie zrealizowanym w latach 2010-2011, rozbudową budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Kalników, przeprowadzoną w latach 2013-2014, budową placów zabaw w Stubienku i Stubnie, a także projekt pn. „Razem dla rozwoju - Liderzy z Podkarpacia”, w ramach którego opracowano m.in. Strategię rozwoju gminy, a także strategię jej promocji.

LPR jest powiązany w zakresie terytorialnym z przywołanymi inwestycjami, wymienione powyżej przedsięwzięcia są ponadto komplementarne pod względem celów społeczno-gospodarczych, stanowią bowiem kolejny etap w kierunku dalszej modernizacji nie tylko infrastruktury na terenie analizowanej gminy, ale także poprawy sytuacji osób najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne (bezrobotnych, starszych, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej), a tym samym zwiększenia jej atrakcyjności inwestycyjnej.

Tabela poniżej prezentuje wybrane inwestycje z poprzedniej perspektywy finansowej, potwierdzające komplementarność przedsięwzięć zaplanowanych w niniejszym dokumencie z dotychczasowymi działaniami podejmowanymi przez władze gminy Stubno.

Tabela 29. Projekty zrealizowane przez Gminę Stubno w latach 2007-2013

Lp.	Tytuł projektu	Wartość całkowita projektu [w PLN]	Okres realizacji	Źródła finansowania	Zakres rzeczowy projektu
1.	Remont zabytkowego dworu w Stubnie	523 107,00	2010-2011	PROW 2007-2013	Remont dachu i piwnic
2.	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa wielofunkcyjnego budynku użyteczności publicznej	608 920,00	2012-2013	PO Ryby 2007-2013	Rozbudowa remizy strażackiej, remont tarasu oraz pomieszczeń wewnątrz budynku
3.	Budowa i wyposażenie placu zabaw oraz wiaty przystankowej w centrum wsi Stubno	117 900,00	2012-2013	PO Ryby 2007-2013	Budowa i wyposażenie placu zabaw oraz wiaty przystankowej
4.	Budowa i wyposażenie placu zabaw w miejscowości Stubienko	75 600,00	2013-2014	PROW 2007-2013	Budowa i wyposażenie placu zabaw
5.	Remont świetlicy wiejskiej wraz z urządzeniem terenu przyległego	80 400,00	2012	PO Ryby 2007 - 2013	Remont pomieszczeń sali tanecznej i sanitariatów, niwelacja terenu
6.	Rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w Kalinkowie	281 400,00	2013-2014	PROW 2007-2013	Dobudowa sali tanecznej, sanitariatów, remont dachu
7.	Budowa wielofunkcyjnego boiska w miejscowości Stubno	178 470,00	2014	PO Ryby	Budowa boiska do siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej
8.	Budowa boiska sportowego w miejscowości Stubno	185 600,00	2014	PROW 2007-2013	Budowa trybun, parkingów, odwodnienia
9.	Budowa parkingu w miejscowości Nakło	625 500,00	2014	PO Ryby 2007-2013	Budowa parkingu w Nakle
10.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Hruszowice, Gaje oraz rozbudowa wraz z przebudową	4 893 000,00	2009-2010	PROW 2007-2013	Kanalizacja grawitacyjna, tłoczna, budowa przepompowni oraz rozbudową wraz z przebudową

	oczyszczalni ścieków w Stubnie				oczyszczalni ścieków w Stubnie
11.	Kompleksowa odnowa centrum wsi Stubienko	329 900,00	2009-2010	PROW 2007-2013	Rekultywacja starorzecza
12.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Barycz i Kalników etap I	800 700,00	2007-2009	PROW 2007-2013	Kanalizacja grawitacyjna, tłoczna, budowa przepompowni
13.	Razem dla rozwoju - Liderzy z Podkarpacia	276 000,00	2012-2014	PO KL 2007-2013	Szkolenia, remont sali narad, strategia rozwoju gminy, strategia konsultacji, strategia promocji, CAF
14.	Liderzy e-Rozwoju Podkarpacia	195 000,00	2014-2015	PO KL 2007-2013	Szkolenia, działania promocyjne, zakup zestawu – profil zaufany, e-usługi

Źródło: na podstawie danych Urzędu Gminy Stubno

Komplementarność źródeł finansowania

Projekty, uwzględnione w LPR, będą wspierane finansowo głównie ze środków EFRR, EFS, FS, bez ryzyka podwójnego dofinansowania. Przewidziane jest również wykorzystanie krajowych środków publicznych, a także wsparcie finansowe podmiotów prywatnych. Umiejętne łączenie oraz wykorzystanie wszystkich źródeł finansowania pozwoli na uzyskanie wymiernych i korzystnych efektów działań rewitalizacyjnych, a także zapewni wysoki poziom komplementarności procesu rewitalizacji. Odnowione obiekty i przestrzenie wspomagać będą tworzenie się kapitału społecznego gminy, służąc jako miejsce spędzania wolnego czasu, spotkań członków lokalnej społeczności. Nie tylko podczas formalnych działań, które mogą zostać podjęte na odnowionych obszarach przez np. władze gminy, ale już przez sam fakt zapewniania przestrzeni do owych spotkań, służenia różnym grupom bez względu na wiek, czy status społeczny. Zarówno zespół dworski, jak i odnowiony park stanie się naturalną przestrzenią do wspólnego świętowania, uczestnictwa w tradycyjnych wydarzeniach kulturalnych i innych formach spotkań gromadzących społeczność lokalną, budując przy tym poczucie wspólnoty. Z kolei dzięki realizacji projektów o charakterze społecznym ("Ekonomia społeczna szansą na aktywizację mieszkańców gminy Stubno" "Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych" stworzone zostaną mocne podstawy do walki ze zjawiskiem wykluczenia społecznego, w szczególności wśród osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej. Wyeksponowanie walorów przyrodniczych i turystycznych, za sprawą m.in. odrestaurowania obiektów i przestrzeni zabytkowej, a także stworzenia nowej infrastruktury rekreacyjnej stanie się bazą dla rozwijania podstaw przedsiębiorczości wśród społeczności lokalnej. Natomiast realizacja przedsięwzięcia polegającego na kreowaniu koncepcji wioski tematycznej "Bocianowo" będzie stanowiła nie tylko doskonałą okazję do promocji potencjału kulturowego i przyrodniczego gminy Stubno, ale przede wszystkim do aktywizacji obywatelskiej miejscowej społeczności na bazie posiadanego potencjału.

Realizacja projektów o charakterze społecznym nie będzie w pełni możliwa bez podjęcia inwestycji infrastrukturalnych. Oto bowiem w odrestaurowanych pomieszczeniach Zespołu dworskiego w Stubnie zlokalizowana zostanie planowana do utworzenia spółdzielnia socjalna, która na bazie odnowionego dziedzictwa kulturowego i naturalnego świadczyć będzie kompleksowe usługi rekreacyjno-turystyczne, zajmie się także dalszą rozbudową koncepcji wioski tematycznej „Bocianowo”. Dodatkowo w Zespole dworskim utworzony zostanie punkt informacji turystycznej. Dodatkowo odnowione obiekty dziedzictwa kulturowego będą stanowiły bazę dla zakładania działalności gospodarczych przez osoby wykluczone społecznie, zwłaszcza z obszaru rewitalizacji w tym np. w zakresie produkcji lokalnych pamiątek, świadczenia usług rekreacyjnych, gastronomicznych, czy transportowych dla potencjalnych turystów odwiedzających Zespół dworski w Stubnie oraz park dworski w Kalnikowie.

Rezultaty realizacji projektów rewitalizacyjnych rozpatrywać należy w aspektach ekonomicznym i społecznym. Ich określenie daje z jednej strony obraz konkretnych zrealizowanych działań, z drugiej służyć może jako miernik osiągnięcia założonych celów. W wyniku realizacji zarówno projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków EFRR, jak i projektów o charakterze społecznym, dofinansowanych ze źródeł EFS osiągnięte zostaną m.in. następujące rezultaty:

- 1) Poprawa wizerunku przestrzeni publicznej, a tym samym atrakcyjności gminy jako ośrodka turystycznego i miejsca zamieszkania.
- 2) Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy.
- 3) Wzrost liczby przedsiębiorstw ulokowanych na obszarach zrewitalizowanych.
- 4) Wzrost liczby nowych miejsc pracy.
- 5) Zwiększenie aktywności obywateli działających na rzecz lokalnego rozwoju.
- 6) Nabycie nowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 7) Zwiększenie aktywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci, młodzież i dorosłych.
- 8) Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa drogowego mieszkańców i turystów.

9. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE

Skuteczna realizacja przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych wymaga zapewnienia odpowiednich źródeł ich finansowania. Jednym z wymagań stawianych programom rewitalizacji jest zapewnienie komplementarności źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, która oznacza konieczność umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia z różnych funduszy europejskich (tj. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny), a także zdolność łączenia prywatnych oraz publicznych źródeł finansowania. Silna koordynacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych współfinansowanych zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego jest niezbędna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru rewitalizacji. Ponadto koordynacja funduszy europejskich ze środkami polityk oraz instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków Unii Europejskiej. Niniejsza część dokumentu zawiera plan finansowy *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno*. Na początku przedstawiono indykatywne ramy finansowe LPR. W dalszej kolejności zaprezentowane zostały możliwe źródła finansowania projektów rewitalizacji przewidzianych do realizacji w niniejszym dokumencie.

Tabela 30. Źródła finansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Szacunkowa kwota projektu/przedsięwzięcia	Źródła finansowania	Alternatywne źródło finansowania
1.	Remont zabytkowego dworku w Stubnie wraz z terenem przyległym	10 000 000,00 zł	EFRR, RPO WP działanie 6.3. 2014-2020 środki własne Gminy	EFRRROW (PROW 2014–2020, Działanie 7 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typy operacji: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne; Kształtowanie przestrzeni publicznej; Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego) i/lub Fundusze norweskie i EOG 2014-2021, Obszar wsparcia: Kulturowe dziedzictwo
2.	Renowacja zabytkowego parku w Kalnikowie	200 000,00 zł	środki własne Gminy	EFRRROW (PROW 2014–2020, Działanie 7 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typy operacji: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje

				kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej) i/lub Fundusze norweskie i EOG 2014-2021, Obszar wsparcia: Kulturowe dziedzictwo
3.	Budowa placu zabaw w Kalnikowie	200 000,00 zł	środki własne Gminy	EFROW (PROW 2014–2020, Działanie 7 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, typy operacji: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej)
4.	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych	500 000,00 zł	EFS, RPO WP 2014-2020 działanie 7.3 środki własne Stowarzyszenia "Wspólny cel"	Środki Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Program FIO na lata 2014–2020, Priorytet 1. Małe inicjatywy, Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo, Priorytet 3. Aktywni obywatele, Priorytet 4. Silne organizacje pozarządowe), EFROW (PROW 2014–2020, Poddziałanie 6.2. Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, środki organizacji pozarządowych
5.	"Ekonomia społeczna szansą na aktywizację mieszkańców gminy Stubno"	500 000,00 zł	EFS, RPO WP 2014-2020 działanie 8.5 środki własne Gminy oraz Stowarzyszenia "Wspólny cel"	Dotacje Podkarpackiego Regionalnego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Przemysłu
6.	"Kreowanie koncepcji wioski tematycznej Bocianowo" - promocja	200 000,00 zł	środki własne Gminy oraz Stowarzyszenia	Środki Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Program FIO

potencjału kulturowego i przyrodniczego gminy Stubno oraz aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru zmarginalizowanego		"Wspólnie Możemy więcej"	na lata 2014–2020, Priorytet 1. Małe inicjatywy, Priorytet 2. Aktywne społeczeństwo, Priorytet 3. Aktywni obywatele, Priorytet 4. Silne organizacje pozarządowe)
--	--	--------------------------	--

Mając na uwadze fakt, iż procesy rewitalizacji zdefiniowanych obszarów wymagają podejmowania niejednokrotnie kosztownych działań, konieczne jest określenie wszystkich dostępnych źródeł i instrumentów finansowania przedsięwzięć oraz projektów.

W odniesieniu do przedsięwzięć podejmowanych do realizacji przez samorząd gminy Stubno wśród możliwych źródeł ich finansowania wskazać należy:

1. Środki publiczne:

1) Krajowe:

- budżet Gminy (środki własne),

2) Zagraniczne:

- fundusze europejskie dostępne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz krajowych programów operacyjnych (np. Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój na lata 2014-2020),

Możliwe źródła finansowania przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020³

Głównym źródłem finansowania przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych, zaplanowanych w niniejszym Programie będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020. Dla projektów rewitalizacyjnych zaplanowane zostało ***działanie 6.3. Rewitalizacja przestrzeni regionalnej***. Jako główny cel działania założono *ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych*. Miernikiem osiągnięcia celu głównego działania będą następujące wskaźniki:

- Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach.
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.
- Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich.

³ http://www.rpo.podkarpackie.pl/images/dok/2017/SZOOP/14.03.2017/SZOOP_RPO_WP_2014-2020_03.2017.pdf
 (dostęp z dnia 20.03.2017 r.)

Projekty wybierane będą w trybie konkursowym, a podmiotem odpowiedzialnym za nabór i ocenę wniosków będzie Departament Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych Regionalnego Programu Operacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego.

W ramach działania wspierane będą projekty prowadzące do ograniczenia istotnych problemów zdiagnozowanych w Programach Rewitalizacji poprzez:

1. Budowę, przebudowę, rozbudowę, nadbudowę, remont, w celu przywrócenia i/lub nadania nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych, sportowych, turystycznych lub rekreacyjnych:
 - a) budynków użyteczności publicznej, wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia funkcjonalnie związanego z budynkiem, zdegradowanych budynków (w tym przemysłowych, powojennych, popełgeerowskich, pokolejowych) wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia funkcjonalnie związanego z budynkiem,
 - b) obszaru przestrzeni publicznej.
2. Roboty restauratorskie i konserwatorskie budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z budynkiem – tylko, jako element 1 typu projektu.
3. Roboty budowlane dotyczące części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z otoczeniem – jako element szerszego projektu.

W ramach ww. typów projektów (wyłącznie, jako element uzupełniający realizację kompleksowego projektu przyczyniającego się do osiągnięcia celów Lokalnego/Gminnego Programu Rewitalizacji możliwa jest:

- a) budowa, przebudowa, rozbudowa infrastruktury drogowej poprawiającej dostępność do rewitalizowanych obiektów i terenów – w wysokości nie przekraczającej 30 % kosztów kwalifikowalnych projektu,
- b) budowa, przebudowa, rozbudowa, podstawowej infrastruktury komunalnej tj. przewodów lub urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych, gazowniczych elektrycznych, i teletechnicznych na obszarze objętym projektem, w celu zapewnienia dostępu wszystkich obiektów i terenów rewitalizowanych do podstawowych usług komunalnych,
- c) przebudowa części wspólnych budynków mieszkalnych wraz z otoczeniem,
- d) przebudowa i zakup systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- e) realizacja zakupu sprzętu i wyposażenia bezpośrednio związanego z funkcją, jaka będzie pełniona przez budynek/przestrzeń publiczną.

Wspierane inwestycje będą uwzględniały dostosowanie infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Dodatkowo poza działanie 6.3. RPO WP 2014-2020, uzupełniające inwestycje niezbędne dla rewitalizacji danego obszaru przewidziane zostały w następujących działaniach/poddziałaniach:

- 1) działanie 1.3. Promowanie przedsiębiorczości Typ 1 - Strefy aktywności gospodarczej.
- 2) działanie 3.2 Modernizacja energetyczna budynków, poddziałanie 3.3.1 Realizacja planów niskoemisyjnych.

- 3) poddziałanie 4.3.1 Gospodarka ściekowa.
- 4) poddziałanie 4.3.2 Zaopatrzenie w wodę.
- 5) poddziałanie 6.2.1 Infrastruktura ochrony zdrowia.
- 6) poddziałanie 6.2.2 Infrastruktura pomocy społecznej.

W myśl zasad przyjętych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 uzyskanie wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 6.3. będzie uwarunkowane zobowiązaniem się wnioskodawcy do złożenia komplementarnego wniosku o dofinansowanie środkami Europejskiego Funduszu Społecznego. Mając na uwadze powyższe zaplanowane w niniejszym programie projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą starać się o uzyskanie wsparcia finansowego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w szczególności w ramach następujących działań:

- 1) *Działanie 7.3. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości* - projekty obejmujące bezzwrotne wsparcie na rzecz osób planujących rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej – np. wsparcie o charakterze doradczo-szkoleniowym.
- 2) *Działanie 8.1. Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym* - zintegrowane i zindywidualizowane programy realizowane w oparciu o ścieżkę reintegracji, obejmujące usługi aktywnej integracji o charakterze: społecznym, edukacyjnym, zdrowotnym i zawodowym, włączanie osób niepełnosprawnych w zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej, wsparcie działalności w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej, prowadzonej w szczególności przez Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby Integracji Społecznej i Centra Integracji Społecznej).

10. MECHANIZM WŁĄCZENIA GRUP INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI

Mając na uwadze fakt, iż rewitalizacja jest procesem kompleksowych przemian prowadzonych w interesie mieszkańców i w ścisłym porozumieniu z interesariuszami rewitalizacja, jej powodzenie wymaga szerokiej partycypacji społecznej w tym procesie.

Już w definicji rewitalizacji zawartej w Wytycznych Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, jak i w ustawie o rewitalizacji z 2015 r., zastrzeżono, że stanowi ona proces prowadzony przez interesariuszy. Podkreślono także fakt, iż rewitalizację realizuje się z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy na każdym etapie, w definicji zastrzegając, że ten aktywny udział stanowi istotę partycypacji społecznej. Dopełnieniem tych regulacji jest definicja partycypacji społecznej zawarta w art. 5 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym obejmuje ona przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji. Zgodnie z tą regulacją, ma ona polegać na:

- 1) poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
- 2) prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;
- 3) inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
- 4) zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
- 5) wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
- 6) zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy⁸.

Mając na uwadze powyższe w niniejszym rozdziale szczegółowo zaprezentowano zastosowane działania partycypacyjne, służące jak najlepszemu przeprowadzeniu procesu rewitalizacji w gminie Stubno.

Faza inicjująca proces rewitalizacji

Etapem wstępnym włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji gminy Stubno było odpowiednie zidentyfikowanie odbiorców LPR i wypracowanie najbardziej skutecznych metod dotarcia do każdej z grup odbiorców. Do głównych interesariuszy procesu rewitalizacji gminy Stubno zaliczono:

- mieszkańców gminy Stubno,

⁸ <https://mib.gov.pl/files/0/1796888/Ustawaorewitalizacijpraktycznykomentarz.pdf>

- przedsiębiorców/pracodawców z terenu gminy Stubno,
- organizacje pozarządowe,
- właścicieli i zarządców nieruchomości,
- Urząd Gminy w Stubnie i gminne jednostki organizacyjne (w tym m.in. placówki oświatowe z terenu gminy, gminny ośrodek pomocy społecznej),
- przedstawicieli władz samorządowych gminy Stubno,
- kościoły i związki wyznaniowe.

W toku pracy nad LPR uwzględniono potrzebę partycypacji i współpracy w odniesieniu do wszystkich wskazanych powyżej grup interesariuszy. Przyjęta metodyka pracy nad ostatecznym kształtem dokumentu bazowała na zasadzie planowania otwartego z aktywnym udziałem podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacji oraz z udziałem potencjalnych odbiorców LPR. Równocześnie stały udział przedstawicieli Urzędu Gminy w Stubnie w pracach nad przygotowaniem Programu zagwarantował spełnienie istotnego z punktu widzenia planowania strategicznego kryterium reprezentacji społecznej.

Jednym z ważniejszych obowiązków przewidzianych zapisami ustawy o rewitalizacji jest powołanie organu o funkcji opiniodawco-doradczej w postaci Komitetu Rewitalizacji. Co ważne Komitet nie stanowi nowego organu gminy. Jego zadaniem jest dostarczanie w procesie rewitalizacji opinii i stanowisk, które mają pomóc gminie w prawidłowym ukształtowaniu jego przebiegu. Na forum Komitetu możliwe jest również prowadzenie dyskusji (dialogu) na temat planowanych rozwiązań, sposobu ich realizacji oraz ewaluacji rewitalizacji. Komitet stanowi organizacyjny łącznik między organami gminy, a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji, stanowiąc jeden ze środków zapewnienia partycypacyjnego charakteru rewitalizacji. Dążąc do spełnienia wymogów ustawowych w dniu 01 marca 2017 r. Zarządzeniem Wójta Gminy Stubno nr 13A powołano Komitet Rewitalizacji. Członków Komitetu powołuje Wójt gminy Stubno w drodze zarządzenia. Komitet liczy nie mniej niż 10 członków i nie więcej niż 17, w tym:

- 1) nie więcej niż 4 przedstawicieli gminy i gminnych jednostek organizacyjnych wskazanych przez Wójta;
- 2) nie więcej niż 3 radnych wskazanych przez Radę Gminy w Stubnie;
- 3) nie więcej niż 3 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Stubno;
- 4) nie więcej niż 4 mieszkańców gminy Stubno nie będących członkami organizacji pozarządowych i nie pracujących w jednostkach organizacyjnych gminy
- 5) nie więcej niż 3 przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Stubno;

Przedstawiciele podmiotów wskazanych w pkt. 3 do 6 wybierani są w drodze otwartej procedury. Informacja o naborze na członków Komitetu ogłoszona została na stronie internetowej www.stubno.pl oraz na tablicach ogłoszeń w Urzędzie Gminy Stubno i w gminnych jednostkach organizacyjnych. Informacje o naborze na członków Komitetu Rewitalizacyjnego podano również podczas ogłoszeń parafialnych w Kościołach znajdujących się na terenie gminy oraz wysłano listowe zaproszenia do instytucji i organizacji wskazanych w pkt. powyżej.

W skład Komitetu Rewitalizacyjnego weszło 12 członków:

- 1) Jolanta Wawro - przedstawiciel Urzędu Gminy w Stubnie
- 2) Jolanta Sobolewska - przedstawiciel Urzędu Gminy w Stubnie
- 3) Piotr Michałowski - przedstawiciel Urzędu Gminy w Stubnie
- 4) Agata Kolaczak - przedstawiciel Urzędu Gminy w Stubnie
- 5) Marek Hajduk - radny
- 6) Władysław Styczyński - radny
- 7) Barbara Grodecka - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie gminy Stubno (Stowarzyszenie "Wspólny cel")
- 8) Renata Sydorów - przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na terenie gminy Stubno (Stowarzyszenie "Bliżej siebie")
- 9) Grażyna Ryznar - przedstawiciel mieszkańców gminy Stubno
- 10) Stanisław Kalawski - przedstawiciel mieszkańców gminy Stubno.
- 11) Michał Wersiński - przedstawiciel przedsiębiorców (Gospodarstwo Agroturystyczne).
- 12) Jerzy Ochenduszkiewicz - przedstawiciel przedsiębiorców (Firma San -Bud s.c.).

Uczestnictwo w Komitecie ma charakter społeczny. Za udział w posiedzeniach i pracach Komitetu nie przysługuje wynagrodzenie, dieta ani rekompensata za utracone zarobki.

Zadaniem Komitetu jest reprezentacja mieszkańców gminy Stubno i interesariuszy, lokalnych środowisk społecznych, gospodarczych, organizacji pozarządowych i innych grup z terenu gminy Stubno. Komitet ma prawo do wyrażania opinii oraz podejmowania inicjatyw związanych z procesami rewitalizacyjnymi na obszarze gminy Stubno. Ponadto Komitet uczestniczy w opiniowaniu oraz przygotowywaniu projektów uchwał Rady Gminy w Stubnie, a także zarządzeń Wójta gminy Stubno związanych z rewitalizacją.

Posiedzenia Komitetu odbywają się według potrzeb Komitetu, z udziałem Wójta gminy Stubno, nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. Komitet podejmuje decyzje w drodze konsensu, tj. uzgodnienia wspólnego stanowiska lub większością 2/3 głosów przy wymaganej obecności przynajmniej połowy członków Komitetu. Z posiedzenia Komitetu sporządzany jest protokół, w którym wpisuje się wszelkie ustalenia poczynione podczas posiedzenia Komitetu i każdorazowo sporządzana jest lista obecności. Komitet, poza zwoływanymi spotkaniami posiada także możliwość uzgadniania wspólnych stanowisk i przekazywania ich w formie pisemnej Wójtowi gminy Stubno.

Obsługę Komitetu zapewnia komórka Urzędu wskazana przez Wójta gminy Stubno. Do jej zadań należy m.in.:

- 1) sporządzanie protokołów z posiedzeń Komitetu;
- 2) powiadamianie członków Komitetu oraz innych zaproszonych osób o terminie i tematyce posiedzenia;
- 3) przygotowanie materiałów na posiedzenie Komitetu;
- 4) archiwizacja dokumentów Komitetu.

Faza diagnozy i opracowania dokumentu

Faza ta obejmowała poznanie potrzeb i oczekiwań różnych, wskazanych powyżej grup społecznych. Na tym etapie istotnymi elementami partycypacji było przeprowadzenie akcji promocyjno-informacyjnej, rozpoznanie problemów, a także wizji i pomysłów mieszkańców gminy Stubno. W ramach akcji promocyjno-informacyjnej powstał portal informacyjno-komunikacyjny, na którym zamieszczono informacje dotyczące samej idei rewitalizacji, na bieżąco dodawano informacje na temat postępu prac nad projektem *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno*, a także udostępniane są wszystkie materiały, które powstają w związku z realizacją projektu.

Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., wskazuje, iż na tym etapie konieczne jest przeprowadzenie konsultacji społecznych, które mogą mieć charakter m.in.: spotkań, debat, warsztatów, ankiet, wywiadów, spacerów studyjnych, zbierania uwag ustnych oraz wykorzystanie grup przedstawicielskich. Mając na uwadze wymogi ustawowe, a także dążenie do maksymalnego włączenia wszystkich zainteresowanych interesariuszy w procedurę opracowywania LPR przygotowano ankietę konsultacyjną dotyczącą potrzeb rewitalizacyjnych w gminie Stubno. Ankieta została zamieszczona w zakładce poświęconej rewitalizacji na stronie internetowej gminy Stubno, z możliwością złożenia jej osobiście, wysłania pocztą tradycyjną lub elektroniczną. Ankieta została podzielona na 4 części. W pierwszej Wybór obszarów, interesariusze poproszeni zostali o zdiagnozowanie 3 najważniejszych atutów całej gminy oraz 3 jej głównych problemów. Dalej mieli za zadanie wskazać maksymalnie 2 obszary - sołectwa, które ich zdaniem wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. W części 2 ankiety osoby biorące w niej udział zostały poproszone o ocenę rozpowszechnienia nasilenia problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych oraz środowiskowych na wskazanych w części 1 obszarach, w skali od 1 do 3 (3 - wysoki poziom natężenia problemu, 2- średni poziom natężenia problemu, 1- niski poziom natężenia problemu). Dalsza, trzecia część ankiety zawierała ocenę potencjału turystyczno -kulturowego wybranych obszarów, wymagających rewitalizacji, polegającą m.in. na wskazaniu walorów obszaru, a także jego największych atrakcji turystycznych i kulturalnych. Dopełnieniem oceny potencjału danego obszaru było wskazanie braków w zakresie infrastruktury służącej wypoczynkowi i rekreacji oraz wskazania form turystyki, jaka powinna być rozwijana. Kończącą częścią ankiety było określenie najważniejszych kierunków rozwoju wskazanych w części 1 obszarów, poprzez wybór projektów, które powinny zostać zrealizowane na obszarach wymagających rewitalizacji.

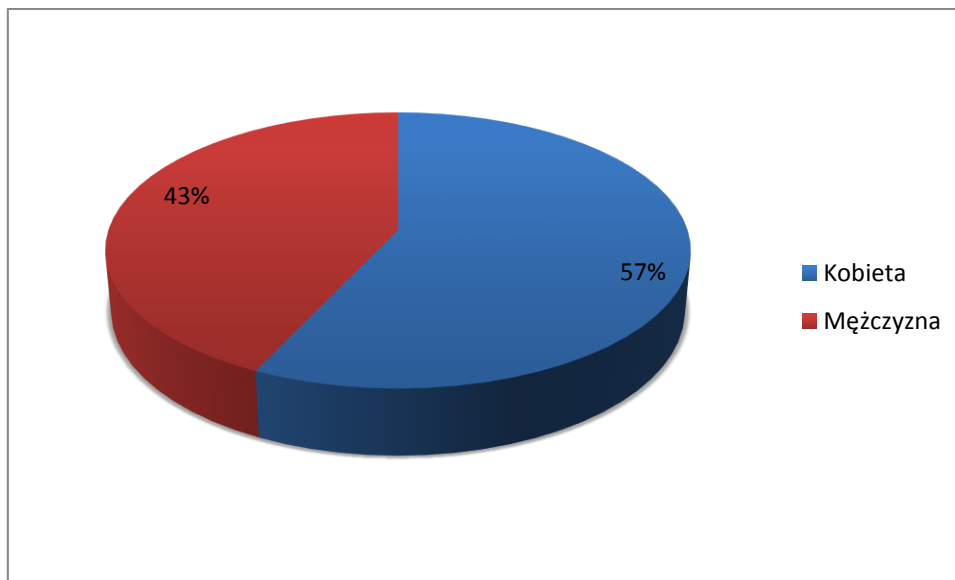
Dodatkowo wszystkim interesariuszom LPR dano możliwość zgłaszania planowanych przez nich przedsięwzięć rewitalizacyjnych celem wpisania ich do dokumentu i określenia komplementarności wszystkich zgłoszonych zadań. W związku z tym na stronie gminy w zakładce *Rewitalizacja na terenie gminy Stubno* zamieszczony został formularz zgłoszenia, który miał za zadanie usprawnić proces przekazywania pomysłów przedsięwzięć. Informacje zebrane od mieszkańców podczas etapu przygotowania diagnozy wykorzystano do opracowania projektu LPR.

Głównym celem przeprowadzonej ankiety konsultacyjnej było zdiagnozowanie problemów na terenie gminy pozwalających wyznaczyć obszary (miejsca i problemy), które wymagają objęcia działaniami rewitalizacyjnymi w pierwszej kolejności, ale także zweryfikowanie poglądów mieszkańców na temat funkcjonowania kluczowych obszarów gminy oraz poznanie oczekiwań, co do jej przyszłości oraz wyobrażeń w jakim otoczeniu chcieliby mieszkać i żyć ankietowani. Badanie ankietowe inaugurowało proces opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Stubno do roku 2022, dostarczając zarówno materiał diagnostyczny, jak również inspirację w kontekście dalszych prac nad programem.

Szczególnie w zakresie zarówno propozycji obszarów do rewitalizacji jak i pomysłów na poprawę obszarów problemowych.

Charakterystyka osób biorących udział w badaniu

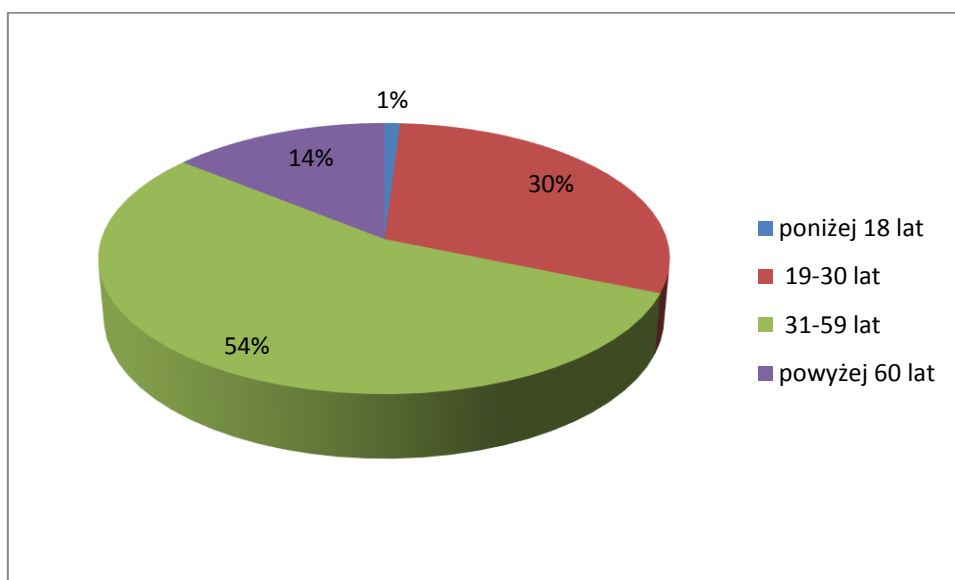
Wykres 19. Respondenci wg płci

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Wśród ankietowanych przeważały kobiety, które stanowiły 57%, natomiast 43% stanowili mężczyźni.

Wykres 20. Respondenci wg wieku

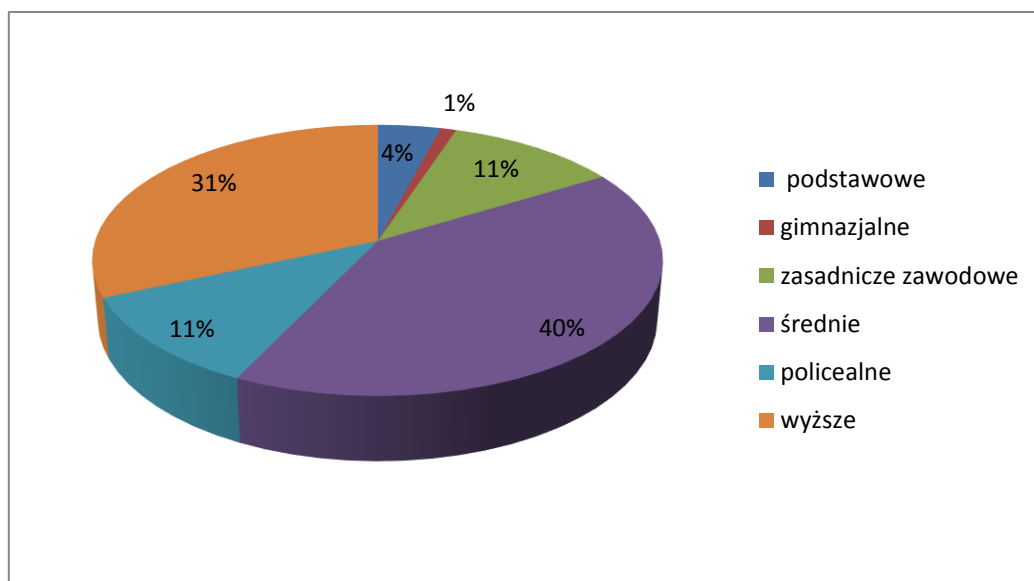

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Stosunkowo licznie reprezentowana w badaniu była grupa wiekowa 31 – 59 lat (54 %), równie licznie w badaniu uczestniczyły osoby z grupy wiekowej 19-30 lat (30%). Niski odsetek respondentów

odnotowano wśród osób starszych po 60 roku życia i bardzo młodych poniżej 18 roku życia odpowiednio 14% i zaledwie 1%.

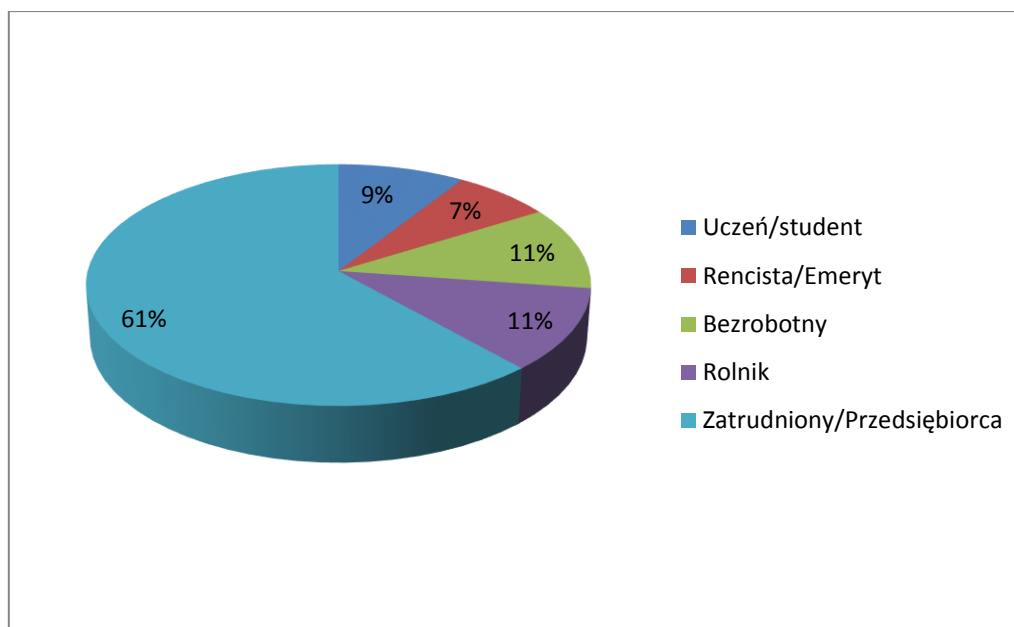
Wykres 21. Respondenci wg wykształcenia

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Przeważającą grupą osób uczestniczących w badaniu to osoby z wykształceniem średnim (40%). Wykształcenie wyższe posiada 31%, następnie po 11% policealne i zasadnicze zawodowe. Najmniej liczną grupę respondentów stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym (1%).

Wykres 22. Respondenci wg sytuacji zawodowej

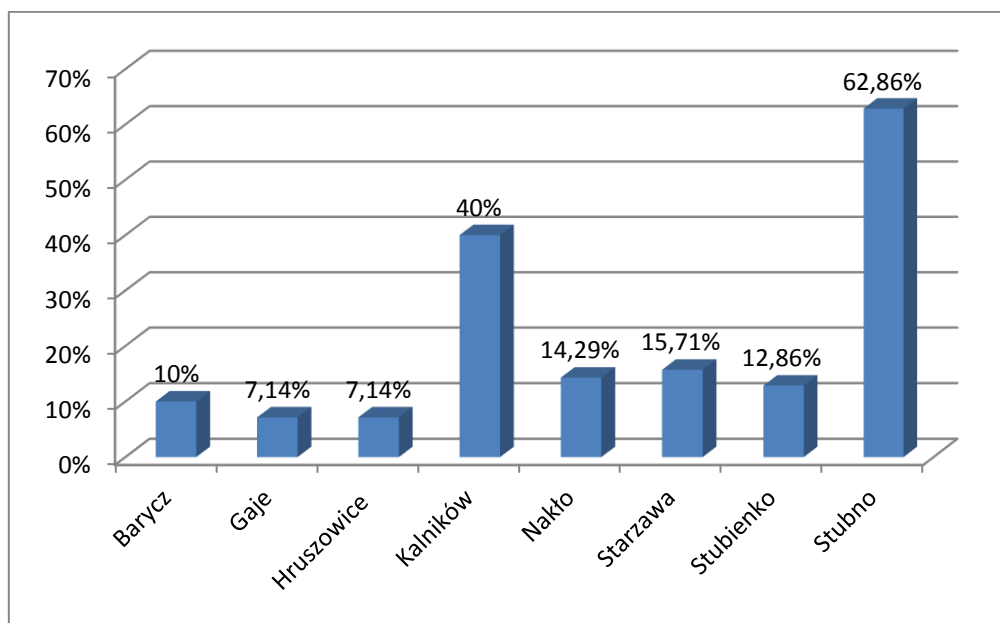
Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Jeśli chodzi o sytuację zawodową respondentów, największy odsetek stanowiły osoby zatrudnione (61%), a następnie osoby bezrobotne oraz rolnicy, po 11%. Najmniej liczne grupy ankietowanych stanowili renciści i emeryci (7%), a także osoby uczące się i studenci (9%).

Obszary przewidziane do rewitalizacji

W procesie przygotowania programu rewitalizacji wstępnie wskazano obszary, których rewitalizacji byłaby celowa dla poprawy wizerunku i jakości życia w gminie. Poproszono osoby ankietowane o podanie maksymalnie dwóch sołectw, na terenie których znajdują się obszary wymagające podjęcia procesu rewitalizacji.

Wykres 23. Sołectwa wskazane do rewitalizacji

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Spośród sołectw znajdujących się w administracyjnych granicach gminy Stubno największy odsetek wskazań uzyskało sołectwo Stubno (62,86%), a także sołectwo Kalników (40%). Na dalszych miejscach znalazły się sołectwa Starzawa i Nakło, odpowiednio 15,71% oraz 14,29%, a także Stubienko 12,86%. Najniższy wynik uzyskały sołectwo Barycz (10%), a także Gaje i Hruszowice po 7,14%. Równocześnie ankietowani zostali poproszeni o podanie tych obszarów na terenie wskazanych sołectw, w których znajdują się zaniedbane, niewykorzystane obiekty lub przestrzenie, które jednocześnie stanowią walory danego obszaru, a ich odnowa, naprawa będzie celowa dla poprawy wizerunku i jakości życia w gminie. W odniesieniu do sołectwa Stubno aż 43% ankietowanych, którzy wskazali na tą właśnie miejscowość wymieniali dwór z parkiem, z kolei w odniesieniu do Kalników 42% ankietowanych wskazujących to sołectwo wytypowało teren parku podworskiego.

Jako największe walory obszaru w sołectwie Stubno ankietowani wskazywali:

- dwór w Stubnie (19 wskazań),
- czyste środowisko naturalne (14 wskazań),
- stadniny koni (13 wskazań)
- rezerwat przyrody (5 wskazań),

- "Bocianiadę" (3 wskazania).
- przygraniczne położenie (2 wskazania),
- szlak architektury drewnianej (1 wskazanie).

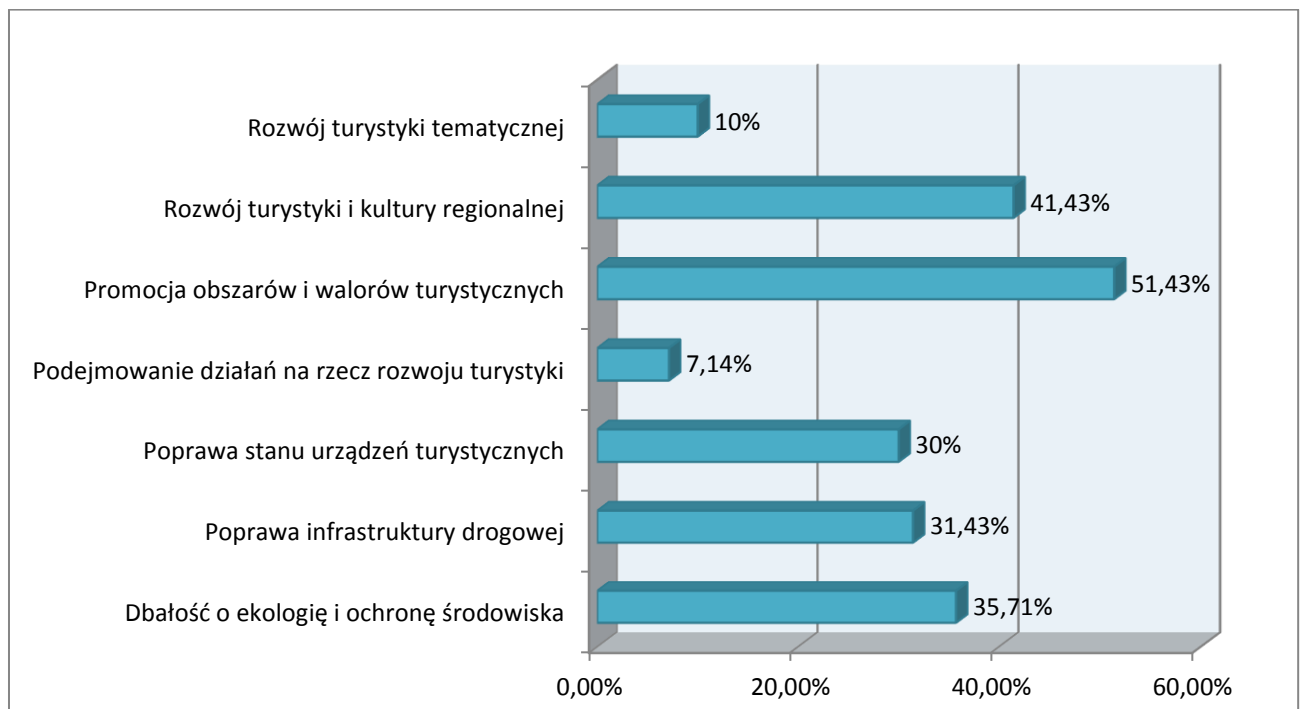
Z kolei w odniesieniu do obszaru w sołectwie Kalników zwracano uwagę na walory w postaci:

- czystego środowiska naturalnego (17 wskazań),
- parku podworskiego (15 wskazań),
- skupisk bociana białego (6 wskazań),
- stadniny koni (4 wskazania),
- schronów i cmentarza z I wojny światowej (3 wskazania).

Kierunki rozwoju, pomysły na działania inwestycyjne

W nawiązaniu do pytania dotyczącego wskazania propozycji obszarów w gminie Stubno poproszono osoby ankietowane o wybór działań, inwestycji, które powinny zostać podjęte, na wskazanych obszarach do rewitalizacji wraz ze wskazaniem głównych kierunków rozwoju, na których należy się skupić na wytypowanych obszarach.

Wykres 24. Kierunki rozwoju

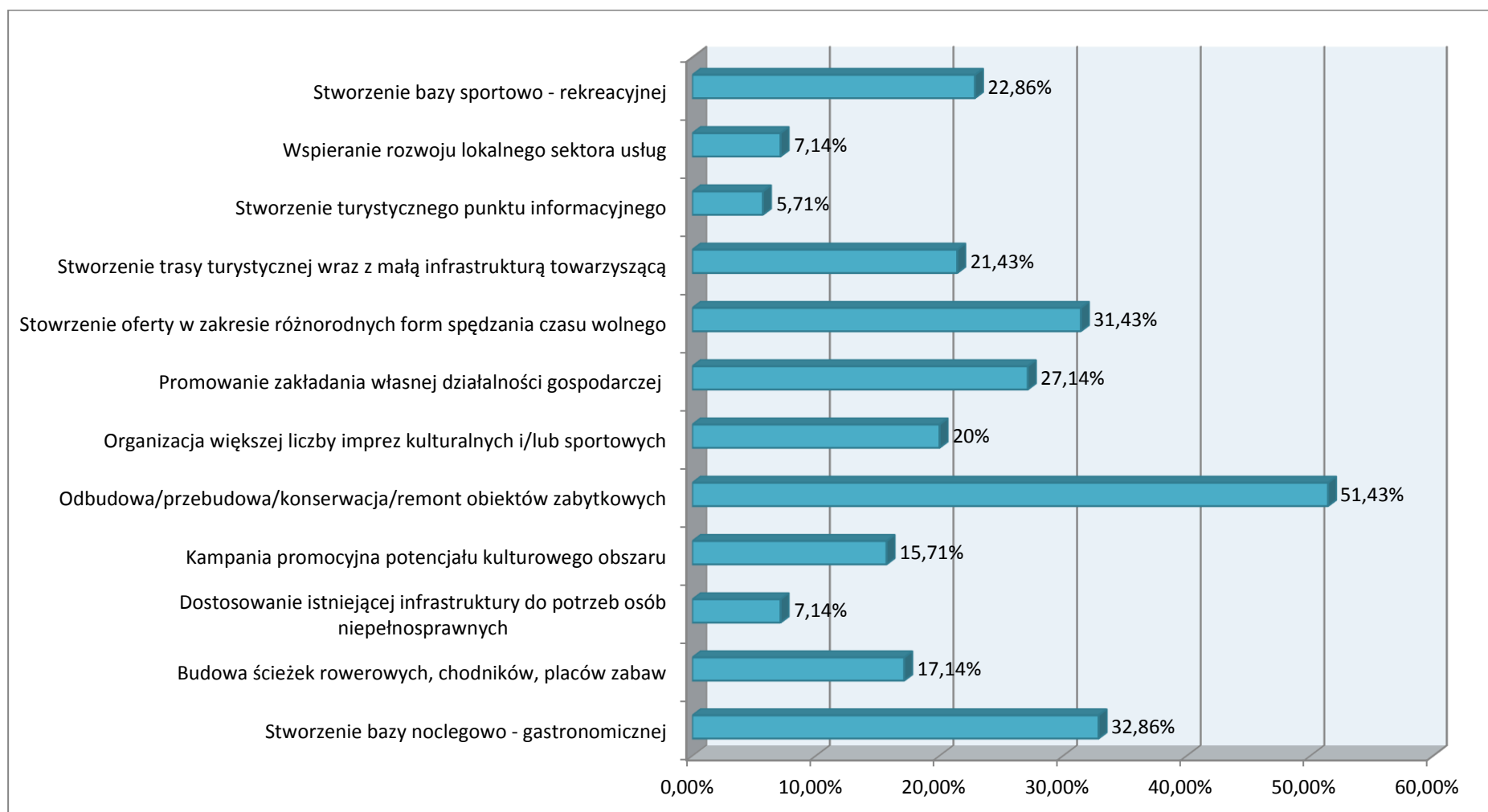

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Do najważniejszych kierunków rozwoju, które powinny stanowić wyznacznik dla podejmowanych projektów i inicjatyw rewitalizacyjnych zaliczono promocję obszarów i walorów turystycznych (51,43%), a także rozwój turystyki i kultury regionalnej (41,43%). Za równie istotne uznano także

działania zmierzające do poprawy stanu infrastruktury drogowej (31,43%), z równoczesną dbałością o ekologię i ochronę środowiska (35,71%).

Wykres 25. Proponowane działania rewitalizacyjne

Źródło: na podstawie ankiet konsultacyjnych

Zdaniem ankietowanych (ponad 50%) najważniejsze działania do podjęcia na wskazanych obszarach wymagających rewitalizacji to odbudowa/remont obiektów zabytkowych. W dalszej kolejności uznano, iż niezbędne jest stworzenie odpowiedniej bazy noclegowo - gastronomicznej (32,86%), a także stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego (31,43%). Ankietowani zauważają także braki w bazie sportowo - rekreacyjnej, stąd aż 22,86% głosów za realizacją projektów związanych z jej utworzeniem. Dostrzeżono także konieczność realizacji inicjatyw w zakresie promocji zakładania własnej działalności gospodarczej, w tym zwłaszcza w zakresie agroturystyki (27,14%).

W opracowanym Lokalnym Programie Rewitalizacji dla gminy Stubno, w odniesieniu do wytypowanych obszarów rewitalizacji w sołectwie Stubno i Kalników nie zostały ujęte następujące projekty zaproponowane w ankietach konsultacyjnych:

- 1) Budowa basenu w miejscowości Stubno.
- 2) Budowa obiektów gastronomicznych w miejscowości Stubno i Kalników.
- 3) Budowa hali sportowej w miejscowości Stubno.
- 4) Budowa całorocznych domków rekreacyjnych w miejscowości Stubno i Kalników.

W celu zapewnienia partycypacji społecznej maksymalnie dużej grupy interesariuszy rewitalizacji, bieżące informacje dotyczące postępu nad opracowaniem Lokalnego Programu Rewitalizacji umieszczane były także na tablicach ogłoszeń Urzędu Gminy w Stubnie oraz wszystkich gminnych jednostek organizacyjnych. Nawiązana została także współpraca z parafiami zlokalizowanymi na terenie gminy, tak aby informacje o organizowanych spotkaniach, ankietkach, naborze do Komitetu Rewitalizacyjnego podawane były podczas ogłoszeń parafialnych i na tablicach ogłoszeń znajdujących się przy Kościołach. Dodatkowo podczas imprez organizowanych przez gminę funkcjonował punkt informacyjny, w tym m.in.: podczas następujących wydarzeń:

- 1) 8 marca 2017 r. Międzynarodowy Dzień Kobiet (Świątlica gminy Stubno),
- 2) 03 kwietnia 2017 r. Akademia z okazji rocznicy śmierci Jana Pawła II (Świątlica przy OSP Stubno),
- 3) 15 kwietnia 2017 r. Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich (świątlica nad sklepem w Stubnie),
- 4) 01 maja 2017 r. Rajd rowerowy (trasa Stubno-Kalników).

Ponadto opracowywane na potrzeby przeprowadzenia procesu rewitalizacji dokumenty prezentowane były na sesjach Rady Gminy w Stubnie. Dzięki temu radni mieli możliwość zgłaszania uwag oraz sugestii do poszczególnych zapisów, a każdorazowa akceptacja radnych była końcową fazą opracowania poszczególnych dokumentów.

Podsumowując konsultacje społeczne, a tym samym partycypacja społeczna Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Stubno prowadzone były w formie:

- zbierania uwag i opinii w formie papierowej oraz elektronicznej z wykorzystaniem ankiety konsultacyjnej;
- Wypełnione formularze można było dostarczyć drogą elektroniczną na adres: j.wawro@stubno.pl, drogą korespondencyjną na adres: Urząd Gminy, Stubno 69A, 37-723 Stubno z dopiskiem „Konsultacje społeczne – rewitalizacja”, lub pozostawić w Urzędzie Gminy w Stubnie

- zbierania uwag ustnych. Osobą wyznaczoną do udzielania wyjaśnień i przyjmowania opinii była Pani Jolanta Wawro Urząd Gminy w Stubnie; e-mail: j.wawro@stubno.pl, tel. (16) 735 40 03 w godzinach pracy urzędu. .

Informacje o konsultacjach projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Stubno zamieszczono na 7 dni przed rozpoczęciem konsultacji:

- w Biuletynie Informacji Publicznej gminy Stubno
- na stronie internetowej gminy Stubno
- w sposób zwyczajowo przyjęty treść ogłoszenia wywieszona została w gablocie informacyjnej w Urzędzie Gminy w Stubnie. Załączono również załączniki, tj. Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Stubno do roku 2022, mapy terenów wskazanych do rewitalizacji oraz formularz uwag.

W celu zapewnienia partycypacji społecznej w przygotowywaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Stubno przeprowadzono w Urzędzie Gminy w Stubnie konsultacje społeczne z udziałem członków Komitetu ds. rewitalizacji oraz interesariuszy gminy w dniach:

1) 16.02.2017 r.

ZALECENIA Z KONSULTACJI:

W zakresie obszaru przestrzenno-funkcjonalnego, uwzględnić potencjał poszczególnych miejscowości - w szczególności wykorzystać potencjał miejscowości Stubno i Kalników w realizacji zadań rewitalizacyjnych.

W zakresie obszaru społecznego podkreślić ujemne saldo przyrostu naturalnego oraz ujemny ruch migracyjny. W zakresie rynku pracy podkreślić konieczność rozwoju przedsiębiorczości, i rozwoju funkcji aktywizacyjnych lokalną społeczność (organizacja czasu wolnego).

W sferze gospodarczej przygotować plan promocji obszaru, na rzecz rozwoju Zakładów przemysłowych, wykorzystując potencjał przygraniczny Gminy.

W obszarze technicznym i środowiskowym, wykorzystać potencjał zdegradowanych Zabytków i zbudować wokół nich funkcje turystyki rekreacyjnej i poznawczej.

2) 28.02.2017 r.

ZALECENIA Z KONSULTACJI:

Uzgodniono prawidłowość wytypowania dwóch obszarów rewitalizacji (Stubno i Kalników) o łącznej powierzchni 280 ha (3,15% ogółu powierzchni Gminy), zamieszkałe przez 880 osób (21.68% ogółu mieszkańców Gminy).

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej – wykorzystać potencjał zdegradowanych zabytków, zwiększyć poziom partycypacji społecznej w rozwijaniu funkcji turystycznych i kulturalnych obszaru - uwzględnić w planowanych projektach do realizacji.

W sferze gospodarczej przygotować plan promocji obszaru, na rzecz rozwoju Zakładów przemysłowych, wykorzystując potencjał przygraniczny Gminy, tworzyć nowe miejsca pracy w wykorzystując budowane funkcje turystyki rekreacyjno-poznawczej - uwzględnić w planowanych projektach do realizacji.

W sferze technicznej, zwiększyć odsetek mieszkań i domów wykorzystujących zieloną energię - uwzględnić w planowanych projektach do realizacji.

W sferze środowiskowej, zwiększyć poziom korzystania z sieci kanalizacyjnej – uwzględnić w planowanych projektach do realizacji.

3) 01.03.2017 r.

ZALECENIA Z KONSULTACJI:

Uzgodniono wizję rewitalizacji: Obszar rewitalizacji, poprzez realizację przedsięwzięć oraz projektów rewitalizacyjnych, stanie się obszarem atrakcyjnym pod względem gospodarczym, turystyczno-rekreacyjnym, kulturowym i społecznym, przy równoczesnym zachowaniu jego bogatych walorów środowiskowych.

Uzgodniono cele rewitalizacji w wymiarach: społecznym, przestrzenno-funkcjonalnym, gospodarczym i środowiskowym, jako zgodnych z wizją obszaru rewitalizacji.

Przeanalizowano listę planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

4) 10.03.2017 r.

ZALECENIA Z KONSULTACJI:

Zmodyfikować mapy obszaru rewitalizacji.

Uzupełnić zakres projektów rewitalizacyjnych o pomysły w sferze funkcjonalno-przestrzennej.

Analiza wskaźników przyjętych do monitorowania planu rewitalizacji na poziomie poszczególnych celów.

Faza realizacji i oceny Programu

W procesie wdrażania uczestniczyć będzie szeroki krąg interesariuszy. Jako jednostkę pomocniczą powołany zostanie Zespół ds. Rewitalizacji.

Do szczegółowych zadań Zespołu należeć będzie:

- monitorowanie oraz ocena wdrażania celów rewitalizacji zgodnie z przyjętymi wskaźnikami realizacji,
- przedstawienie wniosków z realizacji poszczególnych celów rewitalizacji,
- sporządzenie raportów z realizacji dokumentu i przedstawienie ich do zatwierdzenia Radzie Gminy,
- opublikowanie wyników sprawozdawczości na stronie internetowej gminy Stubno,
- uruchamianie procedury aktualizacji LPR.

Członkowie zespołu ds. rewitalizacji zostaną powołani przez Wójta gminy Stubno w drodze zarządzenia. Zespół będzie liczył nie mniej niż 4 członków i nie więcej niż 10, w tym:

- 1) nie więcej niż 2 przedstawicieli gminy i gminnych jednostek organizacyjnych wskazanych przez Wójta;
- 2) nie więcej niż 1 radnych wskazanych przez Radę Gminy w Stubnie;

- 3) nie więcej niż 2 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Stubno;
- 4) nie więcej niż 3 mieszkańców gminy Stubno nie będących członkami organizacji pozarządowych i nie pracujących w jednostkach organizacyjnych gminy
- 5) nie więcej niż 2 przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Stubno.

Przedstawiciele podmiotów wskazanych w pkt. 3 do 5 wybierani są w drodze otwartej procedury. Mieszkańcy oraz pozostali interesariusze będą aktywnie uczestniczyć w procesie wdrażania LPR, poprzez włączanie się w niektóre typy działań czy też organizację własnych pomysłów rewitalizacyjnych, które wpisują się w cele LPR. Interesariusze będą mogli uzyskiwać informacje z wykonania poszczególnych przedsięwzięć i celów Programu. Informacje na temat stanu realizacji dokumentu będą udostępniane poprzez stronę internetową gminy Stubno, a także podczas spotkań z różnymi grupami społecznymi, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi itp. Dla potrzeb oceny efektywności wdrażania programu planowane są spotkania z poszczególnymi grupami interesariuszy.

Ocena rezultatów procesu rewitalizacji w opinii partnerów społeczno-gospodarczych umożliwi zebranie pogłębionych danych na temat uwarunkowań prowadzonego procesu odnowy wyznaczonych obszarów, skutkującego uruchomieniem korekty LPR w odpowiedzi na istotne zmiany jego otoczenia. Planuje się również włączyć interesariuszy w ocenę prowadzonego procesu rewitalizacji oraz możliwość wnoszenia swoich opinii i pomysłów, np. poprzez ponowne przeprowadzenie ankiet konsultacyjnych, co pozwoli na zdiagnozowanie zmiany w sposobie postrzegania gminy i jej problemów po zrealizowaniu części działań rewitalizacyjnych.

11. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Proces wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno* będzie zadaniem złożonym, wymagającym stałego dopływu aktualnych informacji oraz bieżącej komunikacji z otoczeniem społeczno- gospodarczym. Bezpośrednia odpowiedzialność za wdrożenie LPR spoczywać będzie na Wójcie gminy Stubno, który będzie realizował zapisy Programu za pomocą powołanego w tym celu **Zespół ds. Rewitalizacji gminy Stubno**. Poniżej przedstawiony został proponowany skład osobowy Zespołu wraz z listą podstawowych obowiązków.

1) Przewodniczący Zespołu ds. Rewitalizacji:

- wprowadzanie działań zaradczych,
- nadzór nad pracami poszczególnych członków Zespołu,
- analizowanie raportów przygotowanych przez pozostałych członków Zespołu,
- wstępna ocena propozycji zmian do LPR,
- przygotowanie wniosku do Wójta w sprawie aktualizacji LPR,
- aktualizacja zapisów LPR.

2) Asystent przewodniczącego Zespołu ds. monitoringu i oceny:

- stały monitoring oraz ocena działań podejmowanych w ramach LPR,
- raport ze stopnia realizacji działań,
- podsumowanie rezultatów osiągniętych w projektach,
- monitoring wskaźnikowy osiągniętych rezultatów,
- przedstawianie propozycji zmian do LPR.

3) Asystent przewodniczącego Zespołu ds. finansowych

- monitorowanie możliwości pozyskania dofinansowania na realizację zadań uwzględnionych w LPR,
- wspieranie interesariuszy w poszukiwaniu zewnętrznych środków na realizację przedsięwzięć wpisujących się w założenia,
- przedstawianie propozycji zmian do LPR.

4) Asystent przewodniczącego Zespołu ds. partycypacji publicznej:

- zbieranie propozycji zmian w LPR od interesariuszy,
- prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami gminy na temat wdrażania oraz monitorowania,
- przedstawianie wniosków z monitoringu LPR oraz udostępnianie informacji na temat postępów w realizacji Programu,
- przygotowanie raportów z uczestnictwa interesariuszy we wdrażaniu oraz monitorowaniu LPR.

Przewodniczący oraz koordynatorzy swoje zadania będą realizować osobiście, w razie potrzeby do prac zostaną włączone inne osoby, na stałe, bądź na czas wykonania zaplanowanych prac. Kluczową kwestią będzie ustalenie przez Zespół ds. rewitalizacji szczegółowego harmonogramu działań, dzięki któremu zostaną zrealizowane cele LPR. Realizowane sukcesywnie działania mają doprowadzić do polepszenia życia mieszkańców i stworzenia nowej, przestrzennej wartości gminy, a ich charakter powinien odpowiadać aktualnym potrzebom mieszkańców zdegradowanego obszaru.

Członkowie zespołu ds. rewitalizacji zostaną powołani przez Wójta gminy Stubno w drodze zarządzenia. Zespół będzie liczył nie mniej niż 4 członków i nie więcej niż 10, w tym:

- 1) nie więcej niż 2 przedstawicieli gminy i gminnych jednostek organizacyjnych wskazanych przez Wójta;
- 2) nie więcej niż 1 radnych wskazanych przez Radę Gminy w Stubnie;
- 3) nie więcej niż 2 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Stubno;
- 4) nie więcej niż 3 mieszkańców gminy Stubno nie będących członkami organizacji pozarządowych i nie pracujących w jednostkach organizacyjnych gminy
- 5) nie więcej niż 2 przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Stubno.

Przedstawiciele podmiotów wskazanych w pkt. 3 do 5 wybierani są w drodze otwartej procedury. Informacja o naborze na członków Zespołu została ogłoszona została na stronie internetowej www.stubno.pl oraz na tablicach ogłoszeń w Urzędzie Gminy Stubno i w gminnych jednostkach organizacyjnych. Informacje o naborze na członków Zespołu ds. rewitalizacji podana zostanie także podczas ogłoszeń parafialnych w Kościołach znajdujących się na terenie gminy oraz wysłane zostaną również listowe zaproszenia do instytucji i organizacji wskazanych w pkt. powyżej.

Przyjęto, że LPR ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawienia się nowych problemów oraz wykreowania nowych działań rewitalizacyjnych będzie on aktualizowany. Za uruchomienie procedury aktualizacji LPR tj. skierowanie wniosku do Wójta gminy Stubno odpowiadać będzie przewodniczący Zespołu ds. rewitalizacji. Wniosek może powstać na jego inicjatywę bądź, któregośkolwiek z członków zespołu, lub interesariuszy zewnętrznych.

Wdrażanie działań rewitalizacyjnych na zdegradowanych obszarach gminy nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym. W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów i kosztów ich rozwiązywania, a także jest podstawą tworzenia się współczesnych form samoświadomości społecznej.

Współpraca w realizacji zapisów LPR, poza nadrzędnym celem, jakim jest wyprowadzenie zdegradowanych obszarów z sytuacji kryzysowej, odbywać się będzie w oparciu o następujące zasady:

- partnerstwa – instytucje uczestniczą w rozwiązywaniu problemów na zdegradowanych terenach oraz współdziałają z gminą Stubno przy wykonywaniu działań rewitalizacyjnych,
- efektywności – poprzez wspólne dążenie gminy i instytucji biorących udział we wdrażaniu działań rewitalizacyjnych do osiągnięcia możliwie najlepszych efektów w ich realizacji,

- suwerenności stron – gmina Stubno i instytucje realizujące działania zachowują niezależność względem siebie i są w stosunku do siebie równorzędnymi partnerami.

12. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ

Integralnym elementem LPR będzie konsekwentnie i systematycznie prowadzony monitoring. Celem monitorowania procesów rewitalizacyjnych w gminie Stubno będzie ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Monitoring zagwarantuje zgodność realizacji przedsięwzięcia z przyjętymi założeniami i wcześniej zatwierdzonymi celami, a także będzie pełnił funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy wytyczone cele zostały osiągnięte.

Monitoring prowadzony będzie na trzech poziomach:

- całego LPR (ewaluacje etapowe co dwa lata),
- poszczególnych obszarów koncentracji działań (monitoring ciągły, ewaluacje coroczne),
- poszczególnych projektów (monitoring ciągły, ewaluacje nie rzadziej niż raz do roku, zalecane oceny kwartalne).

Ocena postępu działań rewitalizacyjnych w obszarze LPR oparta będzie na systemie wskaźników: produktu i rezultatu, a dla całego LPR również oddziaływania. W celu zagwarantowania miarodajności poszczególnych wskaźników będą się one odnosić do danych bazowych, zawartych w analizie stanu istniejącego dla danego projektu.

Za proces monitoringu odpowiedzialny będzie powołany przez Wójta gminy Stubno Zespół ds. rewitalizacji, który na podstawie zebranych sprawozdań cząstkowych sporządzi sprawozdanie z realizacji *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Stubno* wraz jego oceną.

Głównym zadaniem opracowanego raportu będzie ocena:

- skuteczności – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu osiągnięte zostały cele niniejszego dokumentu, zdefiniowane na etapie planowania,
- efektywności – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych działań rewitalizacyjnych, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów,
- użyteczności – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie programu rewitalizacji odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej,
- trafności – kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia cele LPR odpowiadają potrzebom i priorytetom wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizowanego,
- trwałości – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem LPR będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Mając na uwadze fakt, iż rewitalizacja jest procesem wieloletnim, podlegającym wpływowi licznych czynników zewnętrznych, może pojawić się konieczność aktualizacji LPR. Do głównych przesłanek uzasadniających potrzebę aktualizacji Programu zaliczono:

1. Nieosiągnięcie zakładanych wskaźników na etapie monitorowania.
2. Negatywna ocena efektywności działań wydana przez interesariuszy LPR.
3. Rekomendacje Zespołu ds. rewitalizacji.

Założono aktualizację opracowanego dokumentu w następujących sytuacjach, gdy:

- 1) zachodzi konieczność zmiany w zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć- dodania lub usunięcia zadania, bądź też znaczącej zmiany w zakresie zadania, Wójt gminy Stubno przedłoży Radzie Gminy projekt uchwały zmieniającej LPR. Wszelkie zmiany w LPR muszą jednak posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne oraz powinny zostać właściwie opisane, zawierać rodzaj i przyczynę zmiany oraz jej wpływ na dalszą realizację programu i propozycję modyfikacji.
- 2) zachodzi konieczność pozostałych zmian w dokumencie, w tym w szacunkowych kosztach oraz latach realizacji przedsięwzięć - zmiany wprowadzane będą za pomocą Zarządzenia Wójta gminy Stubno, które będzie opublikowane stronie Biuletynu Informacji Publicznej gminy Stubno.

Istnieje również możliwość wprowadzenia zmian do LPR z uwagi na zgłoszenie przez interesariuszy zewnętrznych przedsięwzięć, które planują realizować, a które mogą przyczynić się do rozwiązania problemów na obszarze zdegradowanym oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców. Wszystkie zgłaszane przedsięwzięcia zostaną zgromadzone oraz ocenione przez Koordynatora ds. monitoringu i oceny LPR. Wnioski z oceny zostaną przedstawione Przewodniczącemu Zespołu ds. Rewitalizacji.

Raport z monitorowania całego dokumentu wykonany będzie w oparciu o system mierników, obrazujących postęp realizacji celów. Wskaźniki realizacji LPR będą składały się ze wskaźników realizacji zakładanych celów. Poniższa tabela prezentuje zakres możliwych do zastosowania wskaźników, które w zależności od dostępności danych będą podlegały ocenie. Wskaźniki odnoszą się do obszaru rewitalizacji.

Tabela 31. Zestawienie wskaźników monitoringu LPR

Lp.	Projekty podstawowe	Wskaźnik produktu i rezultatu	Jednostka	Wartość docelowa*	Sposób pomiaru
1.	Projekt pn. "Ekonomia społeczna szansą na aktywizację mieszkańców gminy Stubno"	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoba	15	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
		Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoba	2	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
		Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu	osoba	10	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
2.	Projekt pn. "Kierunek zatrudnienie" - Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców obszarów rewitalizowanych	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem	osoba	50	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
		Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej	osoba	20	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
		Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoba	20	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych

					Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie "Wspólny cel"
3.	Projekt pn. Remont zabytkowego dworku w Stubnie wraz z terenem przyległym	Liczba zrewitalizowanych obiektów	szt.	1	Pomiar wskaźnika dokonany zostanie jednorazowo, na podstawie protokołów odbiorów końcowych prac Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
		Powierzchnia odnowionych obiektów zabytkowych	m ²	870 m ²	Pomiar wskaźnika dokonany zostanie jednorazowo, na podstawie protokołów odbiorów końcowych prac Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
		Liczba odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystycznej	osób/rok	1200	Źródłem danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika będą listy uczestników spotkań, wydarzeń, karnety, karty dla użytkowników, sprawozdania, raporty itp. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
4.	Projekt pn. Renowacja zabytkowego parku w Kalnikowie	Obszar poddany rewitalizacji	ha	3,74	Pomiar wskaźnika dokonany zostanie jednorazowo, na podstawie protokołów odbiorów końcowych prac Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
		Liczba odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	osób/rok	500	Źródłem danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika będą listy uczestników spotkań, wydarzeń, karnety, karty dla użytkowników, sprawozdania, raporty itp. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
5.	Projekt pn. Budowa placu zabaw w Kalnikowie	Liczba nowopowstałych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	1	Pomiar wskaźnika dokonany zostanie jednorazowo, na podstawie protokołów odbiorów końcowych prac

6.					Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
		Liczba osób korzystających z wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	osób/rok	300	Źródłem danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika będą sprawozdania, raporty itp. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno
	Projekt pn. "Kreowanie koncepcji wioski tematycznej Bocianowo" - promocja potencjału kulturowego i przyrodniczego gminy Stubno oraz aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru zmarginalizowanego	Liczba zrealizowanych kampanii promocyjno-informacyjnych	szt.	3	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno, Stowarzyszenie "Wspólnie Możemy Więcej"
		Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej	szt.	1	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno, Stowarzyszenie "Wspólnie Możemy Więcej"
		Liczba osób objętych działaniami promocyjnymi i informacyjnymi/w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	osoba	80	Pomiar dokonany zostanie poprzez analizę dokumentów projektowych. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno, Stowarzyszenie "Wspólnie Możemy Więcej"
		Liczba zaktywizowanych obywateli działających na rzecz rozwoju lokalnego	osoba	30	Źródłem danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika będą listy uczestników spotkań, wydarzeń. Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Stubno, Stowarzyszenie "Wspólnie Możemy Więcej"

*Wartości wskaźników zostaną ostatecznie doprecyzowane na etapie realizacji poszczególnych projektów.

Załącznik nr 1 – Mapa – Obszar rewitalizacji z uwzględnieniem miejsca realizacji poszczególnych projektów.